

אספקלריה

גליון י"ד | ניסן תש"פ

ראי מבין כותלי המכון מדעי טכנולוגי להלכה

באספקלריית השעה

מאת ראש המכון הגאון הגדול רבי אברהם משה הלפרין שליט"א

בתוכן

- באספקלריית השעה - קדש ורחץ 1
מאת ראש המכון
הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א
- מבנה לאספקלריה 9
מהנעשה והנשמע בין כותלי המכון ומחוצה לו
- בראי ההלכה 12
שאלות נבחרות משולחן רבני המכון
- על משמר השבת 19
מכשור רפואי (ה) - משאבות חלב אם
- נפלאות מתורתך 22
מרתק מדהים ומפעים
- באספקלריית האמונה - מכתבים ל'גאנה' 35
מאוצרותיו של הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל

קדש ורחץ

סדר העלייה הרגיל בעבודת ה' יתברך הוא בהתקדמות של שלב אחר שלב. כמו טיפוס על סולם גבוה, רב שלבים, שצריך להיעשות בזהירות רבה, צעד אחר צעד, ללא אפשרות לקפוץ ולדלג מעלה מספר שלבים כאחד, כך דרך הטיפוס והעלייה במסילה העולה בית א-ל היא בצורה מדורגת, משלב לשלב ומדרגה לדרגה, כאשר כל ניסיון של קפיצה חד-פעמית כלפי מעלה הוא מסוכן מאד ועלול חלילה להפיל את האדם ולדרדרו כלפי מטה.

הדרך הנכונה והבטוחה היא להתקדם ללא הרף כלפי מעלה, אבל בהדרגתיות, אם זה בלימוד התורה, ואם זה בקיום המצוות ובעבודה שבלב זו תפילה, כשכל תוספת שהיא, אפילו קלה, מקדמת את האדם בשלב נוסף לקרבת אלוקים.

עם כל זאת, ישנם לעיתים בחיי האדם מצבים מיוחדים, יוצאים מן הכלל, שבהם ועל-ידם הוא יכול לקפוץ ולדלג בבת-אחת הרבה מעבר לסדר העלייה הרגיל והשגרת. שלושה מצבים כגון אלו הם: ניסיונות, ניסים וייסורים.

כאשר אדם בא לידי ניסיון, בכל הנוגע לשמירת תורה ומצוות או גדרי הקדושה, והוא מצליח להכניע ולשבר את יצרו וזוכה לעמוד בגבורה בניסיון שבא לידו, נהפך לו הניסיון למנוף גבהים, רב עוצמה, שבאמצעותו הוא יכול להתרומם בבת-אחת מעלה מעלה, ואם ידע לנצל זאת כיאות, הוא יכול להיאחז מעתה בדרגה גבוהה ונעלה בהרבה מזו שהיה בה עד לאותה שעה.

כיוצא בזה, מי שזוכה לראות בעיניו ניסים גלויים שנעשו לו, ויודע להעריך נכונה את משמעותם, זוכה להרגיש באותה שעה קרבת אלוקים גלויה. זו הזדמנות פז עבורו, לשמר את אותם רגעי הקירבה, להיתפס ולהיאחז בהם, בקפיצה והתרוממות מיוחדת, המדלגת על סדר העלייה הרגיל של שלב אחר שלב.

שני המצבים האמורים, הן של ניסיונות והן של ניסים, שורש

אחד להם בלשון-הקודש, כפי שנראה מתוך הכתוב בפרשת עקב (דברים ז, יט): "המסות הגדולות אשר ראו עיניך וגו', אשר התרגומים (ת"א ות"י שם) מתרגמים זאת: "נסין וברבין", כלומר ניסים גדולים, בעוד שרש"י (שם) מפרש: "המסות, ניסיונות". הוא שאמר הכתוב (תהלים ס, ו): "נתתה ליראיך נס להתנוסס" וגו'. 'נס' כפשוטו הוא מלשון ניסים¹. ואילו רש"י (שם) מפרש: "נתתה ליראיך נס, ניסיונות של צרות הרבה".

את המשך הכתוב מפרש רש"י (שם): "להתנוסס, להיות מנוסים בהם אם יעמדו ביראתך". כלומר, שלפי דרכו מתפרש הכתוב שהקדוש-ברוך-הוא נותן ליראיו ניסיונות כדי לנסותם בהם². אך תיבה זו של 'להתנוסס' יכולה בהחלט להתפרש גם מלשון התרוממות, כפי שמפרש ה'מצודת דוד' (שם): "נתתה, מעתה תן ליראיך הרמה להתרומם בעולם", וכן בפירושו 'מצודת ציון' (שם): "נס להתנוסס, מלשון נס וכלונס, והוא עניין הרמה והגבהה כנס הגבוה"³.

1. וכך משמע לכאורה מלשון התרגום (שם) שיתרגם: "הבתא לדחליך ניסא לאתנסאה ביה".

2. וגם מלשון התרגום, שנראה שהוא מפרש 'נס' מלשון ניסים, כמו שהבאנו בהערה הקודמת, נראה שהוא מפרש את תיבת 'להתנוסס' מלשון ניסיונות, דהיינו שהקב"ה עושה ניסים ליראיו כדי לנסותם בהם, ודו"ק בזה.

3. ומדבריו נראה שהוא מפרש כל הכתוב לעניין הגבהה והרמה, דהיינו

שמפרש הרמב"ם (בפיה"מ שם): "העשרה ניסיונות שנתנסה אברהם אבינו כולם דיבר הכתוב... העשירי עקדת יצחק", ומפורשים הדברים יותר בדברי חז"ל (פדר"א ר"פ לא): "הניסיון העשירי ויהי אחר הדברים האלה והאלוקים נסה את אברהם וגו'". וכך מתבאר גם מדברי הרמב"ן (בפירושו עה"ת בראשית שם): "והאלוקים נסה את אברהם, עניין הניסיון הוא לדעתי בעבור היות מעשה האדם רשות מוחלטת בידו, אם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה, יקרא ניסיון מצד המנוסה" וכו'.

על יסוד זה, שהתיבות "והאלוקים נסה את אברהם" משמעותן היא מלשון ניסיון ומבחן, אמרו חז"ל (ב"ר פר' נה, ב): "ויהי אחר הדברים האלה, אמר רבי יונתן: היוצר הזה כשהוא בודק את הכבשן שלו אינו בודק את הכלים המרועעים, למה? שאינו מספיק להקיש עליו אחת עד שהוא שוברו, ומה הוא בודק? בקנקנים ברורים, שאפילו הוא מקיש עליו כמה פעמים אינו שוברו, כך אין הקדוש-ברוך-הוא מנסה את הרשעים, אלא את הצדיקים, שנאמר ה' צדיק יבחן".

לעומת זאת, מצינו בדברי חז"ל (זוה"ק ח"א, קמ). שתיבות אלו מתפרשות במקביל הן במשמעות של ניסיון ומבחן והן במשמעות של הרמת נס, שכך אמרו (שם) על הכתוב (תהלים יא, ה): "ה' צדיק יבחן" וגו': "אבל קודשא-ברוך הוא מדקדק עם צדיקא תדיר בכל עובדין דאינון עבדין (- אבל הקדוש-ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים תמיד בכל מעשיהם אשר הם עושים), בגין דידע דלא יסטון לימינא ושמאלא (- בגלל שהוא יודע שהם לא יסטו לימין או לשמאל), ובגין כך אבחין לן לאו בגיניה (- ובשל כך הוא בוחן ומנסה אותם לא בשבילו), דהא איהו ידע יצרא ותוקפא דמהימנותא דילהון (- שהרי הוא יודע ומכיר את יצרם ותוקף האמונה שלהם), אלא בגין לארמא רישיהון בגיניהון (- אלא בשביל להרים את ראשם בעקבות זאת), כגונא דא עבד ליה לאברהם (- כך עשה הקדוש-ברוך הוא לאברהם אבינו), דכתיב והאלוקים נסה את אברהם, מאי נסה (- מה פירוש תיבת 'נסה'?), הרמת נס, כמה דאת אמר (- כמו שנאמר) הרימו נס, שאו נס הרים ארים דגלא דאברהם בכל עלמא (- הרים דגלו של אברהם בכל העולם)... הדא הוא דכתיב (- זה מה שכתוב) נסה את אברהם, אוף הכי קודשא-ברוך הוא בגין לארמא דגלא דצדיקא איהו בחין לון לארמא רישיהון בכל עלמא (- כך גם בשביל להרים את דגלם של הצדיקים הקדוש-ברוך הוא בוחן ומנסה אותם, על-מנת להרים את ראשם בכל העולם)".

את השילוב שבין שני הפירושים בכתוב כאחד מצאנו עוד בדברי חז"ל (ב"ר שם, א): "ויהי אחר הדברים האלה והאלוקים נסה את אברהם, כתיב נתתה ליראיך נס להתנוסס מפני קושט סלה, ניסיון אחר ניסיון וגידולין אחר גידולין בשביל לנסותן בעולם, בשביל לגדלן בעולם, כנס הזה של

מקורות רבים יש לכך ש'נס' מתפרש גם בלשון התרוממות והתנשאות, כמו שנאמר בפרשת חוקת (במדבר כא, ח): "ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף ושים אותו על נס" וגו', ומפרש רש"י (שם): "על נס, על כלונס... וכן וכנס על הגבעה (ישעיה ל, יז), ארים נסי (שם מט, כב), שאו נס (שם יג, ב), ולפי שהוא גבוה לאות ולראיה קוראו נס". וכן אמר הכתוב (ישעיה ה, כו): "ונשא נס לגויים מרחוק" וגו', ומפרש רש"י (שם): "ונשא, הקדוש-ברוך הוא נס לגויים, ירמוז להם רמזים להתאסף ולבוא עליהם, נשיאת נס הוא כמו כלונס ארוך, ונותנין בראשו בגד ועולין בראש הר גבוה ורואין אותו מרחוק, והוא סימן לקיבוץ בני-אדם... כלונס.. ועל-שם שהוא לאות קרוי נס". ועוד אמר הכתוב (שם יא, יב): "ונשא נס לגויים ואסף נדחי ישראל" וגו', ומפרש רש"י (שם): "ונשא נס... והיה לאות לקיבוץ אליו ולהביא את גלויות ישראל מנחה לו". כהמשך לזה גם נאמר בכתוב (שם יח, ג): "כל יושבי תבל ושוכני ארץ כנשוא נס הרים תראו" וגו', כמו שמפרש הרד"ק (שם): "כנשוא נס הרים, כמו שאמר ונשא נס לגויים... וזה דרך משל, כי כשירצה אדם לקבץ עם ישא נס בהרים כדי שיראו הנס למרחוק ויבואו". כיוצא בזה אמר הכתוב (יחזקאל כז, ז): "שש ברקמה ממצרים היה מפרשך להיות לך לנס" וגו', ומפרש רש"י (שם): "להיות לך לנס, לפורשו על כלונס הארז ולהגביהו על התורן, נס בלשון משנה כלונס" וכו'. ועוד יש הרבה מקורות לכך בכתובים.

במקביל, מצינו שאותה תיבה מתפרשת גם מלשון ניסיון וגם מלשון התרוממות.

שכן הכתוב שבתחילת פרשת העקדה (בראשית כב, א): "ויהי אחר הדברים האלה והאלוקים נסה את אברהם" מתפרש לפי פשוטו מלשון ניסיון, כפי שתרגם אונקלוס (שם): "וה' נסי ית אברהם". כך עולה מתוך דברי חז"ל במשנה (אבות פ"ה מ"א): "עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם", כפי

שהקב"ה נתן ליראיו נס וכלונס גבוה כדי להתרומם על-ידו.

4. וראה בשפ"ח (שם) שפי' בסו"ד רש"י שכוונתו היא דמאחר שהכלונס הוא גבוה לאות ולראיה קוראו נס, שהוא כמו נס היוצא מגדר הטבע שהוא נראה ונודע לכל. ונמצא לפי"ז שגם תיבת 'נס', שהיא מלשון הרמה והגבהה, יסודה משורש של ניסים.

והנה בסו"פ בשלח (שמות יז, טו) כתיב: "ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה' נסי", ופירש"י (שם): "ה' נסי, הקב"ה עשה לנו כאן נס גדול, לא שהמזבח קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח זוכר את הנס שעשה הקב"ה, ה' הוא נס שלנו", ועד"ז גם בת"א (שם): "ובנא משה מדבחה ופלח עלוהי קדם ה' דעבד ליה נסין", וכ"ה בת"י (שם): "ובנא משה מדבחה וקרא שמה מימרא דה' דין ניסא דילי דניסא דעבר אתרא בגיני הוא". דכל זה מתפרש מלשון ניסים. אכן הרשב"ם (שם) פי': "ה' נסי, שהמטה של הקב"ה היה לנס על הגבעה, וגם לעתיד ירים אותו הקב"ה לנס על ההרים להלחם בעמלק" וכו'. וגם הספורנו (שם) פי' באופן אחר מלשון הרמה וגדולה, וז"ל: "ה' נסי, ה' יהיה רוממותי, כמו נתת ליראיך נס להתנוסס, כלומר ה' יהיה מעלתי ורוממותי על כל מתקומם" וכו'.

ספינה" וכו'.

גם על הכתוב בפרשת יתרו (שמות כ, ז'), לאחר מתן-תורה: "ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלוקים" וגו', מצאנו את שני הפירושים, הן מלשון ניסיון והן מלשון התרוממות.

רש"י (שם) מפרש זאת מלשון הרמה וגדולה: "לבעבור נסות אתכם, לגדל אתכם בעולם... נסות, לשון הרמה וגדולה, כמו הרימו נס (ישעיה סב, י), ארים נסי (שם מט, כב), וכנס על הגבעה

ראש המכון הגרמ"מ הלפרין שליט"א בשמחת נישואיו. בשיח תורני עם עמוד ההוראה מן הגר"ש אלישיב זצ"ל

(שם ל, ז'), שהוא זקוף". הרמב"ן (שם), לעומת זאת, חולק עליו, ומפרש זאת מלשון ניסיון: "ועל-דעתי הוא ניסיון ממש, יאמר הנה רצה האלוקים לנסותכם התשמרו מצוותיו, כי הוציא מלבכם כל ספק, ומעתה יראה הישכם אוהבים אותו ואם תחפצו בו ובמצוותיו, וכן כל לשון ניסיון בחינה" וכו'. וכך מפרש גם ה'אבן-עזרא' (שם): "וטעם נסות אתכם, כמו ולמען נסותך להטיבך באחריתך (דברים ח, טז)".⁵

נמצינו למדים, מכל האמור, כי כל שלוש המשמעויות של תיבת 'נס', הן מלשון ניסיונות, הן מלשון ניסים, והן מלשון גדולה והתרוממות, משולבות אכן זו בזו.

לאור זאת, בוודאי ניתן לפרש את הכתוב "נתתה ליראיך נס

להתנוסס" כי כאשר האדם מתנסה ב'נס'-ניסיון ועומד בו בהצלחה, או לחילופין כאשר הוא זוכה ל'נס'-ניסים, יש בכך כדי 'להתנוסס' - להתרומם על-ידם מעלה מעלה.⁶

ישנו מצב נוסף, שעל-ידו יכול האדם להתרומם מאד, מעבר לסדר העלייה השגרתית, והם ייסורים. כאשר באים על אדם ייסורים לא-עלינו, והוא מקבלם באהבה, ואינו מבעט בהם חלילה, הוא זוכה על-ידי כך לחוש את קרבת האלוקים, תחושת קרבה של "ואני קרבת אלוקים לי טוב" (תהלים עג, כח), וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ה): "אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא: כל שהקדוש-ברוך-הוא חפץ בו מדכאו ביסורין, שנאמר (ישעיה נג, י) וה' חפץ בו דכאו החולי... הכי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אלו ואלו יסורין של אהבה הן, שנאמר (משלי ג, יב) כי את אשר יאהב ה' יוכיח".

במצב זה של ייסורים, כשאדם יודע להרגיש בו את קרבת האלוקים ואהבת השם אליו, הוא יכול ומסוגל להיתפס כביכול בשעה מיוחדת זו ובמקום מרומם זה, ולהישאר כבר דבוק וקשור לשם, מה שבסולם העלייה הרגיל לא היה ביכולתו להגיע אלא רק לאחר שלבי טיפוס והעפלה מייגעים וממושכים.

כל שלושת המצבים שהוזכרו הם מצבים של 'בדיעבד', שכאשר נקלע אליהם האדם, הוא יכול אכן לנצל זאת כמנוף עוצמתי להתעלות והתרוממות בלתי שגרתית. אך אינם מצבים שהאדם יכול וצריך לשאוף אליהם לכתחילה.

6. וראה מש"כ השפ"א (לך-לך תרמ"ד, ד"ה עשרה): "עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו להודיע כמה חיבתו כו', כי ע"י ניסיון מתעלה האדם למדרגה עליונה, כי נסה הוא לשון הרמה, כמו שאנו נס, וממילא ע"י עשרה ניסיונות נתרומם אע"ה בכל העשרה דרגין" וכו'. וכ"כ עוד השפ"א (חנוכה תרל"ג, ליל א', ד"ה כתיב): "כתיב נתתה ליראיך נס להתנוסס, כי כפי מה שעושה הקב"ה לנו ניסים כמו"כ צריכין אנחנו לעבוד לפניו יותר מכח הטבע, כי הארת הנס שנעשה לאדם הוא מוסיף כח בו למעלה מהטבע ומגביה מדרגתו, וזה להתנוסס". ועוד כתב (שם תרמ"א, ד"ה במאמר): "כי תכלית הניסים שעשה עמנו הבוית"ש הוא כדי לרומם את נפשותינו ללמוד לגבור גם נגד הטבע, כמו שהוא מנהיג אותנו למעלה מהטבע". ועד"ז כתב עוד (אמור תרנ"ז, ד"ה בפסוק): "והוא בחל' נס שלא כדרך הטבע, כמ"ש נתתה ליראיך נס להתנוסס, שע"י הניסים שעשה לנו הקב"ה נשתנו נפשות בני"שלא כדרך הטבע".

וע"ע במש"כ השפ"א (וירא תרל"ה, תרל"ט) לפרש בדרך נפלאה את משאחז"ל (אבות פ"א משניות א-ח): "בעשרה מאמרות נברא העולם... עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו... עשרה ניסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים", דכשם שהעשרה מאמרות שבהם נברא העולם הם לקיום העולם בדרך הטבע, כך העשרה ניסיונות שנתנסה בהם אברהם אבינו הם ההכנה לקיום והנהגת בני ישראל למעלה מדרך הטבע, בעשרה ניסים שנעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים, כי ע"י עשרה הניסיונות שנתנסה אברהם אבינו זכו בני ישראל להנהגה ניסית שלמעלה מדרך הטבע, ע"ד דכתיב "נתתה ליראיך נס להתנוסס". ועייין עוד בדבריו (ר"ה תרל"ז, ד"ה במדרש) מש"כ בענין זה.

5. וכ"נ לכאורה מת"א (שם) שתרגם: "ארי בדיל לנסאה יתכון אתגלי לכון יקרא דה". וכן עולה בבירור מדברי בעל-הטורים (שם) שהביא ג"פ תיבת 'לבעבור' במסורה, וכתב ע"ז בתו"ד: "פירוש לבעבור נסות אתכם, ואם תעמדו בניסיון תהיו כדוד" וכו'.

אכן עי' בפ'י האוה"ח הק' (שם) שנראה מתו"ד שהוא מפרש זאת מלשון ניסים: "כי לבעבור וגו', וכבר עשה ה' מחשבתו הטובה ועשה איתכם נס שהם מובטלים לטובה, כי פסקה זוהמתם באמצעות דבר אלוקים".

אחת, והוא זמני וימי המועדים. ימים קדושים אלו, ימי מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון, הם זמני רצון ועיתות סגולה מיוחדים במינם, ימים מאירים בקרבת אלוקים, שכאשר מנצלים אותם כיאות ניתן להשתמש בהם כמנוף גבהים לעלות, להתנשא ולהתרומם, הרבה הרבה מעבר לשלבי סולם העלייה הרגילים.

כמה וכמה פירושים נאמרו בביאור תיבת 'והשיאנו', הנזכרת בתפילות המועדים (בחתמת ברכה רביעית של תפילות שלושת הרגלים ושל מוסף לחוה"מ): "והשיאנו ה' אלוקינו את ברכת מועדיך לחיים ולשלום לשמחה ולששון" וכו', ומתוכם גם שהיא בקשה להתרוממות⁹, כדברי האבודרהם (סדר תפילות הפסח): "רבו הפירושים בלשון והשיאנו, יש מפרשים שהוא מלשון ונשיא בעמך (שמות כב, כז), כלומר רוממתנו וגדלתנו" וכו', אשר משמעות הדברים היא שאנו מבקשים ומתפללים שמכח ברכת המועדים, אורם וקדושתם, נזכה להתרומם ולהתעלות. מצבים וזמנים אלו, של ימי המועדים, הם ללא ספק מצבים רצויים עד מאד, מצבי 'לכתחילה', שיש לשאוף אליהם, כפי שאנו מבקשים בתפילה (בהמשך הברכה הנ"ל): "והנחילנו ה' אלוקינו באהבה וברצון מועדי קדשך", וראוי אכן לצפות לקראתם ולהתכונן אליהם כיאות, על-מנת לקפוץ ולדלג באמצעותם מעלה מעלה.

ראש וראשון להתנשאות וההתרוממות שבמועדי קודש הוא חג הפסח, כלשון הפייטן (בפיוט 'ואמרתם זבח פסח', הנאמר בסופו של ליל הסדר): "בראש כל מועדות נשאת פסח".

למעשה, בכל חודש ניסן כולו, הראשון לחודשי השנה, מאיר כבר אורה של יציאת מצרים ואורו של חג הפסח¹⁰.

חודש זה לכשעצמו, מלבד היותו החודש של יציאת מצרים ושל חג הפסח ראש כל המועדות, כולל בתוכו ורומז בשמו גם על המצבים הנוספים של קרבת אלוקים שהזכרנו, מצב

על מצבי ניסיונות רוחניים כבר אמרו חז"ל (סנהדרין קז): "אמר רב יהודה אמר רב: לעולם אל יביא אדם עצמו לידי ניסיון" וכו'. וכך אנו אכן מתפללים ומבקשים מידי יום ביומו עם שחר (בברכות השחר): "ואל תביאנו... ולא לידי ניסיון ולא לידי בזיון", וכן מובאת תפילה זו בדברי חז"ל (ברכות ס): בנוסח ברכת 'המפיל' שקודם השינה: "ואל תביאני... ולא לידי ניסיון ולא לידי בזיון".

גם על מצבי ייסורים אנו מבקשים (בסוף כל תפילות יום-הכיפורים): "ומה שחטאתי לפניך מחוק ברחמך הרבים אבל לא על-ידי ייסורים וחליים רעים"¹¹.

כיוצא בזה, גם מצב של ניסים אינו מצב שעל האדם לשאוף אליו מלכתחילה. שכן מצינו פעמים רבות בדברי חז"ל שאין סומכים על הנס, כפי שאמרו (זוה"ק ח"א קיא): "תניין לא ליבעי ליה לבר-נש לסמכא על ניסא (- שנינו שאין לו לאדם לסמוך על הנס), ואי קודשא-ברוך-הוא ארחיש ניסא לבר-נש לא אית ליה לסמכא על ניסא זמנא אחרא (- וגם אם הקדוש-ברוך-הוא עשה נס לאדם אין לו לסמוך על הנס בפעם אחרת), בגין דלא בכל שעתא ושעתא אתרחיש ניסא (- בגלל שלא בכל שעה ושעה מתרחש נס)", וכן אמרו (שם, רל): "הא תניין דלא יסמוך בר-נש על ניסא (- הרי שנינו שלא יסמוך אדם על הנס), דקודשא-ברוך-הוא לא ירחיש ניסא בכל שעתא (- שהקדוש-ברוך-הוא אינו עושה נס בכל שעה)". ומצאנו גם לשונות נוספים בדברי חז"ל שאמרו (פסחים נ): "דלאו כל יומא מתרחיש ניסא (- לא בכל יום מתרחש נס)", ובדומה לזה אמרו (מגילה ז): "לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא (- לא בכל שעה ושעה מתרחש נס)". וכן אמרו חז"ל (תענית כ): "כי הא דאמר רבי ינאי: לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושין לי נס, שמא אין עושין לו נס, ואם-תימצי-לומר עושין לו נס מנכין לו מזכויותיו" וכו'. ועוד אמרו (קידושין לט): "וכל היכא דקביע היזיקא לא סמכין אניסא (- בכל מקום שיש בו נזק וסכנה קבועה אין סומכים על הנס)" וכו'⁸.

אבל יש מצב וזמן נוסף לעלייה והתרוממות מיוחדת בבת-

7. מה גם, שהמצבים הללו של ניסיונות ושל ייסורים יש בהם כמובן סכנה, שמא ח"ו לא יעמוד בניסיון, או שמא ח"ו יהיה מבעט בייסורים, והר"ז רחוק משכר וקרוב להפסד, ובוודאי שאין זה לכתחילה.

8. ועי' בהא דפליגי אביי ורבא בגמ' (פסחים סד): לענין נעילת דלתות העזרה בשחיטת הפסח בין כת לכת אי סמכין אניסא או לא סמכין אניסא. ועיי"ש בדברי הצ"ח דעד כאן לא קאמר אביי דסמכין אניסא אלא בדבר שכשר בדיעבד, אבל בדבר שמעכב בדיעבד גם אביי מודה דלא סמכין אניסא.

ובנוסף על כל האמור מצינו גם בדברי חז"ל (שבת נג): "ת"ר מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן לינק, ולא היה שכר מניקה ליתן, ונעשה לו נס ונפתחו לו דדין כשני דדי אשה והניק את בנו, א"ר יוסף בא וראה כמה גדול אדם זה שנעשה לו נס כזה, א"ל אביי אדרבה כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית". ועי' בחדא"ג מהרש"א (שם) דאע"ג שבוודאי היה לו זכות שנעשה לו נס כזה מ"מ גרוע הוא מפני שמנכין לו מזכויותיו.

9. וכמו שאחז"ל (ב"ב י): "א"ר אבהו אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע במה תרום קרן ישראל, א"ל ב"י תשא" ופירש"י (שם): "אם באת לשאת ראשם בהגבהה קח מהם כופר לצדקה", דחזין דאע"ג שפשוטו של מקרא שם הוא מלשון קבלת מנינם, כמו שפירש"י עה"ת (שמות ל, יב): "כי תשא, לשון קבלה, כתרוממו, כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם" וכו', מ"מ הוא מתפרש גם מלשון התנשאות, הרמה והגבהה.

וכבר יש סמך לזה גם במשאחז"ל (תנחומא, פר' כי-תשא, סוף פיס' ג): "ובפרשת שקלים אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע משאני מת אין אני נזכר, א"ל הקב"ה חייך כשם שאתה עומד עכשו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשך כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני כאילו את עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשך, מנין, ממה שקראו בענין וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא את ראשך, שא את ראש לא נאמר, אלא כי תשא".

10. ועי' בדברי הב"י (או"ח סי' תכט, ד"ה והכי) שאין מתעניין ואין מספידין ואין נופלים על פניהם כל חודש ניסן מפני שרובו יצא בקדושה. ובפרט מהשבת שלפני הפסח, שקורין אותו שבת הגדול, מן הטעם שנעשה בו נס גדול קודם יצי"מ, וכמבואר בדברי הטור (שם, סי' תל).

שנאמר בפרשת בא (שמות יב, יא) על קרבן הפסח: "ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לה" ומפרש רש"י (שם): "הקרבן קרוי פסח על-שם הדילוג והפסיחה, שהקדוש-ברוך-הוא מדלג בתי ישראל מבין בתי המצרים, וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט, ואתם עשו כל עבודותי לשם-שמים דרך דילוג וקפיצה, זכר לשמו שקרוי פסח". והוא כמו שנאמר עוד (שם, ג): "וראיתי את הדם ופסחתי עליכם" וגו', ומפרש רש"י (שם): "ואני אומר כל פסיחה לשון דילוג וקפיצה, ופסחתי מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים שהיו שרויים זה בתוך זה" וכו'. ועוד נאמר (שם, כג): "ופסח ה' על הפתח", ומפרש רש"י (שם): "ופסח, וחמל, ויש לומר ודילג".

וכך אמר הכתוב (שם, כו-כז): "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם, ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל" וגו'. על יסוד זה אנו אומרים בהגדה-של פסח (בפיסקא ר"ג היה אומר, שיסודה במתני' בפסחים קטז): "פסח שהיו אבותינו אוכלים בזמן שבית-המקדש קיים על-שום מה, על-שום שפסח הקדוש-ברוך-הוא על בתי אבותינו במצרים, שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים" וכו'.

גם גאולת מצרים עצמה היתה בחפזון, כמו שנאמר בפרשת ראה (דברים טז, ג): "לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים" וגו', ומפרש רש"י (שם): "כי בחפזון יצאת, ולא הספיק בצק להחמיץ, וזה יהיה לך לזכרון, וחפזון לא שלך היה, אלא של מצרים, שכן הוא אומר (שמות יב, לג) ותחזק מצרים על העם וגו'". וכך אנו אומרים גם בהגדה-של פסח (בהמשך הפיסקא הנ"ל): "מצה זו שאנו אוכלים על-שום מה, על-שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא וגאלם, שנאמר (שם, לט) ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם".

צורתה של גאולה זו גם היא יסודה בדרך של דילוג וקפיצה ולא באופן הרגיל, כמו שאמרו חז"ל (פסיקתא רבתי, פט"ו; וכו' בשהש"ר פר' ב, ח): "קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות... רבי יהודה אומר קול דודי הנה זה בא, זה משה, בשעה שבא ואמר לישראל בחודש הזה נגאלים אתם, אמרו

של ניסיונות ומצב של ניסים, שיש בהם את כח וסגולת הדילוג והקפיצה להתרוממות בבת-אחת.

שמו של חודש ניסן רומז על גם ניסיונות, כפי שמתבאר מדברי חז"ל (ברכות נז): "אמר ליה בר קפרא לרבי... חזאי דאמרי לי באדר מיתת וניסן לא חזית (- ראיתי בחלומי שאמרו לי כי באדר אני מת ואת ניסן לא אזכה לראות), אמר ליה (- פתר זאת רבי לבר קפרא לטובה) באדרותא מיתת (בכבוד ובהדר תמות - רש"י) ולא אתית לידי ניסיון (- ותינצל מכך שלא תבוא לידי ניסיון)". וכיוצא בזה אמרו חז"ל (ירושלמי מע"ש סוף ד): "חד תלמיד מן דרבי עקיבה הוה יתיב ואפוי משניין (- אחד מתלמידי רבי עקיבא ישב לפניו כשפניו זועפות), אמר ליה מהו כן (- שאל אותו רבי עקיבא לסיבת הדבר), אמר ליה חמית בחילמאי תלת מילין קשיין (- השיב לו התלמיד: ראיתי בחלומי שלושה דברים קשים), באדר את מיית וניסן לית את חמי ומה דאת זרע לית את כנש (- באדר אתה מת ואת ניסן אתה רואה ומה שאתה זורע אינך אוסף), אמר ליה תלתא טבין אינון (- פתר לו זאת רבי עקיבא לטובה, ואמר לו: שלושת הדברים טובים הם), בהדרא דאורייתא את מתרוממא (- בהדרה של תורה אתה מתרומם עד יום מותך), וניסין לית את חמי (שלא תבוא לידי ניסיון ואין אתה צריך לניסין - פ"מ), ומה דאת זרע לית את כנש, מה דאת מוליד לית את קבר (- ומה שראית שאינך אוסף את מה שתזרע, הכוונה שהילדים שתוליד לא ימותו בחיך ולא תצטרך לקבורם, אלא כולם יהיו בחיים שלמים וקיימים)".

יחד עם זאת, חודש ניסן נקרא כך גם מלשון ניסים, כמבואר בדברי חז"ל (שם נז): "אמר ליה (- אמר לו רבא לאותו פותר חלומות) אקריין הללא מצראה בחלמא (- קראו לי את הלל המצרי בחלומי, וכפירוש רש"י שם: הלל שאנו קורין בפסח, לפי שיש הלל אחר הקרוי הלל הגדול קורין לזה הלל המצרי), אמר ליה (- אמר לו פותר החלומות) ניסא מתרחשי לך (- ניסים יתרחשו לך)", ומפרש על כך רש"י (שם, ד"ה ניסי מתרחשי לך): "שעל-ידי ניסים נקרא ניסן, שעל כל צרה הבאה על ישראל אומרים אותו על גאולתן". וכך מובא גם בדברי בעל ה'רוקח', מגדולי רבותינו הראשונים (אסתר ג, ז): "בחודש הראשון הוא חודש ניסן, הוא מזומן לזמן נסים לישראל... ניסן על-שם ניסים... ניסן בגימטריה ניסים"¹¹.

אולם ייחודו של החודש הוא כמובן בחג הפסח שבו, החג שכל מהותו ומשמעותו הוא מלשון דילוג וקפיצה¹², כמו

שיסד הפייטן (ביוצרות לפרשת החודש) על חודש ניסן: "ראשון הוא לכם, לפסח עליכם, להתקדש בתוכם, קדוש".

וראה מש"כ בס' 'שם-משמאל' (לפרשת שמני-החודש תרע"ט) לגבי יום השמיני למילואים שהיה בר"ח ניסן: "אך ביום השמיני נתעלו עליה גדולה כ"כ יתר מכפי סדר ההשתלשלות, וכמו עניין פרשת החודש שנאמרה בר"ח ניסן, שהוא יום שמיני למילואים, וע"כ אז נתעלו ג"כ למעלה רמה ונישאה דרך דילוג וקפיצה" וכו'.

11. וראה עוד בס' בני-יששכר (מאמרי ניסן, מאמר א, אותיות ז-ח) ובס' שפ"א (פרשת החודש, תרנ"ט) ובספרי הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין (מחשבות חרוץ, פ"ז, ד"ה ובכל; רסיסי לילה, אות לט ואות נא) מה שכתבו בזה.

12. אשר כפה"נ כל החודש כולו כבר יש בו את ענין הדילוג והקפיצה, כמו

עוד שעה קלה היו נופלים חלילה לשער החמישים, משם כבר אין תקומה¹⁵. לפיכך 'לא יכלו להתמהמה', עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא ב'אתערותא דלעילא', מבלי יכולת להמתין עוד לאתערותא דלתתא'. זה שנרמז בכתוב "ופסח ה' על הפתח", שהקדוש-ברוך-הוא דילג וויתר באותה שעה על אותו 'פתח.. כחודה של מחט', של 'אתערותא דלתתא'¹⁶, וגאלם בחפזון ב'אתערותא דלעילא' גרידא¹⁷.

מכח זה מאיר לנו בכל שנה ושנה, בליל התקדש חג, בלילה אשר כיום יאיר, האור הגדול של אותה 'אתערותא דלעילא', שעל-ידה יכול כל יהודי בכל מצב שהוא לפסוח, לקפוץ ולדלג, ולזכות לגילוי שכינה ולקרבת אלוקים - 'כל דצריך ייתי ויפסח'.

חייבין קמן וכל ארחן דינא וקשוט, אלין פלחי כו"ם ואלין פלחי כו"ם, אלין בג"ע ואלין בג"ע, אלין אושדי דמין ואלין אושדי דמין, בההיא שעתא הוה קשה קמיה למעבר על אורח דינא" וכו'.

15. וראה מש"כ האוה"ח הק' בפר' שמות (שמות ג, ח) בתו"ד: "עוד למה ה' הוציאם בזיבולא בתרייתא, בזמן שאם היו מתעכבים קצת היו נלכדים, עד שהוצרך למהר ולא יכלו להתמהמה... ולזה הוציאם בנקודה האחרונה של מ"ט וקודם שנכנסו לשער הנ"ל וכו'. ועוד כתב האוה"ח הק' בפר' בא (שם יב, ח) בתו"ד: "ואילו לא היה המהירות שהוציאם ה' היו חוזרים ומשתקעים, בוררים ומתבררים, והוא מאמר התנא ואילו לא הוציא וכו' עדיין וכו' והיינו עבדים לפרעה וכו', דכתיב ולא יכלו להתמהמה" וכו'. וע"ע במש"כ בס' 'בני-יששכר' (מאמרי ניסן, מ"ד, דרוש א) בתו"ד: "והנה הוראת המצה על שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיק עד וכו', כי בחפזון יצאת וכו', כי לא יכלו להתמהמה, כי אילו היו מתמהמהים כרגע היו ח"ו משוקעים בשער הנ"ל וכו'. וכ"כ עוד (שם, מ"ח, אות ג): "דהנה החפזון הוא להיות שראה השי"ת שכבר נשתקעו בטומאת מצרים מ"ט שערי טומאה... ואילו היה ממתין השי"ת עוד כרגע כבר היו ח"ו משוקעים בשער הנז"ל ולא היו יכולים לצאת לעולם ח"ו" וכו'.

16. אכן צ"ע בכל זה ממשאחז"ל (זהו"ק ח"ג, צה): "ר' חייא פתח אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק וגו', אמרה כנס"י אני ישנה בגלותא דמצרים דהוו בני בשעבודא דקשיו, ולבי ער לנטרא להו דלא ישתיצון בגלותא, קול דודי דופק, דא קוב"ה דאמר ואזכור את בריתי, פתחי לי פתחא כחודא דמחטא ואנא אפתח לך תרעין עילאין" וכו'.

17. והיינו שהקב"ה היה מדלג על ההרים ומקפץ על הגבעות לגאול אותם אף שלא היו ראויים לכך, וגאלם ע"ש העתיד, שעתידים לקבל עליהם עול תורה ומצוות, כדכתיב (שמות ג, יב): "ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה", וכדפירש"י (שם, בתו"ד): "וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלושה חדשים שיצאו ממצרים".

סגולה זו עומדת לנו לדורות בימי חודש ניסן, חודש הגאולה, כפי שהיה שגור בשפתי צדיקים (ראה: בס' 'בארות המים', באר לחי רואי, פרשת החודש, בסופו, משמו של הרה"ק מהרצ"ה מרימנוב ז"ל ע) על מה שיסד הפייטן (במוסף לפרשת החודש): "החודש אשר ישועות בו מקיפות", שהוא מלשון הקפת החנווני, אשר מוכר בהקפה על חשבון תשלום עתיד, וכך גם הקב"ה משפיע ישועות בחודש זה גם אם עדיין לא ראויים לכך על חשבון הזכויות העתידיות.

משה רבינו היאך אנו נגאלין, לא כך אמר הקדוש-ברוך-הוא לאברהם אבינו ועבדו ועינו אותם ארבע מאות שנה, והלא אין בידינו אלא מאתים ועשר, ואמר להם הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביט בחשבונותיכם, אלא מדלג על ההרים... מדלג על הקיצים ומקפץ על החשבונות והעיבורים, בחודש הזה אתם נגאלים, החודש הזה לכם" וכו'¹³. כך גם אמר הפייטן (רבינו יוסף טוב עם בפיוט א'-להי הרוחות, ביוצר לשבת הגדול): "ולמה אכילת חמץ לשש שעות, זכר לחפזון שכינה להעביר גזרות רעות, מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות".

כל אלו גם יחד יוצרים ומעוררים מידי שנה בשנה את הזמן הנעלה, המיוחד במינו, המסוגל ביותר לעלייה בדרך קפיצה ודילוג, שלא בסדר הטיפוס הרגיל בשלבי סולם עבודת ה'.

משמו של הרב הקדוש רבי ברוך ממעז'בז', נכדו של הבעל-שם-טוב-הקדוש, מובא (בס' 'בוציא דנהורא', פר' בא; ובס' 'קדושת ברוך', עמ' קלט) פירוש נפלא על הכתוב (שם, כג): "ועבר ה' לנגוף את מצרים... ופסח ה' על הפתח" וגו'. כי בעוד שמאז בריאת העולם, אשר נברא - בטרם כל יציר נברא - ב'אתערותא דלעילא' (בהתעוררות מלמעלה) כשעלה רצון מלפני הבורא יתברך שמו, שוב הכל מותנה מכאן ואילך בהתעוררות הברואים, ויש צורך תמיד לעורר כל התגלות שמימית ב'אתערותא דלתתא' (בהתעוררות מלמטה), ולו במשהו, על-דרך שאמרו חז"ל (שהש"ר פר' ה, ב): "רבי יסא אמר: אמר הקדוש-ברוך-הוא לישראל, בני פיתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו", בכל זאת בשעת יציאת מצרים ויתר הקדוש-ברוך-הוא על כך ולא המתין ל'אתערותא דלתתא'. שכן בני ישראל היו שקועים כבר כל-כך בתוך מ"ט שערי טומאה¹⁴, עד שאילו היו משתהים שם

13. ועיי"ש עמוד דר"נ ורבנן דרשי ליה להך קרא דאמר להם משה לישראל שהוואיל והוא חפץ לגאולתכם אינו מביט במעשים שלכם (או במעשיכם הרעים) אלא מדלג על ההרים.

ומ"מ מכל דברי חז"ל שם נראה לכאורה שכל החודש כולו מוכן ומזומן לגאולה, ויש בו מבחינת דילוג וקפיצה, כדלעיל בהערה הקודמת.

14. ויעיין במשאחז"ל (מכילתא, פרשת בא, פר' יא): "משכו וקחו לכם... רבי יוסי הגלילי אומר משכו מע"ז והדבקו במצווה". וכן אחז"ל (ויק"ר פר' כג, ב): "ר' אליעזר פתר קרא בגאולת מצרים, מה שושנה זו כשהיא נתונה בין החוחים היא קשה על בעלה ללוקטה, כך היתה גאולתן של ישראל קשה לפני הקב"ה ליגאל, הה"ד או הנסה אלוקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי וגו', אלו ואלו ערלים, אלו מגדלי בלורית ואלו מגדלי בלורית, אלו לובשי כלאים ואלו לובשי כלאים, א"כ לא היתה נותנת מידת הדין לישראל שיגאלו ממצרים לעולם, א"ר שמואל בר נחמני אילולי שאסר הקב"ה עצמו בשבועה לא נגאלו ישראל לעולם, הה"ד לכן אמור לבני ישראל אני ה', ואין לכן אלא שבועה" וכו'. ועד"ז אחז"ל (זהו"ק ח"ב, קע): גם לגבי שעת קרי"ט: "אלא בזימנא דישראל אעברו לגבי ימא ובעא קוב"ה למקרע לן ימא, אתא רהב ההוא ממנא דעל מצרים ובעא דינא מקמי קוב"ה, אמר קמיה מארי דעלמא אמאי את בעי למעבד דינא על מצרים ולמקרע ימא לישראל, הא כולוה

ורק בהתאם למוכנותו של האדם לקבלת הקדושה. ככל שהאדם מתכונן ומכין את עצמו לקבלת אור קדושת המועד כך הוא זוכה להארותיו והשפעותיו. לפיכך נאמר בהם 'מקרא קודש יהיה לכם', שהשפעת הקדושה, 'מקרא קודש', היא 'לכם', על-ידיכם, ביחס ישיר להכנתכם ולעבודתכם העצמית²⁰. לעומת זאת, השבת נקראת 'שבת קודש', כי הארת קדושת השבת מאירה לכולנו שלא על-ידי מעשינו. היום הראשון של חג הפסח, ליל הסדר והיום שלאחריו, הם לעניין זה בבחינת שבת, שההשפעות הקדושות וההשגות הגבוהות מושפעות מלמעלה ללא קשר לעבודתנו ומדרגתנו. מטעם זה לא נאמר על יום זה 'מקרא קודש יהיה לכם' כמו ביתר המועדים, אלא רק 'מקרא קודש' בלבד, שהרי אין השפעת הקדושה תלויה ב'לכם', והיא בבחינת קדושתה של 'שבת קודש'.

כל זאת ביום הראשון של פסח בלבד. החל מליל שני של פסח מסתלקים אותם 'מוחין דגדלות' שזוכים להם בליל הסדר וביום שלאחריו, ללא קשר לעבודת האדם. מכאן ואילך מתחיל סדר עבודה חדש של ימי ספירת העומר, ככתוב (ויקרא כג, טו-טז): "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה, עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום". וגו'. 'ממחרת השבת' הוא כמו שמפרש רש"י (שם) ממחרת יום-טוב ראשון של פסח, שהוא בבחינת 'שבת קודש', אשר השפעת קדושתו אינה תלויה ב'לכם'. אבל ממחרתו של אותו יום, כאשר מסתלקות אותן השגות והשפעות קדושות, יש להתחיל בעבודת 'וספרתם לכם', עבודה עצמית של 'לכם', בהתקדמות ועלייה של שלב אחר שלב עד ליום החמישים יום קבלת התורה.

מאליה נשאלת השאלה: לאיזה צורך משפיעים עלינו משמי מרומים 'מוחין דגדלות', השגות והשפעות של קדושה שלא לפי ערכנו, כאשר כעבור יום נוטלים אותם והם מסתלקים מאתנו, ואנו חוזרים לכאורה שוב לאותו מצב של 'מוחין דקטנות' כפי שהיינו קודם לכן?!

ללא ספק, שהתשובה הפשוטה על כך היא כי אותם 'מוחין דגדלות' שאנו זוכים להם בליל הסדר ולמחרת היום בוודאי משאירים רושם של קדושה בנפשנו, למרות שהם מסתלקים לאחר מכן.

אך נוסף על כך, על-מנת לשבר את האוון, לאנשים כערכנו, אני נוהג תמיד להסביר זאת בשפה השווה לכל נפש בדרך

כך פירשו צדיקים (ראה: באר-מים-חיים, פר' יתר, עה"פ "בחודש השלישי") בדרך רמז את סימני ליל הסדר 'קדש ורחץ', כי בעוד שבכל השנה כולה הסדר השגרתי הוא קודם 'רחץ' ורק אחר-כך 'קדש', כמו שנאמר (תהלים לד, טו): "סור מרע ועשה טוב", שבתחילה על האדם לסור ולהתרחק מן הרע ולאחר מכן לעשות טוב¹⁸, וכך עליו לרחוץ עצמו תחילה מזוהמת העבירות שבידו ובהמשך לקדש עצמו במצוות ומעשים טובים, אבל בלילה קדוש זה, לילה של פסיחה ודילוג, ניתן לקפוץ ולדלג מיד אל תוך הקדושה ורק לאחר מכן להתפנות לעבודת הרחיצה והניקיון מן הזוהמה.

מובא בכתבי האר"י (פע"ח, שער חג המצות פ"א; שעה"כ, עניין הפסח, דרוש א) כי בליל פסח גדלות קודמת לקטנות, עד שכל אדם מישראל יכול לזכות להשגות גבוהות, המכוננות 'מוחין דגדלות', שלא לפי ערכו ומדרגתו, כפי שהיה בשעת יציאת מצרים, שהקדוש-ברוך-הוא הוציאם בחפזון, באופן שה'גדלות' קדמה ל'קטנות'. אך לקראת ליל שני של פסח ה'מוחין דגדלות' מסתלקים ממנו לגמרי, ומכאן ואילך מתחילה עבודת ימי ספירת העומר, בעבודה עצמית מתמדת, של עלייה מדורגת שלב אחר שלב בסולם העבודה, עד להשלמת ה'מוחין דגדלות' בחג השבועות זמן מתן תורתנו.

לאור האמור מפרש בעל ה'בני-יששכר' פעמים מספר בספריו (בני"ש, מאמרי ניסן, מ"ח, אות ב בהגה, מ"ב, אות ג בהגה; אגרא דכלה, סו"פ פינחס; ועי' גם בספרו אגרא דפרקא, אות קצו) את הכתוב שבפרשת פינחס (במדבר כח, טז-יז): "ובחמשה עשר יום לחודש הזה חג... ביום הראשון מקרא קודש כל מלאכת עבודה לא תעשו", שלא נאמר בו 'מקרא קודש יהיה לכם', כדרך שנאמר שם לגבי כל יתר המועדים ללא יוצא מן הכלל, כולל שביעי-של-פסח¹⁹. שכן השפעת הקדושה בכל שאר המועדים היא אך

18. ועי' בפ"י האב"ע (תהלים שם): "סור מרע, מצוות לא-תעשה, ועשה טוב, מצוות עשה". וראה בס' 'שפת-אמת' - בערצ'אן (פר' וירא, פר' מקץ, פר' בא) שהביא בשם חו"ז הגה"ק מהר"נ מראפשיץ זי"ע לפרש הכתוב (תהלים קכז, ב): "שווא לכם משכימי קום מאחרי שבת", שאותם 'משכימי קום', שמקדימים לקיים מצוות עשה, שהם ב'קום' ועשה, ולעומת זאת הם 'מאחרי שבת', שדוחים ומאחרים להשלים עצמם בזהירות מלעבור על מצוות לא-תעשה, שהם ב'שב' ואל תעשה, פעלו שווא ולא הועילו כלום בתקנתם.

19. ועי' בס' 'משך חכמה' (פר' פינחס, ד"ה ביום הראשון) שגם הוא עמד על דקדוק זה, דלפלא שבכל הפרשה כתוב 'מקרא קודש יהיה לכם' בכל המועדות, מלבד ביום ראשון של פסח שלא כתוב 'יהיה לכם', ומש"כ בזה. ויש לציין עוד, דגם בקרא דפר' בא מדויק כן, דכתיב התם (שמות יב, טז): "וביום הראשון מקרא קודש וביום השביעי מקרא קודש יהיה לכם" וגו', דלגבי היום הראשון של פסח כתיב 'מקרא קודש' גרידא, ואילו לגבי היום השביעי כתיב 'מקרא קודש יהיה לכם'.

אכן לאידך גיסא יש להעיר ע"ז, דבפרשת המועדות שבפר' אמור כתיב 'יהיה לכם' גם על היום הראשון של פסח, דכתיב התם (ויקרא כג, ו-ז): "ובחמשה עשר יום לחודש הזה חג המצות לה'... ביום הראשון מקרא קודש יהיה לכם" וגו'.

20. ועי' בבני"ש (מאמרי ניסן, מ"ח, אות יא) ובשפ"א (פסח, תרל"א, מיום א' דפסח) בשם זקנו החידושי הר"ם, שכל המועדות נקראים בשם 'מקרא קודש' שע"י מעשינו ועבודתנו, הכנותינו קודם המועד וקיום המצוות המיוחדות לאותו המועד, אנו קוראים ומזמנים (מלשון 'קוראים' לסעודה, כלומר: מוזמנים) את הקדושה.

נמצאים אנו כיום בימים טרופים עד מאד, כאשר נגיק ה'קורונה' מאיים על שלום העולם כולו. אין אתנו יודע עד מה ואיש אינו יודע מה ילד יום. כולם כאחד מסתגרים בבתיהם ומקיימים את דברי הנביא (ישעיה כו, כ): "לך עמי בוא בחדריך וסגור דלתך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבר זעם".

בראש ובראשונה, מן הראוי לנצל הזדמנות זו לחזור ולהזכיר כי על-פי דעת תורתנו הקדושה חובה גמורה על כל אחד ואחד להישמע ולציית באופן מוחלט לכל ההוראות של גורמי הבריאות המוסמכים, ללא יוצא מן הכלל, ולהישמר מכל משמר שלא לסכן ח"ו, ולו בצל צילו של סיכון קלוש, לא את עצמו ולא את אחרים.

יחד עם זאת, עלינו לשאת עינינו לשמים בתפילה ובתחנונים, להעתיר ולבקש מבורא העולם להסיר מעלינו את מכת המוות ולמנוע משחית ומגפה מעלינו ומעל כל עמו בית ישראל בכל מקומות תפוצותיהם, וישלח במהרה רפואה שלמה לכל חולי עמנו.

במקביל, יש לנו להתאזר באמונה שלמה כי כל מה דעבד רחמנא לטב עבד, ולקוות ולצפות כי בסופו של דבר תהיה המגפה העולמית הנוכחית - שהכריעה באחת את כל ההתפתחות המדעית והטכנולוגית של המעצמות הגדולות, מוטטה באמצעות יצור בלתי נראה את כל גאוות 'כוחי ועוצם ידי' עשו לי את החיל הזה', הראתה בחוש את אפסיותו המוחלטת של האדם, והוכיחה לעין כל כי יש מנהיג לבירה ואדון לעולם אשר אין עוד מלבדו - לברכה רבה ולישועה גדולה לעם ישראל.

נמשיך להתכונן, בתוך הבית פנימה, לקראת הלילה הגדול והקדוש הבא לקראתנו לשלום, לילה של דילוג וקפיצה, לילה של 'מוחין דגדלות', לילה של 'קדש' קודם 'לורחץ', לזכות לקבל ולנצל את כל אורות הקדושה ואוצרות השפע היורדים לעולם בלילה זה, כמו שאמרו חז"ל (פדר"א פל"א) על זה הלילה: "הגיע ליל יום הפסח, וקרא יצחק לעשיו בנו הגדול ואמר לו בני זה הלילה כל העולם כולו אומרים בו הלל ואוצרות טללים נפתחים בזה הלילה... אמרה רבקה ליעקב בני הלילה הזה אוצרות טללים נפתחים בו".

כל זאת בצל התקווה המקננת בלב כולנו, כי יקויים בנו בקרוב הכתוב (מיכה ז, טו): "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", ועוד בשנה זו נזכה כולנו כאחד לעלות לציון ברינה ולאכול שם מן הזבחים ומן הפסחים.

משל. תינוק קטן בן חודשים מספר ששוכב בעריסתו אין לו בעולמו אלא את הצעצועים הבודדים שסביבו. מעת שהוא מצליח להיעמד בעריסתו הוא מגלה סביבו חפצים ואבזרים נוספים שמגרים את סקרנותו. עד מהרה הוא ינסה לצאת משם, במטרה להתקרב לאותם חפצים, לגעת בהם ולמשש אותם. ילד גדול יותר, בן שנתיים שלוש, שיוצא כבר עם אמו לגינת המשחקים הסמוכה לביתם ומשחק להנאתו בארגז החול, חושב ומרגיש לפי תומו כי כל העולם מתרכז בארגז החול שלפניו. גם אם יבוא מישהו, יציב לידו סולם גבוה וינסה לגרות אותו לטפס עליו, לא מן הנמנע כי הילד יסרב. טוב לו בארגז החול המוכר והחביב, ואינו מחפש לעצמו אתגרים בלתי מוכרים. אבל אם ייקח אותו מישהו ויעלה עמו במנוף לגובה רב, משם הוא יכול לראות מרחבים נוספים ונופים אחרים, הרי גם לאחר שיוירד אותו למטה, חזקה על ילד שבסקרנותו ינסה מיד לטפס בכוחות עצמו על שלבי הסולם, כדי לחזור ולצפות שוב בעולם החדש שהתגלה לו, במה שראה קודם לכן.

גם אנחנו, בהיותנו שרויים תמיד ב'מוחין דקטנות', של צרות אופק רוחני, איננו יודעים כלל למה לשאוף ועד היכן ניתן להעפיל מעלה מעלה. אחת לשנה, עם התקדש ליל חג הפסח, מגביהים ומרוממים אותנו אל-על במנוף רב עוצמה, משפיעים עלינו ממרום 'מוחין דגדלות', שעל-ידם ניתן להגיע בבת-אחת להשגות נשגבות, להרגשות נעלות וקדושות של קרבת אלוקים ודבקות בו. אמת ונכון, כי לקראת הלילה שלאחריו הם מסתלקים מאתנו, אך מעתה יודעים אנו למה עלינו לשאוף, מבינים אנו כי האופקים והמרחבים הרוחניים אליהם ניתן להגיע הם גבוהים ונשגבים, ויחד עם זאת גם מכירים את הכיוון אליו יש להעפיל. מכאן והלאה, בימי הספירה, אנו מתחילים להעפיל בכוחות עצמנו במעלה ההר, לטפס בשלבי הסולם בעבודה מייגעת, בכיוון המוכר לנו, כדי לזכות שוב באותם 'מוחין דגדלות', להגיע לאותן השגות והרגשות קודש שזכינו להן בליל הסדר²¹.

21. באופן דומה קצת לזה שמעתי פעם, משמו של הרה"ק רמ"ח מסלונים, שהמשיל זאת לאדם ההולך לבדו במדבר חשוך בלילה סגרירי ותעה בדרכו, כשאינו יודע באיזה כיוון עליו לצעוד. לפתע פתאום הבלוי ברק בתוך האפלה לשבריר של שניה, אך באותו רגע כמימריה הצליח להבחין בכיוון המוביל לדרך המלך, לשם עליו לצעוד, ודו"ק בזה.

וראה עד"ז ממש בהקשר אחר בדבריו הנפלאים של ה'תפארת-שלמה' (פר' קדושים, עה"פ "מפני שיבה תקום"): "אכן הנה מבואר בספרים, כי לפעמים יבוא לאדם התעוררות והתלהבות בתפילה פתאום, להתפלל בדביקות ואהבה, ואח"כ מסתלקים, הנה זה מחמת כי הופיע עליו רוח ממרום, בעבור להורות לו דרך הדביקות בתפילה בדחילו ורחימו, ואח"כ מסתלק ממנו כדי שיעבוד הוא בעצמו לשוב והגיע לבחי' הדביקות ההוא, וזה הנקרא גדלות ראשון וגדלות שני, כידיע ליודעי חן, כי צריך להיות כך, כמבואר בספרים, כי אין הדבר שלמטה (יכול) לעלות אם לא בהשפיע עליו אור העליון תחילה...

והנה לכך כשבאה לאדם הארה העליונה לפעמים, הנה אח"כ צריך לאחוז ולהתדבק ולעבוד כדי להעלות עצמו באור הזה לאור החיים" וכו', יעו"ש עוד בדבריו.

יש מעלין את המקווה

לאחר שחברת 'אקווה ספורט', היבואנית הרשמית של מעלוני נכים מחברת METALU מספרד, פנתה למכון המדעי טכנולוגי להלכה, בבקשה לקבלת הנחיות הלכתיות מפורטות, להתאמת המעלונים לטבילת נכים ונכות במקוואות, הן בימות החול והן בשבתות ובמועדים, נבדק המפרט הטכני של המעלונים ביסודיות ונמצא כי הם פועלים בדרך מכנית-הידראולית לחלוטין, באמצעות הזרמת מים לבוכנה והורקתם לאחר מכן, וכי מדובר בבוכנה סגורה ואטומה, שכל פעילותה מתרחשת בתוכה או מחוץ למים.

רבני המכון העבירו את הוראותיהם והנחיותיהם ההלכתיות להכנת המעלונים בצורה מהודרת ביותר לשימוש במקוואות. לאחר שכל ההוראות בוצעו, הגיעו ראש המכון, הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א, יחד עם הרה"ג ר' יוסף הילדסהיימר, לביקור במפעל

הרכבת המעלונים, שם התקבלו ע"י מנהל החברה מר שבח גד, ויחד עמו בדקו במשך שעה ארוכה, בקפדנות וביסודיות רבה, את אופן פעולת המעלונים, בתוספת כל השיפורים ההלכתיים, שנועדו לאפשר את השימוש בהם, כאמור, הן בימות החול והן בשבתות ובמועדים, ללא כל חשש.

במהלך הבדיקה ביקש ראש המכון הגרא"מ הלפרין להוסיף עוד מספר שיפורים, של סתימת נקבים מיותרים מחד, ותוספת חורים - שלא יאפשרו בשום פנים ואופן החזקת טיפת מים - במקומות אחרים מאידך, לשם תוספת הידור מושלם בטהרת בית ישראל. מר שבח גד, מנהל החברה, הסכים בו במקום לבצע מידית את כל השיפורים הנדרשים.

משכך, קיבלה החברה את האישור ההלכתי המהודר של המכון למעלוני המקוואות שהיא מייצרת ומשווקת, לפיו מותר לכתחילה להשתמש בהם ללא כל חשש הן בימות החול והן בשבתות ובחגים, כשבגוף האישור מודגשות ההנחיות ההלכתיות הדרושות בשעת הטבילה עצמה.

מכון מדעי טכנולוגי להלכה - Institute for Science and Halacha
מסד בשנת תשס"ה - 1985

בס"ד

ימי אדר תש"ס
16 מור 2020
0064/20
ת. 6/10

טל': 08-8566404
פלי: 050-5250881

לכבוד

מר שבח גד
חברת אקווה ספורט
גן הדרום הוות 40
7925500

יבואן רשמי של חברת METALU ספרד

שלום וברכה,

הנידון: אישור הלכתי למעלוני נכים למקוואות
דגמים: METALU PK, METALU B2

חרוני לאשר בזאת, כי מעלוני הנכים למקוואות, מהדגמים הנ"ל, נבדקו על ידינו בדיוק יסודית, וגם נוספו לפי הנחיותינו מספר שיפורים לתוספת הידור, וניתן להשתמש בהם לכתחילה ללא חשש, הן בימות החול והן בשבתות וחגים.

כמובן שלאחר הידיעה למקוואות במעלוני יש לוודא שהטבילה מתבצעת כדת וכדין. כאשר מדובר בטבילת נכה, יש להשתדל ככל האפשר ולעשות כל מאמץ שהיא תתרום מן הכסא, בכוחות עצמה או בעזרת הבלעית, ותסובל בעמידה. במידה והדבר בלתי אפשרי, יש לתת יד עזר מורה הוראה מובהק על אפשרות הטבילה בישיבה על הכסא.

בכבוד רב,

חבר אברהם משה הלפרין
ראש המכון

תוקף האישור הוא עד חודש אייר תשפ"א (מאי 2021).

רחוב הספג 1, בית גן יעקב 9646501, תל אביב 6121 | 02-6424880 | Tel: 02-6424880, 02-6424880, 02-6424880
טל: 02-6424880, 02-6424880, 02-6424880
E-mail address: machon.halacha@gmail.com | www.machonhalacha.co.il

שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא

בעקבות זרם הפניות הבלתי פוסק, של עשרות ומאות שאלות הלכתיות שונות, אשר הגיעו מידי יום ביומו לרבני המכון המדעי טכנולוגי להלכה, כתוצאה ממגפת הקורונה ההולכת ומתפשטת, הן בנוגע לשמירת שבת במצבים ותרשישים שונים והן בהרבה תחומי הלכה אחרים, התכנסו רבני ומהנדסי המכון, בראשות הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א, ראש המכון, למפגש חירום מורחב, על-מנת לדון בכובד ראש בכל הגדרים ההלכתיים וללבן יחד ביסודיות את כל התרחישים האפשריים.

במפגש המיוחד השתתפו רבני המכון, הרבנים הגאונים רבי שמעון שטרן שליט"א, רבי יעקב לוריא שליט"א, רבי משה רובינשטיין שליט"א, רבי יוסף הילדסהיימר שליט"א ורבי אברהם פורמן שליט"א, כשלצידם כמה ממהנדסי המכון.

את המפגש ליווה גם ד"ר פינחס מאיר אושר, רופא משפחה בכיר, שכינה בעבר כמנהל חדר המיון של המרכז הרפואי הדסה בהר-הצופים, ושימש שנים רבות בתפקידים בכירים בהנהלת המכון, אשר הציג בפני הנוכחים את ההיבטים הרפואיים הרלוונטיים של כל הנושאים שעלו לדיון.

יחד עם זאת, במהלך כל הדיון עמדו המשתתפים בקשר טלפוני רצוף עם מומחים מן השורה הראשונה למחלות נגיפיות זיהומיות ועם גורמים מוסמכים במשרד הבריאות, שהואילו להסביר פרטים שונים והשיבו באורך רוח לכל השאלות שהוצגו בפניהם.

את המפגש פתח ראש המכון, הגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א, בדברים קצרים על המצב המורכב והמעורפל אליו נקלענו, כאשר נגיף הקורונה מאיים על שלום העולם כולו, בעוד הכול בלתי ידוע ולוט בערפל, ואיש אינו יודע מה ילד יום, ועל חובתם של הרבנים להיערך כדי לספק תשובות מתאימות לכל

השאלות ההלכתיות שהתעוררו ושעתידות להתעורר. הוא הדגיש בדבריו כי בשבת הקודמת למפגש, פרשת כי-תשא, קראו בתורה את הפסוק 'ולא יהיה בהם נגף וגו', ובשבת שלאחריה יקראו בפרשת החודש את הפסוק 'ולא יהיה בכם נגף למשחית בהכותי בארץ מצרים', כך שכל ימות השבוע שביניהם הם בוודאי ימי סגולה לשמירה על עם ישראל מן הנגיף הקטלני, לבל ישלטו בהם משחית ומגפה ח"ו.

בהמשך הציג הגרא"מ הלפרין בפני כל המשתתפים את רמות הסיכון הנשקפות לכלל האוכלוסייה, כשהוא מדרג אותן בסדר עולה, מו הקל אל הכבד, למן כלל האוכלוסייה של אנשים בריאים, הנדרשים גם הם על-ידי גורמי הבריאות הרשמיים לנקוט בשורה ארוכה של הגבלות, כצעדי זהירות למניעת הדבקה המונית; בעלי סיכון גבוה יותר, כמו קשישים, חולים ובעלי מערכת חיסונית כושלת; אותם שהיו במגע או בקרבת מי שכבר נדבק בנגיף, הנדרשים להיכנס לבידוד מוחלט, אשר גם הם נחלקים בין בעלי מערכת חיסונית בריאה לאוכלוסייה חלשה יותר; אותם שכבר נדבקו ל"ע בנגיף הקורונה, שמתחלקים גם הם בהתאם לתסמינים אותם הם מפתחים, לחולים קל, בינוני או קשה.

לאור חלוקה ברורה זו, של רמות הסיכון, שגובו בהסברים מדויקים מפיו של ד"ר אושר על כל רמה ורמה בפני עצמה, התפתח דיון הלכתי מעמיק בין המשתתפים, על-מנת לסווג את הגדרת ההלכתית המדויקת של כל קבוצת סיכון, ואת ההשלכות הנגזרות מכך הן לגבי הפעולות הנדרשות מהן בשבת והן לגבי שאלות הלכתיות נוספות.

השאלות המרכזיות כבדות המשקל שעלו לדיון ממושך היו מה מותר ומה אסור לעשות בשבת במטרה למנוע הדבקה סביבתית מחולי קורונה, בתרחישים שונים, שבהם החולה עצמו מוגדר כחולה קל, או שהפעולות אינן נדרשות כלל בעבורו, וכל מטרתן היא רק למנוע מאחרים בסביבתו להידבק ממנו חלילה - האם מותר לחלל שבת על כך במלאכות דאורייתא או שמא רק באיסורים דרבנן? והאם יש להתיר זאת ללא כל הגבלות או שיש לקבוע גבולות מסויימים עד כמה יש לחוש להדבקה? בתום דיון מקיף הוחלט על דעת כולם, כי גם לגבי שאלה זו יש לנהוג בשבת בדיוק כמו בימות החול, בהתאם להוראות גורמי הבריאות.

המשך מעמוד קודם

במהלך הדיון נבחנו תרחישים שונים למניעת הדבקה, העלולים להיות כרוכים בחילולי שבת. מהנדסי המכון העלו הצעות פתרון שונות, העשויות להקל מאוד על הפעולות הנדרשות בשבת, שיוכלו להתבצע ללא חילול שבת, כך שיחסך הצורך להגביל את כל הפעולות שבשגרה למניעת הדבקה המונית.

בהקשר לכך הזכירו רבני המכון פסקי הלכה שונים, של הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל, מי שעמד בראש המכון והתווה את דרכו למעלה מיובל שנים, שכבר התייחס לא אחת לנושאים דומים, של הפעלת מערכות בריאות חיוניות בשבת באורח שגורתי, באמצעות פתרונות טכנולוגיים שונים, שפותחו במשך השנים על-ידי מהנדסי המכון, לפי הנחיות ההלכתיות, ואשר זכו להסכמתם המלאה של גדולי פוסקי הדור הקודם, ובראשם פוסק הדור מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל.

מפגש החירום המורחב עסק גם בעוד שורה ארוכה של שאלות הלכתיות בנושאים שונים, שהגיעו לשולחנם של רבני המכון, כמו בנושאי תפילה ומקוואות, או בנוגע לחג הפסח ההולך וקרב. צוות הרבנים, בראשותו של ראש המכון הגרא"מ הלפרין, דנו בכל שאלה לגופה, וגיבשו יחד את הכללים ההלכתיים להתייחסות לכל מכלול השאלות העולות על הפרק בעקבות מגפת הקורונה.

בין ההחלטות המעשיות, אליהן הגיעו רבני ומהנדסי המכון עם סיום המפגש המיוחד, היתה הקריאה לציבור לשמור בקפדנות רבה על כל ההוראות של גורמי הבריאות המוסמכים במלואן, ללא יוצא מן הכלל וללא כל התחכמויות, כך שכל אדם יוכל להיות בטוח כי אינו מסכן חלילה במעשיו לא את עצמו ולא את סביבתו.

במקביל, בשל גל הפניות ההולך וגובר מיום ליום, כתוצאה מהתפשטות המגפה מצד אחד, והגברת צעדי הזהירות וההגבלות על הציבור מצד שני, שמביאים בעקבותיהן שטף אדיר של דילמות ושאלות הלכתיות הזורם אל המכון בכל אמצעי התקשורת האפשריים, אשר מצטרף ללחץ העצום הקיים בלאו-הכי בפרוס חג הפסח, על כל שאלות המיוחדות לו, בנוסף על זרם הפניות השגורתי, דבר יום ביומו, שאינו פוסק לרגע גם בימים כתיקונן, הוחלט גם לתגבר את עמדות הרבנים המשיבים במכון, בקווים הטלפוניים ובאמצעים נוספים, על-מנת לספק מענה הלכתי מושלם ופתרונות מעשיים מלאים לכל שואל.

צפון - נרצה

מחברת י.ג. דקור, המשווקת גלילי טפטים לשם כיסוי משטחי השיש במטבח בפסח, פנו אל המכון המדעי טכנולוגי להלכה, בבקשה לקבל אישור הלכתי על המוצר.

לאחר שרבני המכון בדקו ביסודיות רבה את מרכיבי הטפטים, את עובייהם, חוזקם ומידת עמידותם למשך זמן ובתנאים שונים, אישרו את השימוש בו לכתחילה ללא כל חשש, לציפוי וכיסוי משטחי השיש

שבמטבח, לאחר שהמשטחים יהיו יבשים לחלוטין, כך שלכיסוי זה יהיה מעלה הלכתית שהמשטחים יהיו מכוסים ואטומים היטב מכל צד, וגם יישארו יבשים תחת הכיסוי במשך כל ימות החג.

עם זאת, הודגש באישור ההלכתי, כי לתוספת הידור ראוי להניח על כיסוי הטפט גם משטחי פ.י.ו.סי. או משטחים אחרים ממתכת או מפלסטיק, על-מנת להניח עליהם סירים ותבניות רותחים.

אספקלריה

בראי ההלכה

שאלות נבחרות משולחן רבני המכון

מטבע הדברים, משמש המכון כתל תלפיות וכתובת מרכזית לכל השאלות ההלכתיות המתעוררות חדשים לבקרים.

על שולחן רבני המכון, מצטברות מדי יום ביומו עשרות פניות, משואלים מרחבי הארץ והעולם. כמה מן האקטואליות והמעניינות שבהן, מהחודש האחרון, מוגשות לפניכם:

שימוש במעלית לשם שמיעת פרשת זכור

למע"כ הרבנים הגאונים שליט"א

אבי משפחתנו מאושפז במרכז רפואי גדול במרכז הארץ, שיש שם 'מעלית שבת' שאינה באישורכם, האם אפשר להתיר לו לרדת במעלית זו בשבת הקרובה, לשם שמיעת פרשת זכור בביהכ"נ במקום, במקרה שלא יתאפשר לו לרדת ולעלות במדרגות?

ברצוני לציין כי מדובר ביהודי חסידי שורשי, תלמיד-חכם וירא-שמים מרבים ומדקדק במצוות, שמצד אחד יעשה כל מאמץ כדי שלא להפסיד שמיעת פרשת זכור בציבור, ומצד

שני הוא בורח מכל חשש רחוק של חילול שבת ח"ו.

כמובן, שהתשובה חשובה ודחופה לנו עוד לפני שבת.

בברכת התורה

יצחק מאיר ר.

בני ברק

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

כמובן, שאם יתאפשר לו לרדת ולעלות במדרגות, הרי שזו הדרך הרצויה ביותר במקרה זה.

במקרה שהדבר לא יתאפשר לו, יש לבדוק אם ההימנעות משמיעת פרשת זכור בציבור עלולה להשפיע לרעה על מצבו הבריאותי, ובמקרה שכזה יש מקום לשקול להתיר לו זאת בתנאים ובהגבלות מסוימות, אותם נפרט לכם בנפרד אם אכן יש חשש כזה.

אם אין כל חשש של השפעה לרעה על מצבו הבריאותי, עליו לנקוט ב'שב ואל תעשה' ולהימנע משימוש במעלית שכזו בשבת, ויקיים מצוות זכירת מחיית עמלק בשמיעת קריאת פרשת 'ויבוא עמלק' ביום הפורים

הבעל"ט, כמבואר במג"א (סי תרפה) לגבי מי שאין לו את האפשרות לשמוע קריאת פרשת זכור בציבור.

בברכה מרובה

הכשרת תנור פירוליטי לפסח

שלום וברכה!

ברצוני לברר האם יש הבדלים בין התנורים עם פירוליטי בעניין הכשרה לפסח, או שכל תנור עם תוכנית פירוליטי ניתן להכשירו לפסח?

בברכה

גד פ.

ירושלים

תשובת רבני המכון:

השאלה שאתה שואל חשובה, והיא נשאלת

שוב ושוב. אף על פי שכבר התייחסנו אל הנושא כמה פעמים חשוב להביא את הדברים שוב לידיעת הציבור. מתוך ניסיון רב שנים התברר לנו, שלא ניתן לסמוך על המידע המפורסם על ידי חברות ויצרני תנורי פירוליטי מהי אכן רמת הטמפרטורה שהתנורים מגיעים אליה בתכניות הניקוי העצמי הממושכות. למרות שהפרסומים מדברים על חום של כ-500 מעלות צלזיוס ולמעלה מכך, בבדיקות שערכנו לדגמים שונים של חברות שונות מצאנו, כי אף תנור לא מגיע לרמת חום שכזו, ובהרבה מהם החום בדפנות התנור ובחללו הפנימי מגיע לכל היותר ל-420-430 מעלות ותו לא.

כדי להכשיר תנור שאופים בו מיני מאפה יבשים של חמץ משך השנה לפסח, יש ללבנו 'ליבון חמור'. לגבי דרגות החום אשר התנורים מגיעים אליהן בפועל בתכניות הניקוי הממושכות, מצד אחד קשה לקבוע בוודאות שחום בדרגה זו לא נחשב לליבון חמור, אולם מצד שני קשה גם לקבוע בוודאות שהיא כן נחשבת לליבון חמור.

תנור דו-תאי לחמץ ולפסח

לרבני המכון שליט"א

אנו מעוניינים לקנות תנור אפיה חדש, ואין באפשרותנו לקנות גם תנור מיוחד לפסח, הן מבחינה תקציבית והן מחוסר מקום. רצינו לקנות תנור דו-תאי, להשתמש בכל ימות השנה רק בתא אחד, ולשמור את התא השני נקי לפסח.

האם אכן ניתן לעשות כן לכתחילה בצורה מהודרת?

חדוה ל.

מודיעין עילית

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

אם אכן אין באפשרותכם לרכוש תנור מיוחד לפסח, יכולים אתם לנהוג כפי ההצעה שהעלית, בתנאי שתקפידו על התנאים הבאים, כך שהשימוש בתא השני לפסח יהיה לכתחילה ללא כל חשש.

1. לבחור מתוך הרשימה העדכנית הגדולה של תנורי אפייה דו-תאיים, המאושרים על ידינו, את אחד הדגמים של התנורים המאושרים לשימוש בו זמנית בתא אחד לבשרי ובתא השני לחלבי, ולרכוש דווקא את אחד מהדגמים הללו.
2. לבחור את התא הרצוי לכם לשימוש בכל ימות השנה, ולייחד אותו לחלבי בלבד או לבשרי בלבד, או רק לפרווה, כפי רצונכם. (לגבי שימוש בפרווה בתא המיוחד לחלבי בלבד או לבשרי בלבד, יש לנהוג בהתאם להוראות המופיעות באישור ההלכתי הספציפי לאותו הדגם).
3. את דלתות התא השני, אותו אתם רוצים לייעד לשימוש בפסח, עליכם להדביק בקצותיו בנייר דבק חזק, באופן שלא יפתח כלל במשך כל ימות השנה.
4. לתוספת הידור, ולרווחא דמילתא, משום חומרא

לדעתנו, דרגת חום שנחשבת בוודאות כליבון חמור המכשיר את התנור לפסח הוא רק אם הוא מגיע לפחות ל-450 מעלות. התנורים שנבדקו ואושרו על ידינו הם כאלה שמצליחים להגיע, ולו לדקות ספורות, עד לחום של 470-480 מעלות, וזאת מכשור מיוחד לבדיקת גובה הטמפרטורה שבפנים תנור פירוליטי

מלבד הבעיה האמורה,

ישנן בעיות נוספות שיש לתת עליהן את הדעת בנוגע להכשרת תנורי פירוליטי; כמו, הפינות שבצדדי הדלת אשר מסגרת הגומי הנמצאת שם מבודדת את החום ואינה מאפשרת לאותם מקומות להגיע לדרגת חום של ליבון חמור; וכמו כן יש בעיה כיצד להכשיר את הדלת עצמה.

גם ביחס לתבניות ולמסילות חובה לשים לב, כי לפי הוראות היצרנים צריך להוציאן ולפרקן קודם הניקוי העצמי הממושך כדי שלא ייהרסו בחימום הגבוה, ואם כן אלה אינם עוברים את תהליך הליבון ולא ניתן להשתמש בהן בפסח כמות שהן. לכן מי שרוצה לקחת על עצמו סיכון, עליו להשאיר אותן בתנור בעת ההכשרה, ומי שחושש עליו להשתמש בפסח בתבניות ומסילות חדשות מיוחדות לפסח, או לכל הפחות להחליף את התבניות בחדשות, ואילו את המסילות ללבן על כל פנים ליבון קל בתכנית חימום קצרה ואחר כך לכסותן בנייר כסף לכל ימי הפסח.

לסיכום, אמנם לא בדקנו את כל דגמי התנורים הקיימים, ויתכן שישנם כאלה שניתן להכשירם כיאות. אך מניסיונו הרב, איננו יכולים לאשר שום תנור שלא נבדק על ידינו ועומד בכל דרישותינו ההלכתיות. הרחבה נוספת על כל האמור ניתן למצוא בעלון 'אספקלריה' של חודש ניסן אשתקד.

רשימת תנורי הפירוליטי שאושרו על ידינו מופיעה באתר המכון, וכן ניתן לקבל מידע בעניין במזכירות המכון. נציין שאף בתנורים שבאישורינו יש להשתמש אך ורק בכפוף להוראות ולתנאים ההלכתיים המופיעים באישור ההלכתי.

בברכת פסח כשר ושמח

3. תבניות התנור עצמן צריכות הכשרה של ליבון חמור בברנר. אך מאחר שקשה לבצע זאת בשלמות, מן הראוי להשתמש בפסח בתבניות חדשות מיוחדות לפסח או בתבניות חד-פעמיות.
 4. לגבי הרשתות עליהן מונחות התבניות, ניתן להקל להכשירן בתוך תאי התנור, באופן האמור לעיל בסעיף ב', לאחר ניקוי יסודי. ואם ניתן, ראוי לכסות אותן בפסח בנייר אלומיניום.
 5. את דלת התא יש לכסות מבפנים בנייר אלומיניום, בעובי מקסימלי שיאפשר את סגירת הדלת, ולקפל אותו על צידי הדלת.
 6. אם משתמשים בפסח בתבניות חדשות המונחות על המסילות שבדפנות התנור, ראוי לכסות את המסילות בנייר אלומיניום.
 7. בשעת האפייה בפסח, ראוי מאוד לכסות את התבניות בהן אופים או מבשלים בנייר אלומיניום.
- בברכת פסח כשר ושמח

מצלמות בליל הסדר

שלום רב לכב' הרבנים שליט"א

הורי היקרים הם כבר קשישים מאוד לאיוש"ט עמו"ש. עקב גילם המתקדם הם גזרו על עצמם בידוד מרצון בשל מגפת הקורונה המשתוללת.

אנחנו מודאגים מאוד בקשר לליל הסדר הקרב ובא. בדרך כלל, בשנים כתיקונן, אנו וילדינו מתארחים אצלם בליל הסדר ועורכים אותו בשמחה רבה וברוב פאר והדר, כשהורי רווים נחת מילדי היקרים. ואילו השנה הם מבקשים לערוך את הסדר לבדם ודורשים מאתנו במפגיע שלא להגיע אליהם.

חשבנו על רעיון להציב מצלמות, כמו מצלמות SKYPI, אצלנו בבית, מעל או ממול שולחן הסדר, וכן בבית הורינו, כך שנוכל לראות אלו את אלו על המסך, ואולי גם

לשמוע, ותהיה להם תחושה מסוימת של שותפות עמנו יחד בליל הסדר.

אם הדבר אסור מבחינה הלכתית, כמובן שלא נעשה זאת. אך אם יש אפשרויות הלכתיות לכך, כמו שמשתמשים במצלמות אבטחה, נשמח לשמוע על

- דפסח, לקראת חג הפסח עליכם לנקות היטב, בחומרים מסירי שומנים מיוחדים לניקוי תנורים, את התא שבו השתמשתם בכל ימות השנה, ולהסיר ממנו עד כמה שניתן את כל השיירים בעין כולל השומנים הדבוקים בו.
 5. לאחר מכן, מן הראוי לחמם את התא המיוחד לפסח במידת החום המקסימלית למשך כחצי שעה.
- אם תתנהגו לפי כל ההוראות האמורות, תוכלו להשתמש בתא המיוחד לפסח בצורה מהודרת ללא כל חשש ופקפוק.

בברכה מרובה

הכשרת תנור אפייה לפסח

לרבנים שלום

אין באפשרותנו לרכוש תנור אפייה מיוחד לפסח. רצינו לברר אם יש דרך להכשיר את התנור של כל השנה ולהשתמש בו בפסח.

משה ו.

תל-אביב

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

הכשרת תנור אפייה לפסח כרוכה בכמה וכמה שאלות הלכתיות, ולכן הרצוי והמומלץ הוא להשתמש בתנור מיוחד לפסח.

אך במקרה בו אין לכם את האפשרות לכך, ניתן להכשיר את התנור ולהשתמש בו בפסח בדרכים הבאות, כשיש לשים לב היטב לכל ההוראות, ולהבין מתוכן מה היא חובה גמורה ומה היא לתוספת הידור שראוי לעשות כן.

1. לנקות תחילה את התנור היטב בקפדנות וביסודיות רבה באמצעות חומרי ניקוי לתנורים מסירי שומנים, על-מנת להסיר מהם כל שיירי אוכל בעין ושומנים דבוקים. יש להקפיד לנקות עד כמה שניתן את כל פניו התנור, כולל מקומות החיבור של הדלתות לתאי התנור.

2. כעבור 24 שעות מעת השימוש האחרון בתנור, יש לחמם את כל אחד מתאי התנור ברמת הטמפרטורה המקסימלית למשך כ-30 דקות. בתא שקיים בו גם גוף חימום גלוי לגריל, יש להפעיל גם אותו במהלך ההכשרה.

הגעלת מיחם חדש

שלום,

רכשתי מיחם חשמלי עם אישור מטעם מכונכם שהוא אינו טעון טבילה. האם האישור פוטר גם מהצורך להגעיל את המיחם לאלו הנוהגים להגעיל כלי מתכת חדשים מחשש מריחת דברים אסורים?

יאיר ר.

פתח תקווה

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה,

אכן כפי שדייקת לראות, אישורינו מתייחס אך ורק לעניין הטבילה ולא לעניין ההגעלה. בשביל להגעיל

את הכלי לחומרא לפני השימוש הראשון, יש למלא את המיחם במים עד קרוב לשפתו העליונה ולהביא לרתיחה, ואז לשפוך את המים בזירות רבה כדי לא להיכוות ח"ו.

דומנו, שגם בהוראות היצרן ישנה הוראה דומה לזו (מסיבות שלהם) לפני השימוש הראשון.

בברכה מרובה

מכירת חמץ בעין

שלום רב לכם

רעייתי תחי' אינה רגועה ומודאגת מאוד ממשבר ה'קורונה' וחוששת מאוד כי לא ירחק היום שגם אספקת המזון הסדירה תיעצר. כל מאמצי להרגיע אותה עולים בתוהו, והיא מתעקשת לאגור כמות עצומה של מוצרי מזון בסיסיים, ובתוכם כמובן כמות גדולה של מוצרי חמץ, שתספיק לתקופה ממושכת למשפחתנו ברוכת הילדים.

מאחר שעד היום נהגתי, כמו רבים וטובים, שלא למכור לגוי בפסח מוצרי חמץ בעין, ורציתי לדעת האם אני יכול במצב הנוכחי לאפשר לרעייתי להמשיך לאגור מוצרי חמץ על-דעת שאאלץ בערב-פסח למוכרם במכירת חמץ?

תודה רבה על עזרתכם הגדולה לציבור

יצחק דוד מ.

חיפה

כך, כי הדבר חשוב לנו מאוד, ומובן מאיליו, כי נשתדל למקם אותם מערב החג במקומות בהם לא תהיה גישה לאף אחד ולא ייעשה בהם שום שינוי חלילה במהלך החג.

בתודה ורוב ברכות

דבורה מ.

קרית מלאכי

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

אנחנו בהחלט מבינים את דאגתכם להוריקם, אך אין באפשרותנו להתיר לכם הצבת מצלמות, לא מצלמות SKYPI להעברת תמונות וקולות, ואפילו לא מצלמות להעברת תמונות לבד. שכן מלבד מה שלדעתנו גם השימוש במצלמות אבטחה אינו מותר בכל מקרה ללא כל חשש, כפי שהרחיב על כך הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל בספרו שו"ת 'מעשה-חושב' (חלק ח סימן א), הרי שבעוד שבמעבר דרך מצלמות אבטחה, ברוב המקרים מדובר ב'פסיק-רישיה דלא ניחא ליה', כלומר שלאדם העובר שם לפי תומו ומצלם את עצמו אין כל צורך ועניין בצילום דמותו, במקרה שעליו את שואלת לעומת זאת, מדובר לא רק ב'ניחא ליה', שהרי יש לכם עניין בתמונות ו/או בקולות, אלא שמדובר לכאורה גם במעשה ב'מתכוון', האסור בכל מקרה, כי כוונתכם בתנועותיכם ובקולותיכם תהיה שהן ייקלטו במצלמות וישודרו לבית הוריקם, וכן להיפך.

ומאחר שכל תנועה שנעשית אל מול מצלמה גורמת לשינויים בזרם, וכשהן מועברות על-גבי מסך הן מציירות תמונות חדשות על המסך ב'כתיבה שאינה מתקיימת', ובמצלמות SKYPI נוספות על כך גם השינויים החשמליים שבהעברת הקולות, לא ניתן להתיר זאת במקרים שאין בהם חשש סכנה וסרך פיקוח-נפש. לכן אנו מציעים לכם לשקול מבעוד מועד פתרונות אחרים של עריכת סדר משותף בחדרים נפרדים עם קשר עין וכיו"ב.

יחד עם זאת, אנו מאחלים להוריקם אריכות ימים ושנים, מתוך בריאות שלימה ואיתנה, ולהם ולכם ולנו - שבמהרה ובקרוב נצא מהמצב המורכב והבלתי צפוי הזה אליו נקלענו, ו'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות', ו'כל המחלה אשר שמת בי במצרים לא אשים עליך כי אני ד' רופאך'.

בברכת פסח כשר ושמח

והסירותי מחלה מקרבך

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

אכן, כדברייך, נהגו רבים וטובים שלא לסמוך על מכירת חמץ לגוי בחמץ בעין. אך מצד שני היו רבים וטובים שסמכו וסומכים על כך, וכבר האריך בזה ה'שדי-חמד' (מערכת חו"מ סי' ט אות ו).

בימים כתיקונם, בוודאי היה עליך להמשיך במנהג שנהגת עד כה להחמיר שלא למכור לגוי חמץ בעין. אך בצוק העיתים, במצב הנוכחי, כאשר מתוך הדברים אנו מבינים את המצוקה והלחץ של רעייתך ושליך, יש לך על מי לסמוך במכירת חמץ בעין, הן לגבי השארת החמץ בפסח ואי ביעורו בערב-פסח והן לגבי השימוש בו לאחר הפסח, ובפרט כאשר לפי דברייך נראה כי יהיה מדובר בכמות גדולה שדינה כ'הפסד מרובה'.

יחד עם זאת, מן הראוי שתקפיד ככל האפשר על הדברים הבאים:

א. למכור את החמץ באמצעות רב, רבנות, בית-דין, או מערכת כשרות, שידועים כי הם משתדלים להדר עד כמה שניתן במכירת החמץ, הן בנוסח שטר המכירה, הן בדרכי הקניינים והן באמצעים ההופכים את המכירה לברת תוקף חוקי ומשפטי.

ב. יש רבנים המהדרים במכירת חמץ בעין, לאפשר לכל המוכרים לרכז יחד את כל כמויות החמץ שלהם בחדר מסויים וכדו, שהמפתח שלו נמסר בפועל לידי הנכרי, ויש בכך מעלה עצומה והידור רב בחלות המכירה.

ג. לחילופין, יש הנוהגים לתת את החמץ שבעין ברשותם מערב-פסח במתנה גמורה לבעל המכולת/צרכניה/סופרמרקט השכונתיים וכדו', אשר הם מוכרים בלאו-הכי את חמצם לגוי, בהסתמך על היתר 'הפסד מרובה' (דבר שגם רבים וטובים סומכים עליו במכירת משקאות חריפים, כמו וויסקי, שהם כחמץ גמור), ולאחר הפסח חוזרים ומקבלים זאת מהם במתנה.

למרות שיש לדון בזה, בשל שינוי הנסיבות, ראוי

שתערוך גם התרת נדרים בפני שלושה על שינוי ממנהגך שלא למכור חמץ בעין.

בברכת פסח כשר ושמח

'והסירותי מחלה מקרבך'

מנעול אלקטרו-מגנטי וחיישני תאורה

לכבוד המכון המדעי טכנולוגי להלכה

שלום לרבנים

קראתי בהנאה רבה בעלון 'אספקלריה' האחרון על הביקור החשוב של ראש המכון הגאון הגדול ר' אברהם משה הלפרין שליט"א אצלנו במכסיקו-סיטי. אני יכול להעיד בפה מלא כי כל מה שהיה כתוב שם על הרושם הגדול של הביקור על הקהילה הוא נכון ואמיתי, והרבה יותר מכך. אין לכם מושג איזה רושם עשו השיעורים הנפלאים והמיוחדים, ואיזו השפעה היתה להם על כל אחד ואחד בכל מיני פרטים.

אני עצמי השתתפתי בכמה שיעורים של הרב הלפרין, ובכל פעם נהניתי מחדש. אך רציתי לשאול על שתי נקודות שנשארו אצלי לא ברורות כל-כך:

1. הרב הלפרין שליט"א עורר אותנו על הדלתות המגנטיות הקיימות אצלנו בכל בית, שיש בעיה לעזוב אותן בשבת. לא כל-כך הבנתי את הבעיה ומה העצות לכך?

2. דבר נוסף ששמעתי בשיעורים על המקומות שכשנכנסים לחדר המדרגות נדלק האור, והרב הלפרין שליט"א דיבר אם אפשר לבקש מהשומר הגוי להיכנס כדי שהאור יידלק בגללו, ולא זכור לי, או שלא הבנתי, אם הוא אמר שמותר ובאיזה אופן? אני באמת לא רוצה להטריח, אבל אם אפשר בבקשה להראות השאלות להגרא"מ הלפרין, כדי שיסביר לכם מה לענות בדיוק.

תודה וסליחה

רפאל ק.

מכסיקו סיטי

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

לבקשתך, העברנו את שאלותיך לראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א, והוא ביקש להשיב על שאלותיך כדלהלן:

1. הדלתות עליהן אתה שואל הן דלתות עם נעילה

זמן שהלחיצה אינה נפסקת לא חוזרת הנעילה האלקטרו-מגנטית, ובמקרים אלו יש לסכם עם השומר הגוי כי בעת שהוא יראה את היהודי ילחץ על כפתור השחרור ולא ירפה ממנו עד לאחר שהדלת תיטרק ותיסגר.

ג. לחילופין, ניתן בקלות יחסית לתכנן מערכות שכאלו, אשר טריקת הדלת לכשעצמה לא תחבר עדיין את המעגל החשמלי של מערכת הנעילה האלקטרו-מגנטית, אלא יהיה צורך בלחיצה מחודשת של השומר הגוי על כפתור נעילה.

ד. במקרים בהם לא ניתן לבצע את אף אחת מההצעות האמורות לעיל, כגון בבניינים רבי קומות עם מספר גדול של דיירים גויים שאינם מעוניינים לשתף פעולה בעניין, ניתן להקל לצורך גדול, כגון דא, לפתוח ולדחוף את הדלת לכיוון הנגדי, באופן שתיעצר שם אפילו לשנייה אחת, כך שאולי ניתן יהיה לדון את חזרת הדלת וטריקתה לאחר מכן כהסרת מונע בכוח שני, ובצירוף דעת ה'תבואות-שור' הנ"ל ששחרור דבר שמחזיקים בו אינו נחשב כמעשה.

2. בנוגע לחיישני תאורה, שכל מעבר ותנועה דרכם גורמים להפעלת התאורה, ובמיוחד בחדרי מדרגות חשוכים לגמרי שהרי זה כ'פסיק-רישיה דניחא ליה' העצה הפשוטה היא להמתין למעבר של נכרי, שיפעיל ממילא את התאורה, ולעבור אחריו.

אך דא עקא, כי בדרך-כלל במקומות שכאלה הגויים אינם עולים במדרגות, אלא במעלית, רק יהודים שומרי שבת שנמנעים מלעלות במעליות בשבת נזקקים לעלות דרך חדרי המדרגות.

לפיכך, בהחלט יש להתיר במקום הצורך גם לבקש (ואם אפשר רק לרמוז) מגוי בתואנה מסויימת לעבור שם, ואגב הילוכו יפעיל את החישנים, בהסתמך על דעת המג"א בכמה מקומות (סי' רנג סקמ"א, סי' רנט סק"א, סי' רעז סק"ז, סי' שיד סק"ה) שלא גזרו על איסור אמירה לנכרי במקום 'פסיק-רישיה' באינו מתכוון. וראה מה שכתב בזה הגר"י הלפרין זצ"ל בשו"ת 'מעשה-חושב' (חלק חושב' (חלק ח, סימן ב, אות ז).

אלא שיש להקפיד לבקש זאת אך ורק מגוי שאינו מבין שכוונת היהודי להפעלת התאורה, שכן במקרה שכזה הרי' כמתכוון ולא כ'פסיק-רישיה' גרידא, ובאופן זה לא הותרה אמירה לנכרי, ולכן אין לבקש זאת מהשומר הגוי הקבוע, שהוא מן הסתם יודע שהכוונה היא להפעלת התאורה. (אמנם במקרה צורך גדול מאד, כשאין שום

אלקטרו-מגנטית, וכפי שמקובל אצלכם, וכן בהרבה מקהילות ישראל בתפוצות הגולה, בהסתמך על סברות הלכתיות שונות, הרי כשהשומר הגוי רואה את היהודי בעל-הבית, או שהוא אחד מדיירי הבניין, הוא לוחץ מיד על הכפתור ומשחרר את הנעילה האלקטרו-מגנטית, כך שהיהודי אינו צריך אלא לדחוף את הדלת ולהיכנס, מבלי לעשות שום פעולת ניתוק חשמלי.

אלא שכאשר היהודי עוזב את הדלת היא מיד נטרקת, בעזרת הקפיץ המותקן בה וננעלת שוב בנעילה אלקטרו-מגנטית, כך שבהחלט יתכן שסגירת המעגל החשמלי של נעילת הדלת מתייחסת לעוזב הדלת.

שכן עזיבת ושחרור דבר התפוס ביד נחשבת לכאורה כהסרת מונע בכוח ראשון, שדינה כמעשה, ואף שדעת ה'תבואות-שור' (סי' ג, בשמ"ח ס"א ובתבו"ש סק"ב) לגבי שחיטה באמצעות שחרור סכין מידו שהשחיטה פסולה, שאין זה כוחו, אבל כבר הרחיב בזה הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל בספרו 'מעשה וגרמא בהלכה' (ח"ד פ"ו) שבדברי היד רמ"ה (סנהדרין עז): מפורש שלא כדעת ה'תבואות-שור', ושגם כמה מגדולי האחרונים הרבו להקשות עליו, והעלה שם שלגבי איסורים בוודאי יש להחמיר ולהחשיב זאת כמעשה גמור. ומה שהפעולה מתבצעת בצירוף עם הקפיץ שגורם לטריקת הדלת אין בכך כדי להוריד ממעשה האדם, שכן כל מעשה שהאדם עושה בצירוף אלמנטים נוספים המקילים עליו את הפעולה, כמו גלגלי שיניים, שימון המערכות, לחץ הידראולי, המעשה מתייחס אליו בשלימותו. וראה מה שכתב בזה הגר"י הלפרין זצ"ל בספרו שו"ת 'מעשה-חושב' (חלק ט, סימן ב, אות טז).

אי לכך, ההצעות האפשריות לגבי הדלתות האלקטרו-מגנטיות הן:

א. אם אפשר לסכם עם השומר הגוי מראש, שכשהוא רואה את היהודי, הרי לא זו בלבד שהוא ילחץ על הכפתור לשחרור האלקטרו-מגנט, אלא יואיל לקום ממקומו, לפתוח את הדלת ולהחזיקה בידו עד לאחר שהיהודי יכנס מבלי לגעת כלל בדלת.

ב. ישנן מערכות נעילה של דלתות מסוג זה, שניתן להמשיך ללחוץ על כפתור השחרור לחיצה ממושכת, וכל

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

באופן כללי, השארת אתר שבבעלותך פתוח בשבתות וחגים כרוכה בשתי שאלות הלכתיות: איסור 'לפני

עיוור לא תיתן מכשול' או 'מסייע בידי עוברי עברה', וכן איסור הנאה מ'שכר שבת'.

בשאלתך היטבת לפרט את הפרטים השונים הנוגעים להלכה, ולאור אלה נראה לנו להציע לך כדלהלן:

1. להשאיר את האתר פתוח בשבתות ובחגים, אבל לחסום את האפשרות לרכישת שטחי פרסום בימים אלו.

2. להוסיף בדף הבית כתובית ברורה ובולטת עם פסוק על שמירת שבת כמו "זכור את יום השבת לקדשו", או כל פסוק ו/או מאמר חז"ל על גודל מעלת וחובת שמירת שבת, ובהמשך להסביר בקצרה בצורה יפה ומכובדת ללקוחות הנכבדים כי יהודים מצווים על שמירת שבת כהלכתה ולכן הם ממליצים ליהודים שביניהם שלא לדפדף באתר בשבתות ומועדי ישראל, ובנוסף על כך בשבתות ובמועדים נחסמת האפשרות לרכישת שטחי פרסום, ואתם קוראים ומזמינים את הלקוחות לחזור לאתר במוצאי השבת או החג ולהשתמש בו כרצונם לשביעות רצונם.

3. לגבי העתיד, בנוגע לרווחי העסקאות הנעשות בשבת, אם העסקאות מתבצעות דרך האתר, וניתן לעקוב אחר עסקאות שהתבצעו ו/או הושלמו בשבתות ובחגים, יש אכן בעיה לקבל רווחים אלו. אבל אם העסקאות נעשות על ידי הלקוחות ומתווכים מחוץ לאתר, אין צורך לחוש שמא נעשו בשבת דווקא, ואין בעיה בקבלת הרווחים.

4. במידה ואכן מדובר בעסקאות המתבצעות בשבת דרך האתר, יש אפשרות להכניס שותף גוי, כשותף אמיתי לכל דבר, בחוזה תקף ומחייב הלכתי ומשפטי, שתמורת חלקו בבעלות על האתר יקבל את רווחי השבתות והחגים. אם הדבר יהיה נוגע למעשה, נצטרך לקבל מכם, אם תרצו, פרטים נוספים על היקף העסקאות, אחוזי התיווך, חלקם היחסי של השבתות והמועדים בעסקאות אלו, ועל פי פרטים אלה להציע לכם את נוסח ההסכם.

בהצלחה רבה

אפשרות אחרת, ניתן להתיר זאת גם באופן זה, כאשר מדובר כיום בתאורת led, ובפרט אם ישתדלו לעשות בדרך רמז).

בברכה מרובה

אתר אינטרנט פתוח בשבת

יש לנו אתר מסחרי המשמש כלוח גדל"ן אשר כל אחד יכול לפרסם בו נכסים בחינם, או לקנות מנוי לפרסום בלוח.

הרווח העכשווי הוא מהמנויים שמשלמים דמי פרסום, ובעתיד גם מאחוזי תיווך של חלק מהעסקאות המפורסמות באתר.

רצינו לדעת מה אפשר לעשות כדי שלא ניכשל באיסור שבת בגלל המשתמשים החילוניים הנכנסים לאתר בשבת, ומה עלינו לעשות עם הנכסים שהם מפרסמים בו בשבת וחבילות פרסום שהם רכשו בשבת, וכן מה לעשות עם זה שבגללנו מתקשרים בשבת לאנשים שמפרסמים בו?!

נציין, שמדובר באתר בבעלות יהודית בלבד והוא בעברית ומיועד בעיקר לעסקאות בארץ ופונה בעיקר ליהודים, אם כי שיש גם מעט משתמשים שאינם יהודים.

אם נסגור את האתר בשבת לגמרי, הדבר יעלה לנו בכמה הפסדים. ראשית, ההצלחה של האתר תלויה בקידום חזק שיש לנו בגוגל, ואם נסגור את האתר בשבתות וחגים יש חשש גדול שגוגל יורידו את הקידום בצורה משמעותית. בנוסף, יתכן שהמפרסמים החילוניים והגויים לא יאהבו שהאתר נסגר להם בשבתות וחגים.

לגבי רכישת מנויים, ניתן לעשות שהגבייה מהאשראי לא תתבצע בשבת, ואם צריך אפשר גם לחסום את האפשרות של רכישת חבילת פרסום בשבת. אבל לגבי דמי תיווך שנרצה לקחת בעתיד, אין לנו שליטה לגבי עסקאות המבוצעות בשבת, כי אנחנו נותנים בעיקר את הפרסום והקידום לנכס ואילו התיווך נעשה על ידי מתווכים אחרים העושים זאת בזמנים שלהם לפי החלטתם כאשר עליהם לתת לנו אחוזים מהרווח.

ראיתי בעלון שלכם שיש אפשרות לעשות שותפות עם גוי כדי למנוע את הבעיות. אשמח לשמוע פתרון בכיוון הזה כולל הנוסח של ההסכם שצריך לעשות.

תודה.

אילן ס.

ירושלים

חלב האם הוא המזון אשר הקדוש-ברוך-הוא ברוב רחמיו מזמן עבור התינוק, בהתאמה מיוחדת לצרכי גדילתו והתפתחותו. אולם קורה שמסיבות שונות אין יכולת בידי האם להניק את התינוק. לפעמים מסיבה טכנית; האם יוצאת לעבוד והתינוק אינו נמצא לידה. במקרים אחרים הסיבה היא רפואית; התינוק סובל ממגבלה כלשהיא המונעת ממנו לינוק, או שהוא פג.

כיום ידוע שחלב אם מספק את הצרכים הפיזיולוגיים של התינוק בשלמות, לכן המגמה היא להשתדל לבסס את הזנת התינוק כמה שיותר על חלב האם ולא על תחליפים שונים. יש גם מקרים שתחליפי המזון אינם מתאימים לתינוק (לדוגמא, פגים אשר חלב אם חיוני עבורם כדי למנוע זיהומים קטלניים במערכת העיכול), ואז הצורך לחלב אם הופך לקריטי. בכל המקרים האמורים, הפתרון הוא לשאוב את החלב ולהזין את התינוק שלא בהנקה. ישנם גם מקרים אחרים, בהם מטרת שאיבת החלב אינה בגלל שהתינוק אינו יונק, אלא מחמת סבל האשה הנגרם בעקבות גודש של חלב.

בעבר, נעשו שאיבות החלב בצורה ידנית. כיום, הן נעשות באמצעות משאבות. שאיבת חלב אם, גם אם היא נעשית ידנית היא כרוכה בשאלות חמורות של איסורי תורה ואיסורים מדרבנן. בשאיבה במשאבה חשמלית מתווספת גם הבעיה של הפעלת מכשיר חשמלי בשבת.

הצורך בהזנת התינוק, וכן הצורך למנוע צער מן האם, מחייבים מציאת פתרונות כיצד לשאוב את החלב בשבת בצורה המותרת והראויה, ועל כך יעסוק הפעם המאמר שלפנינו.

שאיבה לצורך הקלה מגודש לעומת שאיבה לצורך הזנת התינוק

שאיבת חלב אם בשבת לצורך הזנת התינוק אסורה מן התורה משום מלאכת 'מפרק', שהיא תולדת מלאכת 'דש'. כשם שאסור לסחוט בשבת זיתים וענבים ולהוציא מתוכם 'משקה', כך אסורה גם חליבת בעלי חיים, ובכלל זה גם שאיבת חלב אם. הסיבה שמותר לאם להניק את בנה בשבת היא מפני שפעולה זו היא 'דרך אכילה', שאינה נכנסת תחת הגדרת מלאכת 'מפרק'. אולם הוצאת חלב שלא בדרך הנקה אסורה.

אמנם, גם בסחיטת זיתים וענבים, אם המשקה הנסחט הולך מיד לאיבוד, ואינו נאגר בתוך כלי באופן שהוא יהיה ראוי לשימוש בתור 'משקה', הרי שפעולה זו אינה נכללת תחת הגדרת המלאכה האסורה. בעניין זה יש להבדיל, בין מקרה שהמשקה הנסחט הולך מיד לאיבוד, שאז הדבר כלל אינו אסור. לעומת זאת, אם סחיטת המשקה מבוצעת לתוך כלי, אלא שבדעת האדם הסוחט לשפוך מיד את המשקה המתקבל, הרי שלדעת רוב הפוסקים הדבר אמנם אינו אסור מן התורה, אך יש בו איסור מדרבנן.

מן האמור לעיל עולה, שמבלי להיכנס לשאלת הפעלת ושימוש במשאבה חשמלית בשבת, הרי במה שנוגע לעצם פעולת השאיבה, אם השאיבה נעשית בצורה שהחלב הולך מיד לאיבוד ולא ניתן לשימוש, יש להתיר זאת בשבת בנסיבות של צער האשה בשל גודש החלב. ואכן כך הורה ראש המכון המדעי טכנולוגי להלכה הגאון האדיר רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל (שו"ת מעשה חושב, חלק ג, סי' יח), כי אשה הסובלת מגודש בחלב יכולה לשאוב את החלב בשבת בתנאים הבאים:

- כדי שהשאיבה תהיה 'לאיבוד', יש ליצוק לפני תחילת השאיבה לתוך משאבת החלב חומר הפוגם את החלב ומקלקלו, כגון אמה או כלור וכיוצא בזה, ורק לאחר נתינת החומר להתחיל בשאיבה.
- היות ואף בשאיבה לאיבוד יש שאלה הלכתית של 'מראית עין', רצוי שהחומר הפוגם את החלב יהיה בעל גוון כהה, כך שיהיה ניכר לעין כל שהחליבה נעשית באופן המותר.
- כשהשאיבה נעשית במשאבה חשמלית, יש לפעול לפי ההוראות דלהלן בנוגע להפעלת המשאבה בשבת.

לעומת זאת, שאיבת חלב לצורך הזנת התינוק משנה את התמונה מקצה לקצה, כי באופן כזה השאיבה תואמת לחלוטין את הגדרות 'מלאכת מפרק', שזהו איסור תורה. על כן הורה הגר"י הלפרין, כי אסור לשאוב חלב אם במשאבה לתוך בקבוק וכדומה, בכדי לתת את החלב לתינוק, אם לא במקום שנשקפת סכנה מוחשית לחיי התינוק במניעת החלב ממנו.

משאבות ידניות ומשאבות חשמליות

אם בימים עברו נאלצו נשים לשאוב את החלב בעצמן בצורה ידנית, כיום הדבר נעשה באמצעות משאבות, כאשר אלה מתחלקות לשני סוגים עיקריים: משאבת חלב ידנית ומשאבת חלב חשמלית.

משאבות החלב הידניות מופעלות בעזרת ידית לחיצה, המפעילה וואקום על השד ומחקה את פעולת הניקה. משאבות אלה זמינות

לשימוש מצד היותן זולות יחסית, קומפקטיות ונתינות לנשיאה לכל מקום, וכן מפני שהשימוש בהן אינו מצריך חיבור לחשמל או לסוללות. מצד שני, השאיבה במשאבה ידנית היא איטית ומצריכה מאמץ, ועל כן משאבות אלה אינן מתאימות לשימוש מרובה ותדיר.

משאבות החלב החשמליות, לעומת זאת, מופעלות באמצעות חיבור לחשמל, או שהן נטענות, או פועלות על סוללות. השאיבה במשאבות חשמליות היא בדרך-כלל נוחה ומהירה יותר, אם כי קיימת המלצה מצד המומחים להעדיף ככל האפשר את השאיבה הידנית. בחלק מהמקרים, משאבות אלו גדולות יותר ומסורבלות ביחס למשאבות הידניות. אולם המשאבות האיכותיות הינן בדרך כלל גם קומפקטיות. משאבת חלב חשמלית מורכבת מראש קונוס, המוברג (בדרך-כלל) לבקבוק, שמחובר לצינורית, המעבירה את כח היניקה מהמנוע אל גביע המוצמד אל השד, ואשר מתכווץ ומתרפה לסירוגין ועושה את פעולת השאיבה, שהיא דומה כאמור ליניקת תינוק.

בכל סוגי המשאבות השאיבה אינה רציפה, אלא מבוצעת על ידי לחיצות חוזרות ונשנות המפעילות וואקום ולאחריון שחרור הגורם לנוזל לצאת, וחוזר חלילה. במשאבה ידנית הפעולות נעשות ידנית, באמצעות לחיצות חוזרות ונשנות של הידית. המשאבות החשמליות, היו בעבר מכשירי אינהלציה שעברו התאמה כדי להפוך אותן להיות משאבות חלב. במשאבות אלה, כדי ליצור וואקום היה צורך להניח את הבוהן מעל גבי פתח יציאת אוויר, והיות ופעולת השאיבה חייבת להתבצע כאמור בפעילות חוזרות ונשנות של לחץ ושחרור, היה צורך לסתום את הנקב ולשחררו לסירוגין. כיום במשאבות החשמליות המוכרות, הפעילות החוזרות והנשנות של השאיבה נעשות בצורה אוטומטית, ובמידה ואין צורך להחזיק את הגביעים המוצמדים לשד, הרי שפעולת השאיבה נעשית למעשה ללא התערבות של מעשה מצד האשה.

העדיפות לגבי השימוש בשבת

באשר לשימוש בשבת, כאשר מדובר במשאבה ידנית, אם שאיבת החלב אינה נעשית לאיבוד, הרי שכל לחיצה על הידית כרוכה בעשיית מלאכה האסורה מן התורה בשבת. כמו כן, במשאבה חשמלית בעלת צורך בסתימת נקב על ידי הבוהן, כל הנחת והסרת הבוהן נחשבת עשיית מלאכה.

במשאבות החשמליות החדשות, לעומת זאת, היות ופעולת השאיבה נעשית בצורה אוטומטית, אם אין צורך בשעת השאיבה להחזיק את הגביע המוצמד לשד, הרי שמצד מלאכת מפרק, חיבור המכשיר אל השד, או הפעלתו לאחר החיבור, אין זו אלא פעולה אסורה אחת לכל היותר.

יתירה מזו, ישנן משאבות חשמליות, אשר ניתן להימנע בהן מכל פעולה אסורה, באמצעות חיבורן לשעון שבת מבעוד יום, אשר יכבה ויפעיל את המשאבה בשעות ידועות מראש. בצורה זו, מלבד שבעיית הפעלת מכשיר חשמלי בשבת נחסכת, היא גם פותרת את בעיית איסור החליבה עצמה. שכן אם מחברים את המשאבה לגוף לפני הפעלתה, וחוגרים אותה לגוף בבגד או בחגורה, כך שבשעת השאיבה אין צורך להחזיק את הגביע ביד, הרי שלאחר מכן כאשר המשאבה מתחילה לפעול אין זה נחשב כפעולת האשה.

פניית ארגון 'יד שרה' לראש המכון הגרל"י הלפרין זצ"ל בדבר שיתוף פעולה לתכנון וייצור משאבות חלב לשימוש למהדרין בשבת

חשוב לציין, כי בעבר היו רבים וטובים, וביניהם רבנים פוסקי הלכה נודעים, שמחוסר ידיעה היו סבורים כי השימוש במשאבות חלב ידניות עדיף על השימוש במשאבות חשמליות, בשל בעיית ההפעלה החשמלית הכרוכה במשאבות החשמליות. ראש המכון הגרל"י הלפרין זצ"ל היה זה שהתריע כי בעוד שבמשאבות חשמליות קיימת בעיית ההפעלה החשמלית, שגם היא ניתנת, כאמור, לפתרון באמצעות חיבורה לשעון שבת, הרי שהשימוש במשאבות ידניות כרוך באיסורי תורה רצופים בכל לחיצה על הידית. כיום התקבלה דעתו זו בקרב כל פוסקי ההלכה ומורי ההוראה, שמורים כן למעשה.

עוד יצוין, כי בעבר, בעת שמשאבות החלב היו למעשה מכשירי אינהלציה שהוסבו כאמור למטרת שאיבת חלב, נדרש המכון המדעי-טכנולוגי להלכה למציאת פתרון עבור שבת, ואכן ייצר מכשיר ייעודי שהתחבר אל המשאבה, ואשר מנע את הצורך לסתימת החור ושחרורו באמצעות הבוהן. אך כאמור היום בעיה זו כבר אינה קיימת.

לאור האמור התייר הגרל"י הלפרין, במילוי התנאים הנדרשים, שאיבת חלב בשבת באמצעות משאבה חשמלית, לא רק במקרים של פיקוח נפש, אלא אף שלא במקום סכנה, כל שהתינוק זקוק לחלב זה בשבת.

משאבות דיגיטליות

אמנם יש להדגיש, כי לאחרונה המשאבות השתכללו והדגמים החדשים הינם דיגיטליים, אשר לא ניתן לגרום שיופעלו מידית על-ידי שעון שבת, כי גם כאשר זרם החשמל מתחדש, בעקבות ההפעלה של שעון השבת, הן עדיין לא מתחילות לפעול מבלי לחיצה על המתגים של המכשיר.

לאור זאת, מי שיש לה צורך לשאוב בשבת בגלל גודש, עליה להצטייד במכשיר שהפתרון המוצע לעיל אכן בר יישום, ורצוי לבצע ניסוי לפני כניסת השבת, האם אכן שעון השבת מפעיל את המשאבה ללא התערבות.

בשאיבה לצורך הזנת התינוק, יש מקום להתיר, במקרה הצורך, כאשר לא ניתן למצוא משאבה חשמלית אנלוגית, ללחוץ על מתגי המכשיר בשינוי גמור. ובכל מקרה, שאיבה במשאבה שכזו, באופן שאין צורך להחזיק אותה ביד במהלך השאיבה, עדיפה הלכתית על שאיבה במשאבה ידנית.

וויסות

נקודה נוספת שיצרני משאבות החלב נדרשים אליה היא קצב ועוצמת השאיבה. תינוק יונק בדרך כלל בין 45 ל-55 פעמים בדקה (בעוצמה משתנה בין תינוק לתינוק כמובן). במשאבות ידניות, קצב השאיבה מוכתב בהתאם ללחיצות האם על הידית. כמו כן במשאבות החשמליות בעלות הנקב, ניתן לכוון את קצב השאיבה בעזרת הנחת והסרת הבוהן לפי הקצב הרצוי. במשאבות אחרות, קצב הפעימות נע בין 30 ל-60 פעימות בדקה. ישנן כאלה שניתן לכוון הן את העוצמה והן את קצב השאיבה. ישנן גם כאלה שהקצב משתנה בהתאם לעוצמה: ככל שעוצמת השאיבה עולה קצב השאיבה יורד. יש גם משאבות בהן ניתן אפילו "להקליט" את קצב את השאיבה הרצוי. המשאבה מצוידת במנגנון ידני רגיל, ויכולה לתפקד כמשאבת חלב ידנית לכל דבר, וישנו כפתור הקלטה שמקליט את עוצמת וקצב השאיבות ולאחר מכן ניתן לשחזר את השאיבה הידנית באופן אוטומטי.

לגבי השימוש בשבת, אשה שמשאירה את המשאבה כשהיא מחוברת לשעון שבת שיפעיל ויכבה את המשאבה בשבת, עליה לכוון אותה לפני השבת. במידה ובמהלך השבת היא רוצה לשנות, הרי שאם מדובר במכונה אשר הכוונון שלה נעשה באמצעות בוררים אנלוגיים, ניתן לכוון אותם אף במהלך השבת בעת שהמכונה במצב 'כבוי', אולם כשהיא פועלת אין לגעת בהם בשום אופן. אם מדובר במשאבה דיגיטלית, הרי שמלבד מה שנכתב לעיל שבמשאבות אלה פתרון השארת שעון שבת בדרך כלל אינו ישים, כמו כן גם כוונון המשאבה בשבת אינו אפשרי.

הנחיות הלכתיות למעשה

- אשה הסובלת מגודש חלב, יכולה לשאוב חלב בשבת גם באמצעות משאבה ידנית, כאשר לפני השאיבה תשפוך חומר ניקוי חריף בעל צבע בולט לתוך הבקבוק, באופן שהחלב ילך מיד לאיבוד.
- כאשר יש צורך לשאוב חלב עבור הזנת התינוק, מותר לעשות זאת באמצעות משאבה חשמלית, במילוי התנאים הבאים: א. הפעלת המשאבה תיעשה באמצעות שעון שבת, ויש לוודא לפני השבת שדגם המשאבה מאפשר פתרון זה, ששעון השבת מפעיל בעצמו את המשאבה, כדלהלן. ב. חיבור גביעי המשאבה לגוף תיעשה לפני שהמשאבה מתחילה לפעול. ג. יש לוודא מראש, לפני ההפעלה, כי לא יהיה צורך להחזיק את הגביע בעת השאיבה, וזאת באמצעות הצמדתו לגוף בחגורה או בבגד אחר. ד. אם הגביע הוסט ממקומו במהלך השאיבה, יש להתיר להחזירו למקומו בשינוי, באמצעות המרפק וכדומה. ה. יש להשתדל לווסת את קצב השאיבה קודם השבת, אבל בשעת הצורך, אם מדובר במכשיר אנלוגי ניתן לשנות את הכוונון גם בשבת עצמה בזמן שהמשאבה במצב 'כבוי'.
- יש להשתדל ככל האפשר להשתמש לצורך כך במשאבת חלב אנלוגית, אשר ניתן להפעילו מידית באמצעות שעון שבת. אך כאשר האפשרות היחידה היא להשתמש במשאבה דיגיטלית, הדורשת לחיצה על מתגי ההפעלה לאחר ששעון השבת מחבר אותה לזרם החשמל, יש להתיר לעשות זאת בשינוי גמור, יחד עם מילוי כל התנאים האמורים לעיל, ולהעדיף את השאיבה באופן זה על-פני שאיבה במשאבה ידנית.
- תינוק שהזנתו היא רק בחלב אם בגלל סיבה רפואית, יש לשאוב עבורו חלב בשבת ללא שום הגבלה מפאת פיקוח נפש. עם זאת, ככל שאפשר, יש להעדיף את השימוש במשאבה חשמלית אנלוגית על פני שאיבה ביד או שאיבה במשאבה דיגיטלית, כאמור לעיל.

בערב חג הפסח אשתקד התפרסמה בגיליון החגיגי של עתון 'המודיע', במוסף 'פרקים', על-פני שמונה עמודים, כתבה מיוחדת במינה, שנכתבה ביד אמן ובכשרון רב.

הכתבה עוררה בשעתו הדים נלהבים, והביאה לקידוש השם גדול ולחיזוק האמונה בקדושת התורה הנצחית ובדברי חז"ל הקדושים ורבותינו הראשונים כמלאכים שכל דבריהם אמת וצדק.

לקראת חג הפסח הבא עלינו לטובה, אנו מביאים כאן את הכתבה במלואה, ככתבה וכלשונה.

מרתק, מדהים ומפעים.

נפלאות מתורתך

ערכי התרכובת הכימית של חמשת מיני דגן לגבי חמץ בפסח במשנת חז"ל והראשונים

לרגל "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" אנו מביאים בפרסום ראשון את הסיפור המלא של "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך"

**על הגילוי המדהים של הגאון המופלא רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל:
סולם ערכי התרכובת הכימית בחמשת מיני דגן מתוך משנת חז"ל**

ורבותינו הראשונים והשפעתם על הגדרות של חמץ בפסח, ועל הסיפור המרתק שהביא בעקבותיו לתגלית המרעישה

מאת: הרב ברוך ש. גרוסמן

טלפון נייד המחובר למרכזיית המכון, במכשיר הפקס של המכון או במכונת הצילום, היה מתקשה מאד. שימוש במחשב היה אצלו בכלל מחוץ לתחום. מעולם לא ניגש למחשב, ולא ידע לפתוח מחשב או להקיש בו אפילו על מקש אחד. הוא גם לא השתמש בשום מאגר תורני, כזה או אחר. אפילו את המהדורות החדישות של ספרי הש"ס,

הרמב"ם, הטור והשו"ע,
לא הכיר כלל. במשך כל
שנות חייו, עד לשנתו
האחרונה, למד והתייגע
בתורה מתוך ספרים
ישנים, בעלי ניחוח עתיק,
כתב בעט פשוט על נייר,
כמו לפני מאה ומאתיים
שנה, וכך מילא אלפי אלפי
גליונות של חידושי תורה,
תשובות ובירורי הלכה,
בכל מקצועות התורה,
כאשר כמות החומר

שהשאיר אחריו בכתובים, שעדיין לא ראה את אור הדפוס, היא גדולה בהרבה מכמות החומר הכלול בעשרים הספרים שכבר נדפסו בחיי מורי עטו.

לעומת זאת, בכשרונותיו הגאונים העילויים, המיוחדים במינם, ידע להבין לעומק, ביסודיות רבה, את כל רזי

הכתבה הייחודית שהתפרסמה במוסף
'פרקים' של עיתון 'המודיע' לקראת חג
הפסח אשתקד

כזכור, בתחילת החורף האחרון נתבקש לשיבה של מעלה האחד והמיוחד מבין גדולי התורה וההוראה בדורנו, שהתמודד בכוח התורה עם כל אתגרי התקופה והשאלות ההלכתיות המתעוררות חדשים לבקרים בעקבות התפתחותם המואצת של כל ענפי המדע והטכנולוגיה, הלא הוא הגאון המופלא רבי

לוי יצחק הלפרין זצ"ל, ראש המכון המדעי טכנולוגי להלכה במשך כיוכל שנים, אשר היה חד בדרא בתחום זה של בירור הלכה בכל השאלות החדישות שהזמן גרמן, והוכר ע"י כל גדולי ופוסקי הדור כמורא דשמעתתא ובר סמכא ייחודי במקצועות אלו.

על טהרת הקודש

כפי שכבר נכתב רבות לאחר הסתלקותו, לצד הבנתו החודרת והמעמיקה בכל רזי ופלאי המדע והטכנולוגיה החדשים ביותר, הוא עצמו היה רחוק כרחוק מזרח ממערב מכל שימוש בטכנולוגיה מתקדמת. הוא בקושי ידע להשתמש בטלפון סלולארי פשוט ביותר מן הקומה הכשרה, עם חותמת של ועדת הרבנים לענייני תקשורת. למעשה, הוא נשאר 'תקוע' בשימוש בטלפון חוגה. גם להשתמש במכשיר

הלכתית מורכבת וכבדת משקל שעלתה על הפרק באותם הימים.

הרקע שהוביל לתגלית זו מתואר בקצרה ובתמציתיות רבה בחוברת 'אמונת עתך', קובץ שיחות של הגרל"י הלפרין על מדע וטכנולוגיה באור התורה והאמונה, שיצאה לאור בשנת תשס"ו וכבר אזלה מהשוק זה מכבר. המחקר ההלכתי המקיף, הכולל בתוכו גם את התגלית האמורה, פורסם ע"י הגרל"י הלפרין בספרו שו"ת 'מעשה חושב' חלק ו' סימן א', בתוך תשובה הלכתית ארוכה ורחבת היקף.

הגרל"י הלפרין זצ"ל בעצמו היה נהנה עד מאוד לספר על כך בדרשותיו ובשיעוריו הרבים, במיוחד בימי חג הפסח, על מנת לחזק בלב המאזינים את האמונה הטהורה בקדושת התורה ונצחיות דברי חז"ל. כך גם חקק עלי ספר, בהקדמתו

הגאון המופלא רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל עם יבלח"ט בנו ממשיך דרכו בראשות המכון הגרא"מ שליט"א

לחלק ו' של שו"ת 'מעשה חושב': "נוכחנו לראות, בצורה המופלאה ביותר, כי חכמינו זכרונם לברכה, ברוח קדשם ובעומק חכמתם, חקרו, דנו וקבעו מסמרות, בסוגיות של חימוץ לגבי פסח ולגבי הפרשת חלה, באופן התואם בדיוק רב את התרכובות הכימיות הידועות בזמננו".

אולם הסיפור המלא והמרתק בשלימותו עדיין לא סופר מעולם. ביריעה זו נגולל את כולו, מראשיתו ועד סופו, כפי ששמענו אותו במלואו, בדיוקנות רבה, מפי בנו ממשיך דרכו, הגאון רבי אברהם משה שליט"א, ממלא מקומו בראשות המכון המדעי טכנולוגי להלכה, המכהן גם כרב קהל חסידים בשכונת רמות בירושלים וראב"ד בד"ץ אונגוואר.

שבתות למנוחה

היה זה לאחר המהפך הפוליטי הראשון במדינה, בשנת תשל"ז, כשהליכוד בראשות מר מנחם בגין המנוח עלה לראשונה לשלטון. סיעת אגודת ישראל בכנסת, שמנתה אז ארבעה נציגים, הצטרפה לקואליציה עפ"י החלטת מרנן ורבנן חברי מועצת גדולי התורה דאז, לאחר עשרות שנות ישיבה באופוזיציה.

בהסכם הקואליציוני, שנוסח בהנחייתם הישירה של חברי

הטכנולוגיה המתקדמת והחדשה ביותר. מאות רבות של פסקי הלכה, בכתב ובע"פ, יצאו מתחת ידו, בשאלות שונות, סבוכות ומורכבות, הנוגעות לשימוש במחשבים, בפקסים, ובכל מיכשור טכנולוגי חדש, בתחומים שונים ומגוונים, אותם חקר עד עמקי השיתין, בעוד שהוא עצמו לא ידע לעשות בהם שום שימוש מעשי.

נוסף על כך, לא ידע לדבר או לקרוא אפילו אות אחת באנגלית. אפילו את אותיות ה-ABC לא ידע לקרוא או לבטא. מעולם לא קרא שום ספר או מאמר מדעי וכדו'. כל עסקו, שיחו ושיגו, כל הימים, היו אך ורק בתורה הקדושה, על טהרת הקודש, ללא שום שמץ של תערובת חולין. את כל המידע שהיה זקוק לו שאב מפי מומחים לדבר, ובמידת הצורך באמצעות מתורגמנים, כאשר בגאונותו הנדירה ידע תמיד לברור את הבר מתוך התבן, להבין דבר מתוך דבר, לעמוד מיד על הנקודה המרכזית ולהתמקד בה, לשאול את השאלות הנכונות, ולהשאיר את בני שיחו, מבני ברית ושלא מבני ברית, פעורי פה, מופתעים ומשתוממים על תפיסתו והבנתו המהירות כברק.

שכר מצוה מצוה

במהלך עשרות שנות קיומו של המכון המדעי טכנולוגי להלכה, הצליח להוכיח בצורה הברורה ביותר, כי התורה הקדושה היא תורת חיים נצחית, לכל המצבים ולכל התקופות. לא זו בלבד, שלא קיימת, חלילה, כל סתירה בין התורה והאמונה לבין התפתחות המדע והטכנולוגיה. אלא אדרבה, רק בתורה הקדושה, תורת אלוקים חיים, צפונות התשובות האמיתיות לכל האתגרים השונים שמציבים בפנינו תגליות העידן המודרני והמתקדם.

הגרל"י הלפרין זצ"ל היה נוהג להתבטא על תגליות מסויימות, שזכה לגלות במהלך יובל שנות פעילותו במכון, כי הן בגדר "שכר מצוה מצוה", שכן כאשר מתייגעים בתורה באמת ובתמים, במגמה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, זוכים מן השמים לא אחת לעמוד נפעמים לנוכח האור האלוקי המזהיר הגנוז בתורה, אשר מאיר באור יקרות בעיות שונות, הלכתיות ומוסריות, העולות על הפרק עקב ההתפתחויות החדשות בכל התחומים, ואשר האנושות כולה מתחבטת בהן.

אחד הגילויים המרעישים שנתגלו על ידו הוא סולם ערכי התרכובת הכימית של חמשת מיני דגן במשנתם של חכמינו ז"ל ורבותינו הראשונים כמלאכים. גם תגלית מדהימה זו התגלתה על ידו באורח אקראי מתוך עיון מעמיק בסוגיות הש"ס והפוסקים, במגמה לברר וללבן באופן יסודי שאלה

פרופ' זאב לב ז"ל בשיחה ערנית עם מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, במהלך שמחת הבר-מצוה של ראש המכון הגרא"מ הלפרין שליט"א

מקצועית, לבדוק תחילה את נימוקי הבקשה ונסיבותיה אם יש בהן ממש, ובמקרה הצורך לחפש ולמצוא דרכים ופתרונות טכנולוגיים מתאימים שיאפשרו את השבתת המפעל ולהביאם לדיון בוועדה.

דעת גדולי התורה היתה כי נציג המכון בוועדה יהיה איש מדע ולא רב, כדי לא לתת 'הכשר' כביכול ולגיטימציה תורנית הלכתית לאותם היתרי עבודה שכן ינתנו בסופו של דבר. בהתאם לכך נבחר לתפקיד פרופ' זאב לב ז"ל, שכינה באותם הימים כיו"ר הנהלת המכון המדעי טכנולוגי להלכה. פיזיקאי נודע בעל שם עולמי, חתן פרס ישראל לפיזיקה, שיחד עם זאת היה גם יהודי בר אוריין וירא שמים.

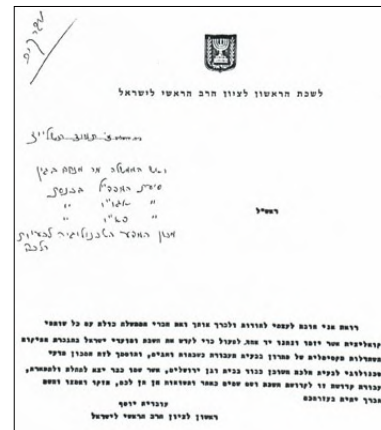
בתוקף תפקידו היה מביא למכון את כל תיקי הבקשות שהוגשו לשולחן הוועדה, שם היו נבדקים בקפדנות ובכובד ראש ע"י צוות רבני ומהנדסי המכון. בהמשך היו מהנדסי המכון מבקרים במפעלים, או בפרוייקטים של השירות הציבורי, לומדים את דרכי פעילותם, ומגישים לועדת השרים, באמצעות פרופ' לב נציג המכון, את המלצותיהם הפרטניות, שכללו הצעות פתרון להשבתתם המוחלטת או החלקית, הכל לפי העניין.

על משמר השבת

במשך ארבע שנות הקדנציה של ממשלת בגין הראשונה טיפלו רבני ומהנדסי המכון במאות מפעלים ופרוייקטים בכל רחבי המדינה, שהגישו בקשות להיתר עבודה בשבת, ביקרו בכולם פעם אחת או יותר לפי הצורך, ובהתאם להצעותיהם המקצועיות הצליחו לצמצם במידה ניכרת את היקף חילולי השבת ההמוניים.

לקראת בחירות תשמ"א פרסם מטה ההסברה של אגודת ישראל חוברת תעמולה - תחת הכותרת 'אמרה ועשתה הבטיחה וקיימה' - על הישגיה הרבים של סיעת אגודת ישראל בכנסת במהלך הקדנציה שחלפה, בתיקון כל החוקים הדקונויים והגזירות הקשות עליהם נאבקו במשך שנות

מועצת גדולי התורה, התחייבה מפלגת השלטון לתקן שורה של פרצות חמורות בחומת הדת, אשר עליהן נאבקו שלומי אמוני ישראל מאז קום המדינה ועד לאותה קדנציה ראשונה של ממשלת בגין. בין היתר, תוקנו לראשונה באותן שנים חוקי גיוס בנות, שירות לאומי, ניתוחי מתים, שהעיקו ביותר על ציבור שומרי התורה והמצוות בארצנו הקדושה, הקשו על חייהם והצרו את צעדיהם.

מברק שנשלח בשעתו מלשכתו של הרב הראשי לישראל דאז, הראש"ל צמח הגר"ע יוסף זצ"ל, לכל הגורמים שהיו מעורבים בהסכם הקואליציוני, בברכות חמות על הסעיף שהבטיח את צירוף נציג המכון לחברות בוועדת השרים למתן התרי עבודה בשבת

אחד הסעיפים בהסכם הקואליציוני דאז קבע כי נציג מטעם המכון המדעי טכנולוגי להלכה יצורף כחבר מלא, בעל זכות דעה, לוועדת השרים למתן היתרי עבודה בשבת. עד להסכם זה היו ההיתרים ניתנים בסיטונאות לכל דורש. כל מפעל ברחבי המדינה, ותיק כחדש כאחד, או כל פרוייקט ממלכתי בשירות הציבורי, היה מגיש בקשה להיתר עבודה בשבת, בנימוק של צרכי חרום ובטחון, או בתואנה אחרת של הפסדים כלכליים עצומים שיגרמו למפעל עקב השבתתו בשבתות ובמועדים. ועדת השרים שהוקמה שנים רבות קודם לכן, בעקבות לחץ של המפלגות הדתיות, כללה לפי החוק את ראש הממשלה, שר העבודה ושר הדתות, או נציגיהם ובאי כוחם, והיתה אמורה לדון בבקשות, לבדוק אותן, לאשרן או לדחותן. בפועל, הוועדה כמעט שלא התכנסה מעולם. ההיתרים נחתמו בלאנקו מראש, וכל בקשה היתה מאושרת אוטומטית ע"י מזכירות הוועדה. כך שכל מפעל, או כל פרוייקט אחר בשירות הציבורי, שהיה רוצה לפעול בשבת יכול היה לעשות זאת בהיתר חוקי רשמי חתום.

על מנת לצמצם, ולו במעט, את הפירצה החמורה הזאת בחומת קדושת השבת, דרשו גדולי התורה והחסידות, כאמור, להכליל בהסכם הקואליציוני סעיף שיחייב את צירופו של נציג המכון המדעי טכנולוגי להלכה לועדת השרים. תפקידו של נציג זה, לפי ההסכם הקואליציוני, היה לבחון את כל ההיתרים שניתנו עד לאותה שעה, כמו את הבקשות החדשות שיוגשו מכאן ואילך, לדון בכל בקשה לגופה בצורה

במטרה 'לשבור את השוק' ולייצר גלוקוזה ומלח לימון זולים מהמקובל, אשר להערכתם 'יחטפו' ללא ספק ע"י מפעלי הממתקים והמשקאות הצורכים אותם בכמויות סטנדרטיות. המפעל תוכנן והוחל בהקמתו שנים מספר קודם לכן. כפי שהיה מקובל באותן השנים, עוד לפני שהושלמה הקמתו, הוגשה בקשה לוועדת השרים למתן היתרי עבודה בשבת לאשר להם מספר גבוה של עובדים בשבתות ובמועדים, בנימוק הרגיל שהשבתת המפעל ומערכות הייצור בערבי שבת וחג עד להחזרתם לפעילות סדירה במוצאיהם תגרום להם נזקים כלכליים עצומים, שלדבריהם יעמידו בסכנה את כל כדאיות הקמת המפעל.

בשלבים האחרונים של הקמת המפעל כבר התחלף השלטון במדינת ישראל ונחתם ההסכם הקואליציוני עם סיעת אגודת ישראל, שכלל, כאמור, את הסעיף של שיתוף נציג המכון המדעי טכנולוגי להלכה בוועדת השרים. בקשתם של מנהלי מפעל 'מילס' עלתה על שולחן הוועדה, והועברה לטיפולם של רבני ומהנדסי המכון, שבד בבד עם התחלת הרצת הפעלת המפעל ביקרו בו פעמים מספר, על מנת לבדוק לעומק את דרכי פעילותו ולהציע את הצעותיהם להשבתתו בשבתות ובמועדים.

"חמץ שלפני הפסח..."

בתחילת החורף של שנת תשל"ח ביקר ראש המכון הגרל"י הלפרין זצ"ל במפעל. הוא שם לב כי פניהם של המנהלים הראשיים במקום נפולות ודאגה סמויה מקננת בקרבם. לבקשתו, השיחו בפניו את דאגתם המטרידה את מנוחתם.

כחלק מתהליך הרצת המפעל, פנו אנשי השיווק מטעמו לכל מפעלי המזון בארץ, בהצעה לרכוש מהם באופן קבוע, במחיר מוזל, את כמויות הגלוקוזה ומלח הלימון אותם הם צורכים,

תוך הבטחה להנחה נוספת ומחירי היכרות מיוחדים לרגל השקת המפעל ותחילת הייצור החדשני. להפתעתם הרבה, התשובות שהחלו להגיע ממפעלי המזון, תחילה בטפוף קל ולאחר מכן בשטף גובר והולך, היו רובן ככולן שליליות.

מבירור קל שערכו אנשי השיווק מול מפעלי המזון בישראל, התברר כי רובם ככולם של מפעלי הממתקים והמשקאות -

דור, בהשוואה יחסית של זכויות הציבור החרדי, בהגדלת התקציבים למוסדות התורה והחינוך ובהקצאת משאבים לתרבות תורנית ופעילויות נוער ועוד. בין היתר פורסם שם גם מכתב חתום ע"י הרב שניאור הופמן ז"ל, מנהל המכון המדעי טכנולוגי להלכה, שבו הוא מודה לחברי סיעת אגודת ישראל על עמידתם האיתנה על משמר חומות השבת, כאשר בזכות פעילותם העקבית והבלתי מתפשרת הפסיקו כ-5000 עובדים את עבודתם בשבתות ובמועדים, והכל בזכות אותו סעיף בהסכם הקואליציוני שנחתם עמם בתחילת הקדנציה.

עד היום מסודרים בארכיון המכון מאות תיקים עבי כרס, שכל אחד מהם מכיל בקרבו תכניות ושרטוטים של מפעלים ופרוייקטים אחרים, לצד דוחות"ת מפורטים של ביקורים במקום, פגישות עבודה ממושכות, עם הצעות קונקרטיות מעשיות לכל בעיה ובעיה.

הרעיון החדשני של המפעל

וכאן מתחיל כל הסיפור. באותן שנים פעילות, בשנות תשל"ז-תשל"ח, נחנך במפרץ חיפה מפעל חדיש, בשם 'מילס', לייצור גלוקוזה ומלח לימון מעמילן של חיטה.

שדות חיטה

גלוקוזה ומלח לימון, שהם חומרי גלם בסיסיים והכרחיים בתעשיית המזון, ובמיוחד בתעשיית היינות, בירה, ריבות, ממתקים ומשקאות קלים, מופקים בדרך כלל ברחבי העולם מקני סוכר וסלק סוכר או

מעמילן של תפוחי אדמה. מן הסוכרים מפיקים גלוקוזה, לצורך נתינת טעם מתוק במזון ובמשקאות, ובתהליך ממושך יותר ניתן להפיק מהם גם מלח לימון, לצורך נתינת טעם חמוץ.

קבוצת משקיעים גדולה מחו"ל זיהתה את הפוטנציאל הקיים במדינת ישראל למימוש רעיון חדשני של הפקת גלוקוזה ומלח לימון מעמילנים של חיטה, שהם רב סוכריים. באותה תקופה היה במדינה שפע עצום של יבולי חיטה, עד כדי כך שמדינת ישראל היתה מייצאת כמויות אדירות של חיטה לחו"ל. הם קלטו כי החיטה בישראל היא זולה בהרבה מקני סוכר וסלק סוכר, וניתן לנצל אותה על מנת להפיק ממנה גלוקוזה ומלח לימון זולים יותר מהמקובל.

לצורך כך השקיעו כ-5 מליון דולר, סכום עתק באותם הימים, בהקמת מפעל ענק במפרץ חיפה, מפעל חדיש ומתקדם, עם מערכות ייצור משוכללות מהמילה האחרונה בעולם,

שלח יד בנפשו רח"ל.

שוחד של מצוות

הגרל"י הלפרין זצ"ל, שהאזין בקשב רב לסיפור העגום שגוללו בפניו מנהלי המפעל המקומיים, הציע להם בו במקום 'הצעת שוחד'. הוא ביקש מהם להתחייב בפניו כי המפעל יושבת לחלוטין בשבתות ובחגים, בהתאם לפתרונות הטכנולוגיים שיוצעו להם ע"י מהנדסי המכון. בתמורה לכך הבטיח להם כי הוא מצידו יכנס בעובי הקורה ויעשה כל מאמץ אפשרי

לנסות למצוא דרכים להכתיית מהודרות, מקובלות על כל גופי הכשרות בארץ, אשר יאפשרו לתעשיית הממתקים והמשקאות הקלים את השימוש בתוצרת 'מיילס' בכל ימות

השנה, מבלי להזדקק לאחר מכן לקראת חג הפסח להכשרה יסודית, ממנה הם חוששים כל כך.

מנהלי המפעל הסכימו על אתר להבטיח את ה'שוחד', והגרל"י הלפרין נחלץ חושים לקיים את חלקו בהסכם ולספק את ה'תמורה'.

במשך חודשי החורף של שנת תשל"ח ביקר פעמים מספר במפעל, יחד עם מהנדסי המכון, בלויית מהנדסי המפעל וטכנולוגי המזון שלו, והפעם לשם הכרת מערכות הייצור ודרכי פעילותן, לצורך חקר שאלת החמץ שבתוצרת המפעל.

לאחר שמיצה את לימוד כל תהליכי הייצור כתב הגרל"י הלפרין זצ"ל מחקר הלכתי מקיף אודות שאלת השימוש בגלוקוזה ומלח לימון המיוצרים מעמילן חיטה ויש בהם חשש חמץ, שהתפרסם לימים, כאמור, בספרו שו"ת 'מעשה חושב' חלק ו' סימן א'.

בעובי הקורה

בתשובתו ההלכתית הארוכה העלה הגרל"י הלפרין שורה של סברות הלכתיות, בתוספת המלצות והצעות לשינויים מסויימים בתהליך הייצור, שכל אחת מהן יש בה כדי להקל על חומרת הבעיה, מה גם בצירוף כולן גם יחד.

כמובן, שאין זו היריעה המתאימה לפריסת כל הנימוקים ההלכתיים, על כל השקלא וטריא התורנית המעמיקה ורחבת ההיקף הכרוכה בהם. אך נזכיר את המרכזיים שבהם בקצרה ממש:

שהם הצרכנים העיקריים של תוצרת הגלוקוזה ומלח הלימון - עומדים תחת פיקוח של כשרות זו או אחרת, כאשר אין בארץ כמעט אף מפעל שאין לו לפחות תעודת כשרות של הרבנות המקומית. נוהג מקובל הוא אצל כל גופי הכשרות, הן בכשרות רגילה והן בכשרות למהדרין, לקראת מתן כשרות לפסח, כי מפעל שאינו משתמש בכל ימות השנה במוצרי יסוד או חומרי גלם שיש בהם חשש חמץ, די לו בנקיון כללי של כל שטח המפעל וכל מערכות הייצור מכל חשש חמץ חיצוני, ולאחר מכן הוא נדרש להשתמש לקראת הייצור המיוחד לפסח אך ורק במוצרים כשרים לפסח בכשרות מקובלת, כל גוף כשרות לפי הסטנדרטים הנהוגים אצלו. לעומת זאת, כאשר מפעל משתמש בכל ימות השנה במרכיב מסויים שיש בו חשש חמץ, והוא מעוניין לקבל הכשר גם לפסח, הדרישה ממנו היא להכשיר את כל מערכות הייצור הכשרה יסודית, אם בהגעלה ואם בליבון, בהתאם לסטנדרטים הנהוגים אצל הגוף מעניק הכשרות, דבר שדורש השבתה מוחלטת של המפעל למשך כמה ימים וכוך בעלות גבוהה מאד. קורה גם שלא ניתן לבצע בכלל זאת כדת וכדין, בצורה מושלמת, וגופי הכשרות למהדרין מושכים את ידיהם מלהעניק למפעלים אלו כשרות לפסח. בשל כך משתדלים כל מפעלי המזון שאינם מיועדים מלכתחילה לייצר מוצרי חמץ, כמו בתעשיית הממתקים או המשקאות, להקפיד על כך שלא להשתמש כל ימות השנה במרכיבים המיוצרים מחמשת מיני דגן ויש בהם חשש חמץ, על מנת לחסוך את הצורך בהכשרה יסודית של המפעל לקראת חג הפסח. אם ירכשו את התוצרת הזולה יחסית של מפעל 'מיילס' הרי שבסופו של דבר יצא שכרם בהפסדם.

כשהחלו מנהלי 'מיילס' לקלוט מעט את עוצמת השבר, הבינו כי סכנת סגירה של ממש מרחפת על המפעל, שהוקם מלכתחילה מתוך התבססות על השוק המקומי בעיקר. כרגע, כשהשוק המקומי נעול בפניהם, נראה היה כי כל ההשקעה העצומה שהושקעה בהקמת המפעל עומדת לרדת לטמיון.

עד היכן הגיעו הדברים? אחד מתוך קבוצת המשקיעים מחו"ל היה יהודי, מתבולל למחצה, בעוד שהיתר היו גויים שאינם מבני ברית. כשנודע למשקיעים על גורל המפעל והסכנה המרחפת על עצם קיומו, באו בטענות קשות לשותפם היהודי. לדבריהם, הם כגויים לא היו אמורים לדעת דבר וחצי דבר על הבעיה האמורה להתעורר בשיווק תוצרת המיוצרת מחמשת מיני דגן, אבל הוא כיהודי היה עליו לקחת זאת בחשבון ולהעיר את תשומת ליבם לכך. הלה, שלא יכול היה לעמוד בלחץ הנפשי שהפעילו עליו חבריו המשקיעים,

מרן הגר"ע יוסף זצ"ל
עם הגרל"י הלפרין
זצ"ל בביקור במכון.
משמאל נראה בנו
הגר"ר שמואל אלעזר
שליט"א

מרן גאב"ד ירושלים
הגר"י וייס זצ"ל,
בעל ה'מנחת-יצחק',
בשמחת הבר-מצוה
של ראש המכון
הגר"מ הלפרין
שליט"א

מלבד לחג הפסח, בתוספת הדרישה להקפיד בהקפדה יתירה, תוך השגחה ופיקוח צמוד, שהחיטה והקמח שבהם ישתמשו במפעל 'מייס' יהיו יבשים לחלוטין ולא יבואו בשום פנים ואופן במגע עם מים עד לתחילת הייצור, בתוספת פיקוח מתמיד על יישום מוחלט של כל הדרישות, ההוראות והשינויים שהוצעו.

כתוצאה מכך, ניתן יהיה להתייחס למפעלי המזון שישתמשו במשך כל ימות השנה בתוצרת הגלוקוזה ומלח הלימון של 'מייס' כמי שאינם משתמשים במרכיבים שיש בהם חשש חמץ. לקראת הייצור לפסח יעברו המפעלים ניקוי כללי, ללא צורך בהכשרה יסודית, ולאחר מכן יחלו לייצר לפסח גלוקוזה ומלח לימון המופקים מסוכרים וכדו' ולא מדגנים.

לתוספת הידור, הוצע עוד, כי התוצרת המתקבלת במשך השעות הראשונות של הייצור המיוחד הכשר לפסח תשווק כתוצרת רגילה, שאינה כשרה לפסח, כך שייצור זה בעצמו יסייע בניקוי מערכות הייצור מכל שיירי התוצרת הרגילה של כל ימות השנה, ובמידה מסויימת ישמש גם כהכשרה והגעלה של המערכות.

במקביל, יצר הגרל"י הלפרין זצ"ל קשר עם כל גורמי הכשרות המרכזיים בארץ והעומדים בראשם, והעביר לידם את קונטרס התשובה ההלכתית המקיפה שערך בנידון, יחד עם מסקנותיו ההלכתיות והצעותיו המעשיות.

באופן כללי, התקבלו מסקנותיו פה אחד ע"י כל גופי הכשרות. מחד, היה זה הראשל"צ מרן הגר"ע יוסף זצ"ל, שכיהן אז כרב ראשי לישראל, אשר נתן את הסכמתו ותמיכתו המלאה

1. **עיסוק מתמיד** - מרגע המגע הראשון של הקמח במים נמצא החומר בפעילות רצופה ומתמדת, של מערבלים וצנטריפוגות, ללא שום הפסק, עד לקבלת תוצר מוגמר חדש לחלוטין, כדלהלן.

2. **חליטה** - בתהליך הייצור עובר החומר תהליך בישול בטמפרטורה של 140 מעלות צלזיוס, ובהמשך הוא עובר לבישול בטמפרטורה של 100 מעלות צלזיוס. הוצע להקדים את תהליכי הבישול הללו לרגע המגע הראשוני של הקמח עם המים.

3. **פנים חדשות** - תהליך ייצור הגלוקוזה מתבצע באמצעות אנזימים שפועלים לפירוק ושינוי התרכובת הכימית של החומר, ואילו תהליך ייצור מלח לימון מתבצע בתהליך מורכב ועקיף יותר, כאשר מהגלוקוזה האמורה מכינים תשתית ומצע לגידול חיידקים הניזונים ממנה ומפרישים מלח לימון.

4. **נפסל מאכילת כלב** - באמצע תהליך ייצור הגלוקוזה מכניסים בה תחמוצת גופרית, אשר מלבד מה שמבחינה מדעית היא מונעת את ההחמצה, היא גם פוגמת את טעמו של החומר ופוסלת אותו מאכילת כלב. על מנת לצאת מכל ספק, הוצע לערב את תחמוצת הגופרית מיד עם המגע של הקמח במים, ולהוסיף על כמות התחמוצת הפוגמת הזו, עד שהחומר יפסל בוודאות מאכילת כלב, ולו הרעב ביותר, לאחר שהכמות המתבקשת נבדקה היטב, באופן מעשי, באמצעות נתינת החומר הפגום לפני כלבים מורעבים ביותר, שאף אחד מהם לא היה מסוגל לאכול או לטעום ממנו טעימה כל שהיא.

5. **חמץ נוקשה** - מכמה וכמה סיבות הלכתיות יש להתייחס לתוצרת המפעל כ'חמץ נוקשה', ותו לא, אשר לדעת רוב הפוסקים איסורו הוא רק מדרבנן.

6. **ביטול** - הוצע לבטל מראש, במפעל 'מייס' עצמו, את תוצרת הגלוקוזה ומלח הלימון המיוצרת שם, ברוב של תוצרת דומה אחרת, שאינה מופקת מדגנים ואין בה כל חשש חמץ, ולהתחשב גם בעובדה כי כאשר יערבו לאחר מכן במפעלי המזון את הגלוקוזה ומלח הלימון, בתוצרת המומתקים והמשקאות הקלים וכדו' שאותה הם מייצרים, הם יהיו הרבה פחות מאחד חלקי ששים מהתוצרת המוגמרת.

הפתרון שהסתמן וקריס

כל הסברות וההצעות האמורות נועדו לאפשר את השימוש בגלוקוזה ומלח הלימון של 'מייס' במשך כל ימות השנה,

פליטת פה אומללה, של גורם מסויים שהיה בסוד העניינים, החלו להתעורר ויכוחים וחילופי האשמות הדדיות בין גורמים שונים, שלא כאן המקום לפרט זאת, דבר שגרם להצעה המדוברת לעלות על שרטון והביא לקריסת כל ההסכמות המוקדמות.

בשלב זה חזר הכל לנקודת ההתחלה. כאן כבר נחלקו הדיעות בין גדולי הפוסקים. דעת הראשל"צ מרן הגר"ע יוסף זצ"ל, שהתפרסמה לימים בספרו שו"ת 'יביע אומר' ח"י, או"ח סי' ל"ז, ושו"ת 'יחווה דעת' ח"ב, סי' ס"ב, היתה כי בשעת הדחק ניתן להכשיר לפסח את תוצרת המפעל, כמות שהיא, ללא כל שינויים. לעומת זאת, דעתו של מרן גאב"ד ירושלים זצ"ל, שהתפרסמה לימים בספרו שו"ת 'מנחת יצחק' ח"ז, סי' כ"ז, היתה כי יש להתייחס לתוצרת כמות שהיא כתוצרת חמץ, שאין שום אפשרות להתיר להשתמש בה לפסח, וגם אין להעניק הכשר לפסח לשום מפעל שישתמש בה ללא הכשרה יסודית. הדים נוספים לשאלה זו, שהסעירה בשעתו את הציבור, ניתן למצוא גם בשו"ת 'אור לציון' של מרן הגרב"צ אבא שאול זצ"ל, ח"א, או"ח סי' ל"ד, ובספריהם של הרבנים הראשיים לחיפה דאז, הגרש"י כהן זצ"ל, בספרו 'שי כהן', ויבלח"ט הראשל"צ הגר"א בקשי דורון שליט"א, בספרו שו"ת 'בנין אב' (ח"א, סי' יט).

בסופו של דבר, אכן נסגר המפעל, בעקבות חסימת השוק המקומי בפניו, וכל ההשקעה שהושקעה בו ירדה לטמיון. במשך הזמן נמכר המפעל לגורמים אחרים, והוא פועל עד היום תחת השם 'גדות', תעשיות ביו-כימיות, ליצירת חומרי גלם שונים, לאו דווקא גלוקוזה ומלח לימון.

מפעל "גדות" תעשיות ביו-כימיות במפרץ חיפה על מקומו של מפעל "מיילס" שפשט את הרגל

ראה מעשה ונזכר הלכה

תוך כדי ביקוריו התכופים במפעל, לצורך הכרת מבנה המערכות ודרכי פעילותן, נחשף הגרל"י הלפרין לכל שלבי הייצור, ונוכח לראות כי השלב הראשון של תהליך הייצור הוא פירוק והפרדת החומרים למרכיבי החיטה, עמילן וגלוטן.

כידוע, שני המרכיבים הבסיסיים, של חמשת מיני דגן, כמו גם של קטניות, מולסות, אורז ודוחן, תירס ותפוחי אדמה, הם העמילן והגלוטן. העמילן הוא כאמור חומר רב סוכרים,

בשם הרבנות הראשית לישראל. ומאידך, היה זה מרן גאב"ד ירושלים בעל ה'מנחת יצחק' זצ"ל, שהביע את הסכמתו העקרונית לכך, אך ביקש להביא זאת להכרעת הבד"ץ של העדה החרדית. ואכן בשלהי חודש אדר תשל"ח התכנסו כל חברי הבד"ץ דאז בהרכב מלא, בראשות הגאון בעל ה'מנחת יצחק' שעוד כיהן באותם הימים כראב"ד בד"ץ העדה החרדית, לדיון מיוחד בשאלה זו. כל אחד מחברי הבד"ץ קיבל לידי עותק מתשובתו ההלכתית של הגרל"י הלפרין, ולאחר דיון ממושך הוחלט פה אחד לאמץ את מסקנותיו, הצעותיו ודרישותיו, כמקשה אחת, לשימוש בתוצרת מפעל 'מיילס' בכל ימות השנה חוץ מפסח. בתווך היו גם כל יתר גופי הכשרות, שהיו קיימים בשעתו בארצנו הקדושה, שכולם כאחד היו בסוד העניין ונתנו את הסכמתם.

נדמה היה, כי בכך ניצל מפעל 'מיילס' מסכנת הסגירה ופשיטת הרגל שריחפה עליו, והוא יכול להתחיל לעלות על דרך המלך, בכפוף להבטחה שניתנה להגרל"י הלפרין, כ'תמורה' להשקעתו העצומה ומאמציו הכבירים, להשבת את המפעל לחלוטין בשבתות ובמועדים. אלא שבעקבות

ראש המכון הגרל"י הלפרין זצ"ל, יחד עם בנו ממלא מקומו הגרא"מ שליט"א, בדיון הלכתי עם הראשל"צ מרן הגר"ע יוסף זצ"ל

הגרל"י הלפרין זצ"ל נושא דברים במהלך עיון מיוחד שקיימה הרבנות הראשית והמועצה הדתית חיפה, לרגל הוצאת ספרו ההלכתי הראשון 'מעשה וגרמא בהלכה', בהשתתפות הראשל"צ מרן הגר"ע יוסף זצ"ל, הרבנים הראשיים לחיפה דאז, הגרש"י כהן זצ"ל, ויבלח"ט הראשל"צ הגר"א בקשי-דורון שליט"א, הגר"י פניק זצ"ל אב"ד חיפה. נראה עוד: מהנדס המכון מר חיים פרידברג, שכיהן בשעתו גם כסמנכ"ל המרכז הרפואי 'שערי-צדק'

רואה שרוצה לתפוח - רש"י) תלטוש בצונן", מתאים אך ורק לצורת הגלוטן שבעיסה ולא לצורת העמילן.

מבחינה מדעית תופעת החימוץ מתרחשת מתסיסת העיסה, כאשר נוצרות בועות של גז פחמן דו חמצני, המופרשות ע"י תאי הפטריה 'שמר האפייה' במהלך התסיסה. הגלוטן הוא זה שלוכד את דו תחמוצת הפחמן המשתחרר, באמצעות רשת מסועפת של סיבים דקים. כתוצאה מכך מחמיצה העיסה ותופחת. הגדרות מדעיות אלו מקבילות להגדרות ההלכתיות, שכן הסדקים שהוזכרו במשנה מופיעים בעקבות תפיחת העיסה.

למרות שבהחלט יתכן כי שני המרכיבים גם יחד גורמים את החימוץ, העמילן כמצע לתאי הפטריה המפרישות את בועות הפחמן הדו חמצני, והגלוטן כמי שלוכד אותן, בכל זאת התעוררה השאלה מי אכן הגורם הדומיננטי מביניהם שמשפיע על שם החמץ והלכותיו?

נקודת המוצא הראשונית של הגר"י הלפרין היתה המשנה (פסחים לה.): "אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח, בחטים, בשעורים, בכוסמין ובשיפון ובשבולת שועל". הגמרא (שם) מדייקת מדברי המשנה כי רק באותם חמשת מיני דגן שנשנו בה אפשר לקיים מצוות אכילת מצה ולא באורז ודוחן, והיא מבארת זאת: "אמר קרא לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות, דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה, יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סרחון". הוי אומר: הוקשה מצוות אכילת מצה לאיסור אכילת חמץ, ולכן רק חמשת מיני דגן שהם אלו שבאים לידי חימוץ אפשר לקיים בהם מצוות אכילת מצה, בעוד שאורז ודוחן אינם באים לעולם לידי חימוץ אלא לידי סרחון, ולכן לא ניתן לקיים בהם מצוות אכילת מצה.

עוד מתבאר בסוגיית הגמרא (שם), כי לדעת רבי יוחנן בן נורי אורז דינו ככל חמשת מיני דגן, כאמור שם: "אמר רבי יוחנן בן נורי אורז מין דגן הוא, וחייבין על חימוצו כרת, ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח". אך ההלכה נפסקה כדברי חכמים, שאורז אינו מחמיץ כלל, אלא רק בא לידי סרחון.

ניסויים שעלו יפה

לאור זאת, ביקש הגר"י הלפרין בשעתו מהכימאי הראשי של מפעל 'מייס' לערוך עבורו ניסוי מעניין, להכין כמה סוגי עיסות: (1) עיסה רגילה מקמח חיטה מלא, (2) עיסה מקמח אורז מלא, (3) עיסה מעמילן חיטה בלבד, (4) עיסה מעמילן אורז בלבד, (5) עיסה המורכבת מגלוטן של חיטה עם עמילן של אורז, (6) עיסה המורכבת מגלוטן של אורז עם עמילן של חיטה, ולבדוק את 'תגובתה' ו'התנהגותה' של כל עיסה בפני עצמה.

שבאמצעות פעילות האנזים בטא עמילאז ניתן להפוך אותו לסוכר. הגלוטן הוא חלבון, המורכב בעצם מ-2 קבוצות חלבונים עיקריות, גליאדנים וגלוטנינים.

יצוין, כי רגישותם הידועה של חולי צליאק לגלוטן היא אך ורק למרכיב הגליאדין שבגלוטן. כך שגם מזונות הנחשבים כ'בטוחים' יותר לחולי צליאק, כמו שבולת שועל או מזונות אחרים שאינם דגנים, אינם תמיד בהכרח נטולי גלוטן, אלא שמרכיב הגליאדין שבהם הוא אפסי או נמוך ביותר. יתכן גם כי רמת הגלוטן כיום במוצרי מזון שונים היא אחרת מאשר היתה בצורתם המקורית, כפי שהיו לפני כ-40 שנה ומעלה, בעקבות כל מיני תהליכי השבחה והנדסת מזון שהם עוברים, בין היתר בשביל הרגישים לגלוטן.

במפעל 'מייס' היו זקוקים בשעתו רק למרכיב העמילן שבחיטה, לצורך הפקת הגלוקוזה ומלח הלימון מסוכרים שבו. לשם כך הפרידו תחילה את הגלוטן מן העמילן. הגלוטן נמכר למפעלי ייצור מזון לבעלי חיים, ואילו בעמילן הנקי, שעבר שלבים רבים של הפרדות כימיות וצנטריפוגליות, זיקוק אחר זיקוק, השתמשו להמשך תהליך הפקת התוצרת.

הגר"י הלפרין הבחין כי כמויות הגלוטן העצומות שהצטברו בצד, לאחר ההפרדה, נראות בצקיות וצמיגיות, כעיסת בצק רגילה, בעוד שהעמילן המופרד היה נוזלי ומימי. כאיש ההלכה, שכל כולו היה תורה, התעוררה אצלו השאלה: האם ניתן לקבוע מי מבין שני המרכיבים הוא הגורם הדומיננטי לחימוצם של חמשת מיני דגן?

נדגיש כבר בשלב זה, את אשר הגר"י הלפרין מדגיש פעמים רבות במחקרו ההלכתי, כי שאלה זו היא מחקרית תיאורטית גרידא, לא להלכה ולא למעשה, וחלילה להסתמך על הנתונים הבאים בשאלות הנוגעות למעשה.

הגדרות החימוץ

סימני החימוץ מבחינה הלכתית מופיעים במשנה (פסחים מח:): "איזהו שיאור כקרני חגבים, סידוק שנתערבו סדקין זה בזה, דברי ר' יהודה, וחכמים אומרים זה וזה האוכלו חייב כרת". על יסוד זה נפסק בשו"ע (או"ח, סי' תנט ס"ב): "ואם החמיצה עד שיש בה סדקים אפילו לא נתערבו הסדקים זה בזה אלא אחד הולך הנה ואחד הולך הנה הוי חמץ גמור והאוכלו חייב כרת". סימנים אלו של סידוק החמץ, כמו גם הסימן הנוסף המופיע במשנה ובשו"ע לגבי בצק שלא החמיץ כל צרכו שהוא "שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערוותיו", מתאימים מאד למראה עין לצורתו הבצקית של הגלוטן, ואינם קיימים כלל בעמילן הנוזלי. כיצא בזה גם הסימן של תפיחת הבצק, שהוזכר במשנה הקודמת (שם): "זה הכלל תפח (הבצק שבידה, שהיא

תוצאות ניסויים של גיבול עיסות בתרכובות שונות

המשימות	תיאור הבצק ו'תגובתו' כעבור מספר שעות	העיסה
חימוץ	תסיסה חזקה, בועות גז רבות, ריח חמצמץ אופייני, הבצק נעשה גמיש וצמיגי	עיסה רגילה מקמח חיטה + מים
סירחון	תסיסה חלשה, בועות גז מעטות, גידול עובש צהוב, חום ואפור, על פני השטח, ריח לא נעים, אין שום שינוי במבנה הבצק	עיסה מקמח אורז + מים
נראה כסירחון	גידול עובש צהוב וירוק, ריח חזק של עובש, אין תסיסה, אין בועות אין שינוי לעין במבנה הבצק	עמילן חיטה + מים
סירחון	מסירת, אין גידול של עובש, אין תסיסה, אין שינוי במבנה הבצק	עמילן אורז + מים
חימוץ	תסיסה, בועות, ריח חמצמץ אופייני, כמעט כמו עיסה רגילה של קמח חיטה	גלוטן של חיטה עם עמילן של אורז + מים
סירחון	ממש כמו עיסה העשויה כולה מקמח אורז	גלוטן של אורז עם עמילן של חיטה + מים

טבלת תוצאות הניסויים של הרכבת העיסות

דין נוסף האמור לגבי חיוב הפרשת חלה, שגם היא נוהגת רק בחמשת מיני דגן הבאים לידי חימוץ, כמו שדרשו חז"ל (ירושלמי ריש מס' חלה): "נאמר לחם בפסח ונאמר לחם בחלה, מה לחם שנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ, אף לחם שנאמר בחלה דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ, ובדקו ומצאו שאין לך בא לידי מצה וחמץ אלא חמשת המינים

בלבד, ושאר כל הדברים אינן באין לידי מצה וחמץ אלא לידי סרחון".

על כך שנינו במשנה (חלה פ"ג מ"ז): "העושה עיסה מן החטים ומן האורז, אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ויוצא בה אדם ידי חובתו בפסח, ואם אין בה טעם דגן אינה חייבת בחלה ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח". ומתבאר בתלמוד ירושלמי (שם ה"ה) ובפירושי הראשונים, שיסוד הלכה זו שאפשר ליצור עיסה המורכבת מחטים ומאורז, שתהיה חייבת בחלה ויצאו בה ידי חובת מצוות אכילת מצה בפסח, כדין עיסה הבאה לידי חימוץ, הוא מדין 'גרירה', שטעם הדגן שבעיסה גורר אחריו גם את האורז 'להתנהג' כמותו, להביא את העיסה לידי חימוץ ולהופכה ללחם שחייב בחלה ויוצאים בו ידי חובת מצה.

אמנם נחלקו האמוראים בתלמוד ירושלמי (שם), אם לדין 'גרירה' זו צריך שיהיה בעיסה הן רוב דגן והן טעם דגן, או שדי לנו שטעמה יהיה כטעם דגן אפילו אם אין בה רוב של דגן. להלכה נראה שההכרעה היא כדיעה השניה, שדי בטעם דגן אפילו כשאין רוב דגן.

יחד עם זאת, מבואר בדברי הרמב"ן (הל' חלה, שנדפסו בש"ס בסוף מס' בכורות) על יסוד סוגיית הירושלמי, כי רק בעיסה כעין זו המוזכרת במשנה, המורכבת מחטים ומאורז דווקא, אנו נוקטים להלכה כי אם יש בה טעם דגן היא חייבת בחלה ויוצאים בה ידי חובת מצה אע"פ שאין בה רוב דגן, שבמקרה זה החטים גוררות אחריהן את האורז להיות כמותן, אבל כל יתר התרכובות של עיסה ממיני דגן אחרים עם סוגים אחרים של קטניות ומולוסות שונות, ואפילו עיסה של חטים עם קמח תירס וכדו', או עיסת שעורים עם קמח אורז, אינן נגררות אחר מרכיב הדגן שבהן ואינן הופכות

התוצאות שהתקבלו היו חד משמעיות. העיסה שגובלה מקמח חיטה היו לה כמובן את כל סימני החימוץ ההלכתיים והמדעיים גם יחד. היתה בה תסיסה חזקה, ריח אופייני חמצמץ, בועות גז רבות, והיא תפחה יפה עד שנוצרו בה סדקים. לעומת זאת, עיסת האורז היתה בה תסיסה חלשה, בועות גז מעטות מאוד, ריח לא נעים (-סרחון), ולא נוצר שום שינוי במבנה העיסה. גם העיסות שגובלו מעמילן בלבד, הן עיסת החיטה והן עיסת האורז, 'הגיבו' שתיהן בצורה דומה לעיסת אורז רגילה, ללא תסיסה, ללא בועות וללא שום שינוי במבנה העיסה. ההבדל היחיד שהיה ביניהן הוא בריח, כי בעוד שעיסת עמילן האורז הסריחה לאחר זמן מה, הרי שעל עיסת עמילן החיטה נוצר גידול עובש צהוב וירוק עם ריח חזק של עובש.

מעניינות יותר היו 'תגובותיהן' של שתי העיסות שהורכבו מגלוטן של חטה עם עמילן של אורז ולהיפך. עיסת גלוטן החיטה עם עמילן האורז 'התנהגה' כמעט לחלוטין כמו עיסת קמח חיטה מלא, ואילו עיסת גלוטן האורז עם עמילן החיטה 'התנהגה' ממש כמו עיסת קמח אורז מלא.

הנתונים הללו אוששו למעשה את השערתו הראשונית של הגר"י הלפרין זצ"ל, למראה צורת הגלוטן והעמילן לאחר הפרדתם, כי הגורם הדומיננטי לחימוץ הוא אכן הגלוטן.

מכח זה הא נטה להסיק, כי בחמשת מיני דגן קיימת רמת הגלוטן הגבוהה ביותר, למעלה מרמת הגלוטן הקיימת בקטניות ומולוסות ועוד, ולכן רק הם מגיעים לידי חימוץ. הקרוב ביותר אליהם ברמת הגלוטן הוא כנראה האורז, אשר לגביו נחלקו חכמים ורבי יוחנן בן נורי אם הוא בא לידי חימוץ או לאו.

תרכובות מזון במשנת חז"ל

מכאן יצא הגר"י הלפרין לברר את היחס שביניהם לאור

את רמת הגלוטן הגבוהה ביותר, ואחריה כל יתר מיני הדגן בסדר יורד. מיד לאחריהם מגיע האורז, אשר לגביו נחלקו חכמים ורבי יוחנן בן נורי אם הוא מחמיץ או לאו, כאמור לעיל. מטעם זה רק בעשיית עיסה מן החטים ומן האורז, שהיא תרכובת של הדגן בעל רמת הגלוטן הגבוהה ביותר, קרי: חיטה, עם אורז, שהוא הקרוב ביותר לרמת הגלוטן של חמשת מיני דגן, תיתכן 'גרירה' של האורז ע"י החיטה, להביא את העיסה לידי חימוץ אפילו ללא רוב דגן.

עפ"י הנתונים הללו, ניתן כבר לקבוע בפשטות כי על מנת לקבל בעיסה את רמת הגלוטן הגבוהה ביותר הקיימת בחיטה יש לגבול את העיסה אך ורק מקמח חיטה נטו, ללא כל תערובת של קמחים אחרים, שכן כל תערובת ותרכובת נוספת של קמח אחר מכל סוג שהוא, הן של דגנים אחרים והן של קטניות ומולסות שונות למיניהן, שרמת הגלוטן שלהם נמוכה יותר משל חיטה, תגרום בהכרח להורדת רמת הגלוטן הכללית בעיסה. אלא שלמעשה לשם קבלת הגדרת חימוץ הלכתית אין לנו כל צורך ברמת גלוטן של חיטה דווקא, ודי לנו ברמת גלוטן נמוכה יותר של מיני דגן האחרים, אשר גם הם באים לידי חימוץ. לפיכך דייקה המשנה בלשונה לגבי עיסת חטים ואורז "אם יש בה טעם דגן", ולא נאמר שם "אם יש בה טעם חיטה". שכן 'טעם חיטה', דהיינו רמת גלוטן גבוהה ביותר כשל חיטה, לא נוכל בשום פנים ואופן לקבל, מאחר שמעורב בה בעיסה זו גם קמח אורז בעל רמת גלוטן נמוכה יותר. אך בכל זאת ניתן יהיה להגיע בתרכובת זו ל'טעם דגן', שהוא רמת הגלוטן של מיני דגן האחרים, בסולם הערכים היורד של מיני דגן, ואולי של הנמוך ביותר מביניהם. המיוחד בתרכובת זו של עיסת חטים ואורז, המוזכרת במשנה, הוא שעל ידה ניתן להגיע ל'טעם דגן' אפילו ללא רוב דגן. מאחר שזו תרכובת של מין הדגן בעל רמת הגלוטן הגבוהה ביותר עם קמח אורז שהוא הקרוב ביותר ברמת הגלוטן שלו למיני דגן, ניתן גם בתערובת שווה של חטים ואורז, ואולי אפילו של רוב אורז עם מיעוט חטים להגיע ל'טעם דגן', שהוא רמת הגלוטן הנמוכה ביותר הקיימת בשאר מיני דגן, ודי לנו בכך כדי לגרור את האורז אחר קמח החיטה להיות כמותו.

לעומת זאת, בכל אפשרות אחרת של תרכובת של מיני דגן עם מינים אחרים, כולל תרכובת של קמח חיטה עם מינים אחרים שאינם מיני דגן, להוציא אורז, או לחילופין תרכובת של קמח אורז או כל שאר מיני דגן חוץ מחיטה, לא יהיה ניתן להגיע לרמת הגלוטן המינימאלית של מיני דגן, שהוא הנקרא בלשון המשנה 'טעם דגן', אלא אם כן יהיה בעיסת תרכובת זו

להיות כמותו אלא אם כן יש בהן הן רוב של דגן והן טעם של דגן.

השאלות והתשובות

לאור האמור, עמד הגרל"י הלפרין זצ"ל על כמה שאלות ודיוקים מתבקשים: ראשית, מה אכן המיוחד שבתרכובת של חטים עם אורז, שדי לה בטעם דגן, בעוד שבכל תרכובת אחרת של דגנים עם קטניות ומולסות וכיו"ב אנו מצריכים גם רוב דגן? שנית, מפני מה נקטה המשנה בלשונה לגבי עיסת חטים ואורז "אם יש בה טעם דגן", והלא בעיסת חטים דווקא הדברים אמורים, שאם מערבים אותה עם קמח אורז די לה בטעם דגן כדי לגרור את האורז אחר החטים, ואם-כן היה עליה לומר "אם יש בה טעם חיטה"? ושלישית, מה היא ההגדרה המדויקת של 'רוב דגן' שאנו מצריכים לכל יתר התרכובות של דגנים עם מיני מזונות אחרים? ומה שיעורו? והאם יש הבדל בשיעור רוב זה בין התרכובות השונות? וכיצד קובעים זאת?

על כך השיב הגרל"י הלפרין לעצמו, על בסיס הנחותיו הקודמות כי מרכיב הגלוטן הוא הגורם הדומיננטי לחימוץ של חמשת מיני דגן. הוא המשיך לטוות את מסקנותיו,

שדות חיטה

מתוך הסוגיות ודברי הראשונים, בהנחה נוספת כי 'טעם דגן' המוזכר במשנה היא הגדרה מקבילה לרמת הגלוטן שבעיסה, שכן ברור ללא ספק שאין הכוונה לטעם הביצים, המלח והתבלינים שמוסיפים לעיסה, אלא לטעם העיסה כמות שהיא, שהוא פועל יוצא של מרכיב הגלוטן שבקמח, אשר הוא זה שמעניק לעיסה את טעמה המיוחד, בהיותה בצקית, צמיגה, בעלת מרקם אוורירי, בטעם חמצמצ מצטט.

נוסף על כך, הסיק מתוך דברי המשנה, כי למרות ההנחה שחמשת מיני דגן הם בעלי רמת הגלוטן הגבוהה ביותר, בכל זאת האחוז המדויק של הגלוטן אינו שווה בכולם, ויש בהם סולם ערכים יורד, כשבראש הסולם ניצבת החיטה, שיש בה

טבלת ערכי המזון התורנית

הגרל"י הלפרין זצ"ל היה משוכנע כל כך באמינות הדברים, השופכים אור חדש על כל סוגיות הבבלי והירושלמי ודברי הראשונים העוסקים בדינים אלו ובגדרי דין 'גרירה', והיה בטוח ללא כל ספק כי הנתונים המדעיים המקצועיים יוכיחו זאת בצורה הברורה ביותר.

לשם כך הוא ביקש מאד, לקראת ביקורו הבא במפעל 'מיילס', לקבוע לו פגישה מורחבת עם כל אנשי המקצוע, הכימאי הבכיר של המפעל, יחד עם טכנולוג המזון, ולזמן גם כימאים בכירים מהטכניון בחיפה, המתמחים בתחומים אלו של מרכיבי המזון, אשר שימשו כיועצים למפעל. ואכן נקבעה פגישה שכזו, בה השתתפו חמשה אנשי מקצוע בכירים, מן המפעל ומן הטכניון, כולם יהודים גלויי ראש רחוקים משמירת תורה ומצוות, שחלקם גדלו והתחנכו בקיבוצי השומר הצעיר של פעם.

הם הופתעו לשמוע, כי הגרל"י הלפרין, רב ירושלמי חסידי נשוא פנים, רוצה לפרוס בפניהם טבלת נתונים על ערכי הגלוטן בדגנים ובמזונות אחרים, שערך בעצמו עפ"י דברי חז"ל ורבותינו הראשונים, ולבדוק אם הם אכן מתאימים לנתונים המדעיים שבידם. הוא הקדים להם כי טבלת הנתונים שהרכיב אינה בערכים מוחלטים של מספרי אחוזים, אלא בערכים יחסיים בלבד, הבאים לידי ביטוי בחמשת ההנחות דלהלן:

1. חמשת מיני דגן הם בעלי רמת הגלוטן הגבוהה ביותר מכל מיני המזונות האחרים.
2. מבין חמשת מיני הדגן, החיטה היא בעלת הרמה הגבוהה ביותר, ולאחריה שאר מיני הדגן בסולם יורד.
3. האורז הוא מין המזון הקרוב ביותר ברמת הגלוטן לחמשת מיני דגן, ובכל יתר מיני המזון המכילים גלוטן, כמו מולסות, תירס ועוד, רמת הגלוטן נמוכה יותר.
4. היחס בין כולם הוא כזה, שבתרכובת של קמח חיטה עם קמח אורז ניתן להגיע לרמת הגלוטן המינימאלית של מיני דגן גם בתערובת שווה של חטים ושל אורז, ואולי אפילו אם האורז יהווה את רוב התערובת.
5. לעומת זאת, בתרכובות אחרות, של קמח חיטה עם מינים אחרים, להוציא אורז, או של אורז עם מיני דגן אחרים חוץ מחיטה, ועל אחת כמה וכמה של מיני דגן אחרים חוץ מחיטה עם מינים אחרים חוץ מאורז, לא ניתן להגיע לרמת הגלוטן המינימאלית של מיני דגן כל עוד מין הדגן אינו מהווה את רוב התערובת.

גם רוב של דגן, וכל עוד אין בה רוב דגן לא יתכן לדון בה דין 'גרירה' אחר המרכיב ממין הדגן.

כיצד נקבע, איפוא, שיעור רוב זה? התשובה לכך היא פשוטה עתה, לאור כל ההנחות שקדמו לה: לכשתורגש בה בעיסה זו 'טעם דגן', ובמילים אחרות: לכשתגיע לרמת הגלוטן המינימאלית של מיני דגן. שיעור זה אכן עשוי להשתנות מתרכובת אחת לחברתה, בהתאם למרכיבים שלה ולרמת הגלוטן הקיימת בהם. בהרכבה של קמח חיטה עם מינים אחרים בעלי רמת גלוטן גבוהה יחסית, להוציא אורז, די יהיה ברוב לא גדול של החיטה לעומת המין האחר, על מנת להגיע לרמת גלוטן מספקת של 'טעם דגן'.

כיוצא בזה בהרכבה של קמח ממיני דגן אחרים עם אורז שהוא הקרוב אליהם ביותר ברמת הגלוטן שלו לא נזדקק לרוב גדול במיוחד של מין הדגן. אבל בהרכבה של מין דגן, בעל רמת גלוטן ממוצעת בסולם ערכי הגלוטן של חמשת מיני דגן, עם מינים אחרים בעלי רמת גלוטן נמוכה, נזדקק אכן לרוב משמעותי ביותר של מין הדגן,

על מנת לקבל 'טעם דגן', שהוא רמת הגלוטן המינימאלית של מיני דגן, ולהביא את כל העיסה לידי חימוץ מדין 'גרירה'.

בהסברים ברורים אלו הצליח הגרל"י הלפרין בצורה נפלאה למצוא תשובות מלאות לכל שלושת השאלות שהציב לעצמו. על גבי יסודות אלו המשיך לבאר את דיעות הרמב"ם והראב"ד בדין 'גרירה' לגבי חיוב הפרשת חלה (פ"ו מהל' בכורים ה"א) ולגבי מצוות אכילת מצה (פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ח), לאור דברי הפוסקים, ובמיוחד עפ"י הסברו מאיר העינים של בעל שו"ת 'בית אפרים' (או"ח, סי' יג). אך מובן מאיליו כי יריעה זו אינה המקום להרחיב בזאת יותר. כל השקלא וטריא ההלכתית, על כל הסתעפויותיה, הלא הם כתובים על ספרו שו"ת 'מעשה חושב' בתשובה ההלכתית האמורה.

הדיוק המוחלט

בימים ההם, טרום עידן המכשירים הניידים, המחשבים האישיים ורשתות המידע השונות, נאלצו הנוכחים להרכיב את משקפיהם ולדפדף בספרות המדעית שהיתה עמם, על מנת לדלות מתוכם את המספרים המדויקים.

לאחר חיפוש התבררו הנתונים הבאים: רמת הגלוטן הגבוהה ביותר אכן מצויה בחיטה, והיא נעה בין 12% ל-12.5%, בהתאם לסוגי החיטה השונים, כשהממוצע המקובל הוא 12.2%. בשאר מיני דגן, כוסמין, שיפון ושבולת שועל, מגיעה רמת הגלוטן ל-11% בערך, ואילו רמת הגלוטן שבשעורה היא הנמוכה ביותר מבין חמשת מיני הדגן, והיא עומדת על 10%. אחריהם הוא האורז, שרמת הגלוטן שלו היא 8.4%, בעוד שבמולסות רמת הגלוטן היא כ-6%, ובתירס היא עומדת על כ-3%.

הנתונים הללו אישרו מיד את שלושת ההנחות הראשונות בצורה מוחלטת וחד משמעית. מכאן התקדמו המשתתפים לבדוק יחד את שתי ההנחות הנוספות, המורות על היחס שבין רמת הגלוטן במינים השונים, לאור המספרים המדויקים שנמצאו בספרות המקצועית. לשם כך שלף כל אחד מהם את מחשבון הכיס שלו, דבר שכבר היה קיים גם באותם ימים, לביצוע פעולות חשבוניות בסיסיות, וניסה לחשב בו את כל האפשרויות הקיימות.

נקודת המוצא היתה לחפש את הדרכים לתרכובות שונות של עיסות, שיצליחו להביא את עיסת התרכובת לרמת גלוטן של 10%, המשתווה לרמת הגלוטן של שעורה, הנמוכה ביותר בסולם ערכי הגלוטן שבחמשת מיני דגן, והיא אשר נותנת לנו את הגדרת 'טעם דגן'. לכשנתרגם את אחוזי הגלוטן שבקמח לכמות של גרמים, נצליח לבדוק זאת בקלות יתר, כשמגמתנו היא להגיע לפחות ל-100 גרם של גלוטן על כל ק"ג של קמח,

התברר אכן, כי בהרכבה של עיסת חטים עם עיסת אורז ניתן להגיע לרמה של 10% גלוטן גם כשמרכיב האורז יהיה גדול יותר ממרכיב החיטה. כאשר נרכיב עיסת חטים עם עיסת אורז בכמות שווה, לדוגמה 1 ק"ג של קמח חיטה עם 1 ק"ג של קמח אורז, נקבל בכמות הכללית של העיסה בת 2 הק"ג לפחות סך 204 גרם של גלוטן, 120 גרם גלוטן מכמות החיטה, שרמת הגלוטן המינימאלית שבה עומדת על 12%, ו-84 גרם של גלוטן מכמות האורז, שרמת הגלוטן שלו עומדת על 8.4%, כך שרמת הגלוטן שבעיסה

המורכבת היא למעלה מ-10% מהכמות הכללית, שהוא שיעורו של 'טעם דגן'. אם נשתמש לצורך התרכובת הזו בסוגי חיטה בעלות רמת גלוטן גבוהה יותר, נקבל גם בכמות הכללית של העיסה המורכבת כמות גלוטן גדולה עוד יותר, 206 גרם בחיטה ממוצעת בעלת רמת גלוטן של 12.2%, ו-209 גרם בסוג של חיטה שמגיעה לרמת גלוטן של 12.5%. לפיכך ניתן גם לשנות את היחס שבין מרכיב החיטה לבין מרכיב האורז ולהרכיב עיסה שכמות קמח האורז שבה עולה על כמות קמח החיטה. לצורך כך נרכיב עיסה של 2 ק"ג מ-900 גרם חיטה לעומת 1.1 ק"ג אורז. גם אם נשתמש לתרכובת זו בסוג חיטה בעלת 12% בלבד של גלוטן, עדיין נקבל ממרכיב החיטה סך 108 גרם של גלוטן, וממרכיב האורז נקבל סך של 92.4 גרם גלוטן, אשר ביחד יגיעו ל-200.4% של גלוטן מתוך הכמות הכללית של העיסה, שהם למעלה מ-10% של רמת גלוטן. כמוכן שאם נשתמש בסוג של חיטה בעלת רמת גלוטן גבוהה יותר יעלו האחוזים בהתאם, ויהיה אפשר במקביל להגדיל מעט את הפער שבין מרכיב החיטה למרכיב האורז לטובת האחרון, ועדיין לקבל תוצאה סופית המשתווה ל-10% גלוטן מהכמות הכללית.

אולם בכל סוגי התרכובות האחרות לא נצליח לעולם להגיע לרמה זו של 10% גלוטן אפילו בתרכובת שווה של מין דגן עם מינים אחרים. אם נרכיב עיסה מ-1 ק"ג של קמח חיטה בעלת רמת גלוטן גבוהה מהממוצע עם 1 ק"ג של מולסה, נצליח להגיע למקסימום של 185 גרם גלוטן, 125 גרם מן החיטה וכ-60 גרם מן המולסה. אשר ביחד אינם מגיעים ל-10% מהכמות הכללית. ככל שנשתמש לצורך התרכובת בחיטה בעלת רמת גלוטן נמוכה במקצת, או שנרכיב אותה עם מינים אחרים, כמו תירס, שיש בו רק 3% גלוטן, נקבל תוצאה נמוכה יותר של אחוזי גלוטן בכמות הכללית של העיסה.

לחילופין, גם אם נרכיב עיסה מ-1 ק"ג של קמח אורז עם 1 ק"ג של מיני דגן בעלות רמת גלוטן ממוצעת, כמו כוסמין, שיפון ושבולת שועל, לא נגיע אלא ל-194 גרם גלוטן, 84 גרם מן האורז וכ-110 גרם ממיני הדגן, שהם פחות מ-10% מהכמות הכללית. ובודאי שאם התרכובת תכלול קמח שעורה, בעלת רמת גלוטן של 10% בלבד, או מינים אחרים, מלבד אורז, כמו מולסות, שיש בהן כ-6% גלוטן, או תירס, שיש בו רק 3% גלוטן, הרי שהתוצאה הסופית

מהם נתונים על רמת הגלוטן בדוחן, אשר לגבי דינים שונים בש"ס ובפוסקים הוא 'שווה ערך' לאורז. למרבה הפלא, התברר כי רמת הגלוטן שבדוחן היא 9.3%, רמה גבוהה בהרבה מאשר באורז, שמתקרבת כמעט לרמה המינימאלית של מיני דגן. מעתה, נותר לברר היכן ממוקם הדוחן מבחינה הלכתית לגבי הגדרות החימוץ? והאם דינו המדויק לענין דין 'גרירה' הוא ממש כאורז או לאו?

על מנת לברר שאלה זו על בוריה, המשיך הגרל"י הלפרין במחקרו ההלכתי, שם הרחיב לבאר כי אכן הדבר שנוי בחילופי גירסאות בסוגיות שונות, אם לדעת רבי יוחנן בן נורי ש"אורז מין דגן הוא וחייבין על חימוצו כרת" הוא הדין גם לדוחן או שלגבי האורז דווקא נאמרו הדברים, וכפי שכבר דנו בזאת רבותינו הראשונים בכמה מקומות. על בסיס דיעות אלו יש לקבוע גם את ההתייחסות לתרכובת של דגנים עם דוחן מדין 'גרירה' והשלכותיה ההלכתיות.

ההפתעה הנוספת הגיעה כאשר התברר כי שנים מגדולי רבותינו האחרונים ידעו על כך שהדוחן קרוב בתכונות החימוץ שלו למיני דגן, אלא שכל אחד מהם הלך בדרך אחרת להגדיר את מעמדו ההלכתי של הדוחן.

האחד הוא בעל ה'פני-יהושע' (פסחים לה.), ההולך בדעת הסוברים שלדעת רבי יוחנן בן נורי אכן דין הדוחן כדין האורז לכל דבר. על כך הוא כותב בתוך דבריו: "וכבר אפשר דדוחן דמי טפי למיני דגן, כדאשכחן בקרא ביחזקאל סי' ד' דכילי רחמנא פת חטיין ושעורין ודוחן וכוסמין בחד קרא". והדברים מדהימים! מכח הכתוב ביחזקאל, שכלל את הדוחן דווקא בתוך מיני הדגן, הוא מסיק כי הדוחן דומה יותר - מאשר אורז - בתכונות החימוץ שלו למיני דגן, ומכאן, שיש להתייחס אליו כאל אורז, הן לדעת רבי יוחנן בן נורי שסובר שאורז בא לידי חימוץ, והן הלכה למעשה בכל הנוגע לדיני 'גרירה' בתרכובות של דוחן עם דגנים.

השני, לעומתו, הוא בעל ה'נודע-ביהודה' בחיבורו צל"ח (פסחים שם, וברכות לז.), שגם הוא קובע בדבריו כי "דוחן ממהר להחמיץ", אלא שלדעתו הוא שונה מאורז, שהאורז קרוב יותר למשפחת הדגנים, ולכן סובר רבי יוחנן בן נורי כי הוא מין דגן, בעוד שהדוחן אע"פ שממהר להחמיץ אינו נחשב כמין דגן, וגם לדעת רבי יוחנן בן נורי אין דינו כחמץ גמור.

כמה גדולים דברי חכמים - - -

של רמת הגלוטן בכמות העיסה הכללית תלך ותקטן עוד. בתרכובות כגון אלו, לא ניתן להגיע ל'טעם דגן', קרי: 10% גלוטן לפחות, אלא באמצעות רוב דגן, דהיינו הוספת מיני דגן לתרכובת בכמות כזו שסך הגלוטן בכמות הכללית יעמוד לפחות על 10%, שהוא 'טעם דגן'.

וקרא זה אל זה ואמר...

אין מילים מתאימות לתאר את התדהמה המוחלטת שאחזה בכל אנשי המקצוע משתתפי הפגישה, כאשר נוכחו לראות עין בעין כי כל ההנחות וסולם הערכים שהציג בפניהם הגרל"י הלפרין הוכחו אחת לאחת, בדיוק מושלם, ללא שום סטיה כל שהיא. לראשונה התברר להם כי דבר אלוקינו אמת, וכי חז"ל בקדשם כיוונו לנתונים האמיתיים, מבלי להחטיא מאומה, ללא צנטריפוגות משוכללות להפרדת מרכיבי המזון וללא שום ספרות מדעית מקצועית.

לאחר שנרגעו קצת מעוצמת ההלם שאחז בהם והאלם ששיתק אותם, הפטיר טכנולוג המזון לעבר חבריו: האמת היא כי אני לכשעצמי פחות מופתע מכך מהתגלית המדהימה, שכן זה מכבר נוכחתי לראות דבר דומה, אשר גם הוא קשור לגדרי חימוץ.

לדבריו, הוא שמע בשעתו כי קיימת מחלוקת הלכתית אם זמן שיעור חימוץ הוא 18 דקות או 24 דקות. הוא עצמו, שהיה רחוק מאד מאורח חיים יהודי תורני, לא ידע בדיוק על מה הוא מדבר. אך אנו יודעים גם יודעים, כי הכוונה למחלוקת שבין הרמב"ם (פיה"מ פסחים פ"ג מ"ב) לבין ה'תרומת-הדשן' (סי' רכג) והשו"ע (או"ח, סי' תנט ס"ב) בשיעור זמן מהלך מיל, שהוא שיעור חימוץ, כאשר לדעת הרמב"ם שיעור הזמן הוא 24 דקות, ולדעת ה'תרומת-הדשן', וכן נפסק בשו"ע, השיעור הוא 18 דקות.

כיום - המשיך אותו טכנולוג מזון בדבריו - יודעים אנו כי תהליך החימוץ והתסיסה מתרחש בעקבות פעילות האנזימים שמפרישים את בועות הגז הדו חמצני המתפיחות את העיסה ומביאות לחימוצה. תהליך זה נמשך בדרך כלל בין 18 ל-24 דקות.

ה'דוחן' משלים את הפאזל

כשוך כל רחשי ההתפעלות מן התגליות המרעישות שנחשפו לנגד עיניהם, נשארה רק שאלה אחת בלתי פתורה בעליל. היה זה כאשר הגרל"י הלפרין זצ"ל ביקש

באספקלריית האמונה

מכתבים ל'גאנה' (5)

הרקע לתכתובת ענפה זו והסיפור המרתק והמפעים שסביבה פורסם בעלון 'אספקלריה' גליון ט' (חשוון תש"פ) עמ' 53

16 באוגוסט 1995

רבי יקר,
שלום, 'אסומדוי', זו הגרסא בשפת טווי של המילה שלום. טווי זו השפה שלי.
הרבה תודות על מכתבך. קראתי אותו במשך הרבה זמן.
...עכשיו אני יודע למה היהודים השפיעו על העולם המדעי, בעקבות מה
שכתבת אודות מדידת זמן. אין זה פלא שאלברט איינשטיין הינו יהודי. הוא
ה'אליל' שלי. תמונתו נמצאת על שולחן העבודה שלי.
...לגבי החכמים, אני מסתפק ברבי ישראל בעל שם טוב (עליו השלום). קראתי
בספר בחינה אחת או שתיים של החיים שלו. בנוסף לכך, השם הקדוש של
הקדוש-ברוך-הוא הוא אבי החסידות (גירסה מודרנית).
רבי, מה שכתוב בבראשית ט' ו' נוגע לנח, לא לאברהם (שלום יהא עליהם).
אני רוצה לקבל שנים מרשימת הספרים ששלחת לי ... אחי נמצא באטלנטה,
ג'ורג'יה.
אני אשמח לדעת איזה חלק הנכם מקוים לקחת ביוכל ירושלים.
שלום לכולכם.

שלך בנאמנות,
אנטווי

חומרת עוון עבודה זרה ♦ החשש מפני מידת האכזריות ♦ היחס אל אלברט איינשטיין ♦ הבעל-שם-טוב ♦
הסתפקות במועט בגשמיות לעומת שאיפות רוחניות ♦ איסור רציחה גם לבני נח ♦ ראש השנה

י"ח באלול תשנ"ה

יקירי, יברכך ה',

מה שלומך? מה שלום בריאותך ובריאות בני משפחתך?

...בנוגע לכך, אני רוצה לכתוב לך בזה את פירושו של אחד מגדולי הדורות בישראל, רבינו חיים בן עטר זכותו תגן עלינו, בספרו "אור החיים", על הכתוב בתורתנו בפרשת ראה (דברים יג, יח): "ונתן לך רחמים ורחמך..."

פסוק זה נאמר לאחר פרשת "עיר הנדחת", שציווה הקב"ה להחריב עיר שלימה בישראל עד היסוד, ללא רחם, כעונש על שעבדו עבודה-זרה, שזו העבירה החמורה ביותר בתורה.

היות שכל מטרת ומגמת הבריאה שברא הקב"ה את עולמו היא כדי שכל הבריאה וכל הברואים כולם יכירו במלכות ה' ויעבדו אותו ורק אותו, כמו שהיהודים אומרים ומבקשים בתפילות ראש-השנה ויום-הכיפורים (- הימים הקדושים ביותר בשנה): "וייראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים, ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם". וכפי שאומר הנביא בספר ישעיה (מג, ז): "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". לפיכך, כל מי שעובד לכל דבר ולכל כח אחר, מלבד הקדוש-ברוך-הוא בורא העולם, הוא מעוות ומקלקל את כל מטרת הבריאה, וטוב לו ולעולם כולו שאדם כזה לא יהיה בעולם ויאבד ממנו.

מטעם זה, גם חמורה עבירה זו יותר מכל עבירה אחרת. כי בעוד שכל עבירה אחרת אכן פוגעת במציאות הבריאה, ויש בה מרידה בבורא עולם, שהוא מלך העולם, בכך שלא מקיימים את רצונו, אבל אין זה פוגע בכל עצם מטרת הבריאה. ואילו העובד עבודה זרה פוגע בעיקר המטרה שלשמה נברא העולם.

ועל כך מפרש בעל ה"אור החיים": אמנם נצטוינו לאבד מן העולם עובדי עבודה זרה, אבל פעולה זו יש בה גם אלמנט של אכזריות. למרות שהיא מבוצעת כלפי אכזרים, שמעוותים את סוד הבריאה כולה, קיים חשש שהדבר ישפיע על מידותיו העדינות והנאצלות של האדם המבצע פעולה זו, והוא עלול להיהפך חלילה לאכזר באישיותו, ולהתאכזר גם במקומות בהם דרושה רחמנות. בשל כך מבטיחה התורה: "ונתן לך רחמים ורחמך", כי האדם שיבצע פעולה זו ישמור עליו הקדוש-ברוך-הוא, ויתן לו רחמים, דהיינו שישאר עם מידת הרחמנות הטבועה בו.

כיוצא בזה אמרו גם חכמינו (במסכת יבמות): "שלושה סימנים יש באומה זו (- עם ישראל): הרחמנים, והביישנים, וגומלי חסדים. רחמנים, דכתיב ונתן לך רחמים ורחמך והרבך..."

כל זאת, בנוגע למי שמתאכזר על אכזרים לפי מצוות התורה. אבל אדם שמתאכזר גם על אחרים, הוא נהפך אכן בגלל מעשיו להיות אכזר בטבעו, והוא הופך כמובן להיות מסוכן לכל סביבתו.

...בנוגע לאלברט איינשטיין, שהוא חשוב אצלך מאד: למרות תרומתו הרבה למדע, התואר "אליל" לא מקובל כלל אצלנו. אפילו הגדול שבגדולים בקרב בני האומה היהודית, שהוא משה רבינו עליו-השלום, תוארו הוא "עבד ה'" (ראה יהושע א, א) ולא אליל חס וחלילה.

חכמינו מספרים לנו על יעקב אבינו עליו-השלום, שביקש מבנו יוסף להעלותו ממצרים לאחר פטירתו מן העולם ולקברו בארץ ישראל, כפי המסופר בתורה בספר בראשית (מז, כט-ל), מתוך חשש שמא יעשו ממנו המצריים אליל חס וחלילה.

נוסף על כך, למרות גדולתו המדעית של אלברט איינשטיין, הרי שאצלנו היהודים היו רבים שהיו גדולים ממנו בהרבה מאד. מספרים כי משורר יהודי מפורסם מאד, גם בקרב לא יהודים, התבטא פעם על הגאון המופלא מרוגאטשוב, רבי יוסף ראזין, שחי עד לפני כששים שנה, כי ממוחו וראשו הגאוניים אפשר היה לחצוב לפחות שני "איינשטיינים".

בדבר מה שכתבת, כי הנך מתעניין באור שבעת הימים רבינו ישראל בעל-שם-טוב זכותו תגן עלינו אמן, הנני מתרגש ומתפעל מהבחנתך המפותחת, כי הוא האיש אשר הרים ורומם את עם ישראל כולו לפני למעלה ממאתיים שנה, ואור תורתו וקדושתו ודרכו המיוחדת מאירים לנו עד עצם היום הזה, וכך יימשך בעזרת ה' עד ביאת גואל צדק משיח צדקנו במהרה בימינו.

אמנם אמרו חכמינו במשנה (במסכת אבות, תחילת פרק רביעי): "איזהו עשיר? השמח בחלקו". וגם הרבו רבותינו לספר בשבחו ובמעלתו של המסתפק במועט, אך כל זה רק בענייני גשמיות וחולין. לא כן בעניינים רוחניים, שבהם צריך תמיד לשאוף להרבה ולגדולות יותר ויותר, כפי שאמרו חכמינו (בסוף מסכת ברכות): "תלמידי חכמים אין להם מנוחה, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר: ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלוקים בציון".

נכון הדבר, שמה שכתוב בפרשת נח (בראשית ט, ו): "שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלוקים עשה את האדם", נאמר גם לנח ולבניו אחריו, ולכן גם בני נח (- היינו כל יתר אומות העולם מלבד עם ישראל) מזהירים מכח פסוק זה על הרציחה, שלא לרצוח חלילה איש את רעהו (וכמדומני שכבר כתבתי לך, בשעתו, על שבע מצוות בני נח).

בהקשר לזה, יש לציין את הפסוק בספר דברים (כא, כג): "לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלוקים תלוי...", אשר לפי פירושו של אחד מגדולי הדורות בישראל, רבינו משה בן נחמן (- המכונה בשם: רמב"ן) זכותו תגן עלינו, שייך גם לבני נח.

בנוגע לרשימת הספרים...

אנו עומדים בימים הללו לפני היום הראשון לחודש תשרי - ראש-השנה, שהוא יום הדין לכל באי עולם. כפי שאומר דוד המלך בספר תהלים (פא, ד-ה): "תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגנו, כי חוק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב". וכמו שגילו לנו חכמינו (במסכת ראש-השנה): "איזהו חג שהחודש (- היינו הלבנה) מתכסה בו? הוי אומר זה ראש השנה, וכתוב כי חוק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב". כשהכוונה היא לחג, הנקרא בתורה בשם "יום תרועה" (ראה: במדבר כט, א), שהוא החג היחיד - מבין כל חגי ומועדי עם ישראל - החל ביום הראשון של החודש, אשר הלבנה עדיין אינה נראית בו.

יום זה, הוא היום שבו נשלמה בריאת העולם, עם בריאת אדם הראשון עליו-השלום ביום השישי לששת ימי בראשית, והחלה בו מלכות הבורא על העולם כולו ועל ברואיו. לפיכך כל שנה בהגיע יום זה הוא, כאמור, יום דין ומשפט, שבו הקדוש-ברוך-הוא דן את כל ברואיו, הן יהודים והן שאינם יהודים, וקובע עבורם את כל מה שעתיד להתרחש איתם בשנה הבאה. כפי

שגם אמרו חכמינו במשנה (במסכת ראש השנה): "בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, שנאמר היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם".

ברצוני לאחל לך בזאת את הברכה המסורתית, שבה מברכים היהודים זה את זה בפרוס יום הדין וביום הדין עצמו: שתזכה לכתובה וחתימה טובה ולשנה טובה ומתוקה.

הרב לוי יצחק הלפרין

ראש המכון

12 בדצמבר 1995

רבי יקר,
(אוסמדוי) שלום.
עצוב לי שלא שמעתי ממך במשך שישה חודשים. אני לא יודע האם המכתב שלי הגיע אליך?
אני מקווה שה' ברך אותך כשם שהוא בריך אותי ואת כל אשר לי.
...רבי, אני קראתי על ברית בין הבתרים, תוך כדי פליאה עד כמה העיתוי של ה' מדויק בפרטי הפרטים.
למה ה' בחר בייסורים כאלו לפני מתן תורה וברכה לעם ישראל?
רבי, לפני זמן מה אמרת שאתה תסביר איך אפשר לשרש תאוות ותענוגים מהלב לגבי תלמוד תורה.
אני מאד שמח על הרשימה של ענקי הרוח של עם ישראל.
בבקשה, אני רוצה לדעת יותר על בעל שם טוב, אבי החסידות.
נא לשים לב לשינוי כתובת. זאת אומרת שאני מחוץ לאקרה. עכשיו אני עם המשפחה שלי פה. אני מודה לה' מאד.
באשר לספרים, נא להודיע לי על כתובת של חנות ספרים ב-OHIO-AIGROEG בארה"ב.
דרישת שלום לך ולכולם.
שלך,
אנטווי

אספקלריה

יו"ל ע"י המכון המדעי טכנולוגי להלכה

רחוב הפסגה 1, בית וגן ירושלים 9646501 ת.ד. 16121

טל: 02-6424880, 02-6423230, 02-6416505

machon.halacha@gmail.com | www.machonhalacha.co.il

עורך אחראי: הרב אברהם פורמן

לתגובות, שאלות והערות ניתן לפנות באימייל: aspaklrya@gmail.com

